

Tilitoimistoissa työskentelevien kirjanpitäjien oikeudellinen vastuu

Krista Kajander

Tekijä Krista Kajander	
Koulutusohjelma Liiketalouden koulutusohjelma (HELI)	
Raportin/Opinnäytetyön nimi Tilitoimistoissa työskentelevien kirjanpitäjien oikeudellinen vastuu	Sivu- ja liitesivumäärä 53 + 6
<p>Opinnäytetyön aiheena on kirjanpitäjien oikeudellinen vastuu. Työn tavoitteena oli perehtyä kirjanpitäjien oikeudellisen vastuun muodostumiseen, sen yksityiskohtiin sekä kartoittaa kyselytutkimuksen avulla kirjanpitäjien tietämystä asiaan liittyen. Kirjanpitäjien laaja-alainen työllistyminen ja hankala tavoitettavuus edellyttivät aiheen rajaamista niin, että opinnäytetyössä on keskitytty käsittelemään tilitoimistoissa työskenteleviä kirjanpitäjiä.</p> <p>Kirjanpitäjien ja tilitoimistojen oikeudellisen vastuun konkretisoitumisen esimerkkejä löytyy aina korkeimman oikeuden ennakkotapauksista lähtien. Monissa alan julkaisuissa on pohdittu aihetta vuosien varrella, viimeisimpänä Tilisanomissa lokakuussa 2019 tuoreen oikeustapauksen kautta. Aihe on siis ajankohtainen ja puhuttaa ammattilaisia.</p> <p>Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys muodostuu kolmesta luvusta, joista ensimmäinen pohjustaa aihetta esittelemällä kirjanpitovelvollisuuden syntymistä, sen laatimisen mahdollisuuksia ja ehtoja sekä tilitoimistoa ja kirjanpitäjää työn toteuttajana. Toinen luku syvennyttävä tutkimaan asiaa oikeudellisen vastuun muodostumisen näkökulmasta ja kolmas luku rikosoikeudellisen vastuun muodostumisen näkökulmasta.</p> <p>Tutkimus toteutettiin Webropol-alustalla sekä kvantitatiivisia että kvalitatiivisia ominaisuuksia sisältävällä sähköisellä kyselytutkimuksella syksyllä 2019. Kysely lähetettiin 1339 tilitoimiston vastuuhenkilölle ja vastauksia saatiin 118 kappaletta. Likertin asteikkoa hyödyntäneen tutkimuksen tulokset käsiteltiin sekä Webropol- että Excel- ohjelmilla.</p> <p>Teoreettisen tutkimuksen osalta tulokset olivat selkeitä ja kirjanpitäjän kannalta vastuulliseksi joutuminen suoraan tilitoimiston asiakasta kohtaan on epätodennäköistä vallitsevien sopimussuhteiden vuoksi. Tutkimuskyselyn tulokset vahvistivat teoreettisen tutkimuksen tuloksia, eivätkä kyselyyn osallistuneet alan ammattilaiset tilitoimistoissa kokeneet asemaansa kovinkaan turvattomaksi. Tuloksien mukaan Suomen tilitoimistojen kirjanpitäjät ovat pääsääntöisesti hyvin perillä työtään säätelevästä lainsäädännöstä ja vastuukysymyksistä. Oma osaaminen ja mahdollisesti sattuvat virheet luonnollisesti huolettavat koulustaustasta riippumatta mutta seuraukset eivät aiheuta vastaavanlaista huolta.</p>	
Asiasanat Kirjanpitäjät, oikeudellinen vastuu, rikosoikeudellinen vastuu, kvantitatiivinen tutkimus	

Sisällys

1	Johdanto	1
1.1	Opinnäytetyön tavoite ja aiheen rajausta	2
1.2	Tutkimus, -menetelmä ja sen valinta	2
1.3	Opinnäytetyön rakenne	3
2	Kirjanpito ja tilitoimiston rooli	5
2.1	Tilitoimisto	5
2.2	Kirjanpitäjä	6
2.3	Kirjanpitolaki ja -asetus	7
2.4	Kirjanpito palveluiden ostaminen ja sopimukset	8
3	Oikeudellinen vastuu	10
3.1	Vastuuvakuutus	11
3.2	Vastuun syntyminen ja kohdentuminen	12
3.3	Sopimusvastuu	13
3.4	Korvausvastuu	14
3.5	Työnantajan ja työntekijän vastuut	15
3.6	Laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseksi	16
4	Rikosoikeudellisen vastuun syntyminen	18
4.1	Rikostyypit	19
4.2	Rikoslain rangaistukset	19
4.3	Ennakkotapaukset ja kirjanpitäjän rooli	21
4.3.1	KKO 2010:91	21
4.3.2	KKO 1999:19	22
4.3.3	KKO 1992:166	23
5	Tutkimusprosessi	24
5.1	Tutkimusongelma ja aineistonkeruutapa	25
5.2	Kyselyn rakenne ja toteutus	26
5.3	Aineiston kuvaaminen	27
6	Tulokset ja niiden tarkastelu	29
6.1	Vastaajien taustatiedot	29
6.2	Tilitoimistojen kirjanpitäjät tuntevat vastuunsa	31
6.3	Tilitoimiston kirjanpitäjillä esiintyy huolta oman osaamisen riittävyydestä	36
6.4	Tutkimusväitteiden välillä ei esiintynyt tilastollista merkitsevyyttä	41
6.5	Kirjanpitäjät kaipaavat parempaa perehdytystä ja selkeämpiä kannanottoja viranomaistahoilta	43
7	Johtopäätökset ja pohdinta	44
7.1	Työn tavoitteet ja tulosten yhteenveto	44
7.2	Pohdintaa oikeudellisen vastuun konkretisoitumisen mahdollisuudesta	45

7.3 Onnistuminen ja luotettavuus	46
7.4 Jatkotutkimusehdotukset ja toimenpiteet.....	48
7.5 Opinnäytetyöprosessin ja oman oppimisen arviointi.....	49
Lähteet	51
Liitteet.....	54
Liite 1. Saatekirjelmä sähköpostissa kyselytutkimuksen yhteydessä	54
Liite 2. Kyselytutkimuksen malli.....	55
Liite 3. Tietosuoja-suunnitelma.....	58
Liite 4. Opinnäytetyön aikataulu	59

1 Johdanto

Opinnäytetyön aiheena on tilitoimistoissa työskentelevien kirjanpitäjien oikeudellinen vastuu. Aihetta on tarkasteltu teorian osalta monipuolisesti aihetta käsittelevän kirjallisuuden, alan julkaisujen ja lainopillisten teoksien kautta ja empiirisessä osiossa on kartoitettu tilitoimistoalan ammattilaisten kokemuksia aiheesta. Opinnäytetyön pohjana on käytetty kolmea oikeustapausta, joissa vastuullisina ovat olleet tilitoimisto ja/tai kirjanpidosta vastannut kirjanpitäjä ja haastajana asiakasyritys (esitelty tarkemmin luvussa 4.3). Pääsääntöisesti yrittäjä on itse vastuussa yrityksensä kirjanpidon oikeellisuudesta ja taloudellisen tilanteen totuudenmukaisesta kuvaamisesta. Tästä huolimatta korkein oikeus on linjannut ennakkotapauksessa 2010:91, että ulkopuolisen toimeksiannon saajan saadessa yrittäjältä vain kirjanpitoaineiston ilman ohjeistusta, voidaan katsoa toimeksiannon toteuttajalla olevan suuri vastuu ja täten kirjanpitovelvollinen voi jäädä jopa täysin rangaistusvastuun ulkopuolelle.

Aihe on ajankohtainen ja puhuttanut alan ammattilaisten julkaisuissa vuodesta toiseen, juuri viimeisimpänä Tilisanomissa lokakuussa 2019 (Janne Fredman) uuden oikeustapauksen tiimoilta. Kirjanpitäjän työhön liittyvät oikeudellisen vastuun kysymykset ovat hankalia ja moniulotteisia sitä koskettavien osapuolien erilaisten roolien luomien suhteiden vuoksi (työsuhde, sopimussuhde). Vahingonkorvauksen osalta tilitoimiston ja palveluita ostavan asiakkaan suhde perustuu yhteiseen sopimukseen ja silloin sen rikkomista käsitellään sopimusoikeudellisesta näkökulmasta. Sopimusoikeudelliset kysymykset ovat tärkeitä, sillä erilaisiin sopimuksiin pohjautuva yhteistoiminta on yhteiskunnan ja sen talouden perusta. Yleishyödyllinen toiminta sopimusten pohjalta asettaa samalla vaatimuksen jonkinlaisen korvausvastuun syntymisestä, jotta toiminnan molempien osapuolten motiivit pysyvät yhteisen tekemisen kannalta edullisina, eikä toinen voi hyötyä toiselle koituvista negatiivisista seuraamuksista. Vahingonkorvaus on nähtävä sen rankaisevuuden lisäksi myös yhtä lailla oikeudenmukaisuuteen sidotun ns. hyvittävän roolin kannalta, jossa korjataan vahingon aiheuttanut tilanne.

Tilitoimistoalan tulevaisuuden työnkuvan muuttaessa alan ammattilaisten roolia peruskirjanpidon toteuttajasta yhä aktiivisemmin neuvonantajan roolia kohti, tuo se mukanaan vastuu kysymyksiin valtavasti uusia haasteita. Ongelmaksi muodostuu esimerkiksi kirjanpitäjän huonoksi osoittautuneiden ohjeiden epäammattimaisuuden tai huolimattomuuden määrittäminen, kun kysymyksille ei itsessään ole tarjolla lain tulkinnan mahdollisuutta vaan on enemmänkin kyse kokemuksen tuomasta ymmärryksestä ja osaamisesta. Oikeudelliset kysymykset nousevat pintaan myös yrityskannan kansainvälistyessä ja yritysten

toimiessa yhä laajemmin Euroopan Unionin sisämarkkinoilla. Maatamme koskevat sääntelyt unionin tasolta asettavat lisävaatimuksia työmme laadulle ja osaamisemme tasolle. Tästä hyvänä esimerkkinä tuore talousrikollisuutta kitkevä laki (Laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä/ 22.6.2017/444), johon viimeisimmät täydennykset on tehty vasta viime vuonna (2019).

1.1 Opinnäytetyön tavoite ja aiheen rajaus

Opinnäytetyön tavoitteena on perehtyä tilitoimistoissa työskentelevien kirjanpitäjien oikeudellisen vastuun yksityiskohtiin sekä kartoittaa kyselytutkimuksen avulla kirjanpitäjien tietämystä asiaan liittyen. Työn teoreettisen osan tavoitteena on tutkia lähdekirjallisuuden avulla kirjanpitäjän työnkuvan oikeudellista vastuuta, sen muodostumista, konkretisoitumista ja rikosoikeudellista ulottuvuutta. Työn empiirisen osan tavoitteena on selvittää miten hyvin Suomen tilitoimistojen kirjanpitäjät hallitsevat alansa vastuukysymyksiä ja kokevatko he huolta oman osaamisensa riittävydestä tai mahdollisista oikeudellisista seurauksista.

Työllä ei ole toimeksiantajaa vaan aihe on muodostunut tekijän oman mielenkiinnon ja henkilökohtaisten kokemusten pohjalta. Aihe itsessään on laaja ja valtava kokonaisuus, ja sen tarkastelu kaikkien osallisten näkökulmasta on tässä yhteydessä mahdotonta, joten muutamia tärkeitä rajoituksia on aiheen käsittelyn tiimoilta tehty. Ensinnäkin kirjanpitäjää koskevat vastuu kysymykset ovat hyvin erilaisia riippuen kirjanpitoa toteuttavan suhteesta kirjanpitovelvolliseen ja tässä on päätetty keskittyä tarkastelemaan asiaa vain tilitoimistossa työskentelevän kirjanpitäjän kannalta. Kirjanpitäjän työn negatiivisten seurausten tarkastelussa on painotettu erityisesti rikkeiden syntymistä osaamattomuuden tai tahattomuuden seurauksena. Rikosoikeudellisen tarkastelun osiossa on tuotu toki esille myöskin tahallisuuden määräys mutta tilitoimistossa työskentelevän ammattilaisen tähän syyllistymisen todennäköisyyden voidaan katsoa olevan pieni. Opinnäytetyön laajuuden rajoittamiseksi ja jo niiden epätodennäköisyyden vuoksi, rikosoikeudellinen osio on rakennettu keskittyen kirjanpitorikkomukseen ja kirjanpitorikokseen, jättäen tarkastelun ulkopuolelle muut mahdolliset näihin liittyvät talousrikollisuuden muodot (veropetos, TyEI-petos, ym.).

1.2 Tutkimus, -menetelmä ja sen valinta

Empiirinen osa toteutettiin käytännössä sähköisen kyselytutkimuksen muodossa. Tutkimuskysely kartoitti viiden kysymyksen avulla vastaajien taustatietoja ja kahdeksan Likertin-asteikollisen väitteen kautta tutkimusongelmaa ja siihen liittyviä tekijöitä. Avoin nettilinkki välitettiin 1 339:lle alalla toimivan yrityksen edustajalle ja vastauksia saatiin 118 kap-

paletta. Tutkimus sisälsi soveltuvilta osin ominaisuuksia niin kvantitatiivisesta kuin kvalitaatiivisesta tutkimusmenetelmästä. Tutkimus oli asettelultaan lähtökohtaisesti enemmän laadullinen (mielipiteiden kartoitus, järjestysasteikollinen asettelu, vapaa osio) mutta tueksi päädyttiin ottamaan myös määrällinen tutkimusote. Yhdistelemällä tutkimusmenetelmiä voitiin mahdollisimman hyvin perusjoukon kattavan otoksen kautta tarkastella tuloksia ennen kaikkea määrällisesti (Kuinka moni? Kuinka usein?). Peittomatriisi (taulukko 1) esittelee kootusti tutkimuksen pääongelman ja alaongelmat sekä niiden pohjalta laadittujen väitteiden, teoreettisen viitekehysten ja saatujen tutkimustulosten välistä yhteyttä.

Taulukko 1. Peittomatriisi (tutkimuksen linkittyminen teoriaan ja tuloksiin)

Miten hyvin tilitoimistojen kirjanpitäjät hallitsevat alansa vastuu kysymyksiä ja ovatko he huolissaan oman osaamisensa riittävydestä?			
	Teoreettinen viitekehys (luku)	Lomakkeen väite	Tulokset (kuvio)
Taustamuuttujat	2.0, 2.1, 2.3,	1, 2, 3, 4, 5	1, 2, 3, 4, 5
Kuinka hyvin kirjanpitäjät itse kokevat hallitsevansa heidän vastuutaan määrittävät lait?	2.2, 2.3, 2.4 3.5 4.0, 4.1, 4.2	6, 7, 8 (15)	6, 10, 11
Kuinka hyvin kirjanpitäjät tuntevat tilitoimistojen korvausvastuu kysymyksiä?	3.0, 3.1, 3.2, 3.3, 3.4 (4.3)	9, 10, 11 (15)	6
Kokevatko kirjanpitäjät huolta oman osaamisensa riittävydestä?	2.2., 2.3. (4.3)	12 (15)	7, 12, 13, 14 (15, 16)
Kokevatko kirjanpitäjät ammattitaidon ylläpitämisen vaikeaksi ja omaehtoiseksi?	2.2., 2.3 3.4	13 (15)	8
Omaavatko kirjanpitäjät omasta mielestään tarpeeksi kattavan kuvan asiakasyritystensä liiketoiminnasta havaitakseen poikkeavuuksia?	3.0, 3.6	14 (15)	9

1.3 Opinnäytetyön rakenne

Opinnäytetyö itsessään jakautuu kuuteen lukuun. Luku kaksi lähtee perehtymään aiheeseen ensin osapuolten (tilitoimiston ja asiakasyrityksen) suhteen konkreettisen muodostumisen, sen vaatimuksien, osapuolten roolien ja vastuiden kautta. Luvussa esitellään lyhyesti kirjanpidon tarpeen syntyminen, käytännön toteuttaminen ja yrittäjän velvollisuudet. Samalla kuvataan tilitoimistoa palvelun tarjoajana, toimeksiannon yhteydessä laadittavia

sopimuksia ja kirjanpitäjää työn toteuttajana. Luvussa esitellään myös kirjanpitoon liittyviä lain asettamia perusvelvoitteita, jotka sitovat kirjanpidosta vastaavaa tahoa.

Luvussa kolme perehdytään oikeudellisen vastuun kysymyksiin. Luvussa tutkitaan vastuu-
vakuutusta, vastuun syntymisen ja kohdentumisen perusteita sekä erotellaan sopimusvas-
tuun velvollisuuksia vahingonkorvausvastuusta. Tässä yhteydessä kuvataan tarkemmin
korvausvastuun periaatteita ja työnantajan ja työntekijän välisten vastuiden jakautumista.
Yleisesti kahden keskenään asioivan tahon väliset tapaukset kuuluvat vahingonkorvaus-
lain piiriin erityisesti, kun kyse on tahattomasta toiminnasta. Tiukempi linjaus ei kuitenkaan
ole poissuljettu ja siksi tarkastellaan erikseen, että milloin vastaaja voi joutua rikosoikeu-
delliseen vastuuseen ja mitä laki sanoo tästä. Näitä asioita käsitellään luvussa neljä niin
rikosoikeudellisen vastuun syntymisen edellytyksien kuin kirjanpitorikoksen rikostyyppien
ja rikosseuraamuksien muodossa. Samaisen pääluvun lopussa on vielä omana alaluku-
naan opinnäytetyön pohjana toimineet oikeustapaukset.

Luvusta viisi alkaa työn empiirinen osa, jonka alussa esitellään työtä varten toteutettu em-
piirinen tutkimus vaiheineen ja aineiston keräämisessä käytetty kyselylomake. Luvussa
kuusi keskitytään esittelemään käsitellyn tutkimusaineiston tulokset sanallisesti ja visuaali-
sesti. Luvussa seitsemän vielä tarkastellaan tutkimuksen luotettavuutta ja pohditaan tu-
loksia sekä jatkotoimenpiteitä. Työn loppuun on liitetty tutkimuksen kyselylomake ja tieto-
suojasuunnitelma.

2 Kirjanpito ja tilitoimiston rooli

Jokaisella liike- ja ammattitoimintaa harjoittavalla on kirjanpitovelvollisuus toiminnastaan (Tuomi-Sorjonen 2018, 84). Kirjanpidon tehtävänä on tuottaa tietoa yritykselle itselleen, viranomaisille ja ulkoisille sidosryhmille. Kirjanpidon pohjalta voidaan suorittaa sisäistä laskentaa, esitellä taloudellista tilannetta rahoittajille ja laatia viranomaisraportteja. Sen myötä syntyvät raportit kertovat toiminnan tuloksellisuudesta, vakavaraisuudesta ja mak-suvalmiudesta. (Taloushallintoliitto 2018a.) Kirjanpidon tekijän on sovellettava monia la-keja ja asetuksia mutta kaiken pohjalla vaikuttaa ennen kaikkea kirjanpitolaki, joka asettaa vähimmäisvaatimukset kirjanpidon toteuttamiselle (Dextili 2018).

Taloushallinnon käytännön järjestämiselle on useita vaihtoehtoja. Pääsääntöisesti yritys joko toteuttaa kirjanpidon itse tai ulkoistaa sen tilitoimistolle (Taloushallintoliitto 2018c). Kirjanpidon ulkoistuksella yrittäjä vapauttaa aikaansa, saa ajantasaiset järjestelmät käyt-töönsä ilman suuria investointeja sekä aina valmiit ja ajantasaiset raportit ajallaan. Ulkois-tamisella ei kuitenkaan pystytä paikkaamaan liiketoiminnan ongelmia vaan yrittäjä kantaa edelleen suurimman vastuun yrityksensä taloudesta. Ulkoistaminen sisältää aina omalta osaltaan riskejä ja siksi on hyvä varmistaa ainakin, että palvelusopimus vastuineen on sel-keä, vuorovaikutus kirjanpitäjän kanssa toimii ja, että tilitoimistolta löytyy vastuuvakuutus, joka korvaa kirjanpidon vakavat virheet. (Ahvenniemi 2010, 8;11.)

Tilitoimistoilla on oman toimintansa puolesta asiantuntijavastuu eli vastuu työstä, jonka se tekee toimeksiantosopimuksen pohjalta asiakkaan toimittaman materiaalin avulla. Asiak-kaan vastuulla on auttaa tilitoimistoa toimittamalla oikea kirjanpitomateriaali ajallaan ja myötävaikuttaa kirjanpidon lainmukaisuuden toteutumisessa. Yrityksen vastuulla on täysin sen liikkeentoiminnalliset tai -johdolliset ratkaisut. (Taloushallintoliitto 2018d.)

2.1 Tilitoimisto

Taloushallintoala muodostuu kahdesta ryhmästä: tilitoimistot ja tilintarkastustoimistot. Tili-toimistot ovat suhteellisesti selvästi pienempiä yrityksiä kuin tilintarkastustoimistot, joista alaa johtavat ovat suuria globaaleja toimijoita. Tilitoimistoalan yrittäjän on oltava alansa ammattilainen mutta tilitoimistoala ei ole kuitenkaan luvanvaraista elinkeinotoimintaa. Tili-toimisto voi esittäytyä auktorisoituna taloushallintoliiton jäsenenä ja tällöin yrityksellä on oltava KLT-tutkinnon suorittanut vastuuhenkilö. (Tuomi-Sorjonen 2018, 7-8.) Auktorisointi on yritykselle takuu siitä, että tilitoimiston toiminta on hyvän tilitoimistotavan mukaista, osaaminen ja järjestelmät on tarkastettu ja palvelun jatkuvuus voidaan taata. Auktorisointi

myös edellyttää, että toiminta on lain mukaista ja vastuuvakuutukset ovat kunnossa. (Ahvenniemi 2010, 7.) Tilitoimistot tarjoavat palveluina kirjanpidon ja tilinpäätöksen laatimista, palkkojen laskemista, liikevaihtoverolaskelmia ja reskontrien laadintaa. Muun muassa kirjanpidon automatisoinnin kehityksen ja taloushallinnon ratkaisujen liittyessä tiiviimmin yritysten strategiaan ja johtamiseen, ovat liike-elämän palvelut siirtyneet osittain konsultoinnin alueelle. Tilitoimistot ovatkin muuttaneet suuntaansa peruskirjanpidosta yhä enemmän taloudellisen neuvonantajan roolia kohti. (Metsä-Tokila 2019, 11-13.)

Vuonna 2017 kirjanpito- ja tilinpäätöspalveluita tarjoavia yrityksiä oli 4 479 toimipaikkaa ja niissä henkilöstöä 12 333 täten muodostaen valtaosan taloushallinnon toimialasta. Taloushallintoala on kokonaisuutena tarkastellen hyvin pienyritysvoittoista mutta vuoden 2005 jälkeen on ollut havaittavissa nousua yritysten suuruudessa henkilökunnan määrällä mitattuna. Ala on vakaa palvelutarpeen ilmetessä niin nousu- kuin laskusuhdanteissa ja alan tehokkuuden kehittymisen myötä liikevaihto on lähtenyt kasvuun. (Metsä-Tokila 2019, 15-17.)

2.2 Kirjanpitäjä

Kirjanpitäjän ammatti on yksi yleisimmistä taloushallintoalan ammateista tilintarkastajan, kustannuslaskijan, reskontranhoitajan ja palkanlaskijan lisäksi. Tilitoimistoissa työskentelevät kirjanpitäjät ovat usein peruskoulutukseltaan merkonomeja, tradenomeja tai kauppätieteen maistereita (ekonomit). Alalla on tärkeää jatkuva kouluttautuminen ja ajan tasalla pysyminen sillä taloushallinnon tehtävissä toimivien henkilöiden oletetaan olevan alan vaatimustason täyttäviä ammattilaisia. Yksi merkki vahvasta ammattitaidosta on taloushallintoalan oma asiantuntijatutkinto, KLT-tutkinto. (Tuomi-Sorjonen 2018, 7-8.) KLT-tutkinto suoritetaan kaksiosaisen tentin muodossa valmistautuen itsenäisesti tai valmentavilla kursseilla. Tutkintoa pääsee suorittamaan henkilö, jolla on monipuolinen ja laaja vähintään 3 vuoden työkokemus alalta ja riittävä kaupallinen koulutus (yliopistotutkinto, ammattikorkeakoulututkinto, taloushallinnon merkonomien perustutkinto). KLT-lyhenteen käyttäminen edellyttää ammattitaidon ylläpitämistä täydennyskoulutuksella ja kolmen vuoden välein tehtävää raportointia Tili-instituutille. (Hirsimäki, Marttunen & Raitio 2019.)

Taulukosta 1 nähdään, että vuonna 2016 taloushallintoalalla työskenteli kirjanpidon ja laskentatoimen asiantuntijoina yhteensä 21 540 henkilöä ja toimistotyöntekijöinä 7 537 henkilöä. Kirjanpitäjien työllisyysaste on korkea, sillä osaajista on pulaa. Alalla on tarvetta jatkuvasti uusille osaajille, sillä siellä haastaa sekä eläköityminen että yrityksiä halu ulkoistaa taloushallintoaan. Viimeisimmästä taloushallintoalan toimialaraportista vuodelta 2019 sel-

viää, että yritykset ovat raportoineet vaikeuksistaan löytää riittävästi ammattitaitoista työvoimaa, jotka pohjakoulutuksen lisäksi voisivat nopeasti työskennellä siten, että työstä voisi laskuttaa. (Metsä-Tokila 2019, 23; 38; Tuomi-Sorjonen 2018, 7.)

Taulukko 1. Taloushallintoalan ammattilaisten ikäjakauma vuonna 2016 (muk. Metsä-Tokila 2019, alkup. Tilastokeskus)

	18-24	25-34	35-44	45-54	55-64	65-74	Yhteensä
3313 Kirjanpidon ja laskenta-toimen asiantuntijat	641	4131	4596	6405	5542	225	21540
4311 Taloushallinnon toimistotyöntekijät	432	1754	1460	2009	1846	36	7537

Tilitoimistoissa kirjanpitäjille on ohjattu omat asiakasyritykset, joiden asioiden hoidosta heillä on itsenäinen vastuu. Kirjanpitäjän toimenkuva on monipuolinen sisältäen yleisesti mm. kirjanpidon, tilinpäätöksen ja verotuksen toimet sekä mahdollisesti palkanlaskentaa. Lisäksi hoidettavana voi olla myös budjetointia, kannattavuusseurantaa ja erinäistä konsultointia tai neuvontaa. Alalla tärkeitä ovat hyvä kielitaito, tietotekniikka- ja tiimityöskentelytaidot, eikä markkinointi- ja myyntiosaamisestakaan ole haittaa. (Tuomi-Sorjonen 2018, 7-8.) Uusi teknologia ja digitaaliset ratkaisut kuuluvat tulevaisuudessa osaksi jokaisen yrityksen omia prosesseja ja muuttavat alaa. Taloushallintoalan uudet ratkaisut muokkaavat työtehtäviä ja kirjanpidon ammattilaisista tulee yhä enemmän taloushallinnon palveluammattilaisia ja yritysconsultteja, joilta edellytetään vahvaa toimialaosaamista. (Metsä-Tokila 2019, 36-38.)

2.3 Kirjanpitolaki ja -asetus

Vaikka kirjanpitolaki toimii ohjenuorana kirjanpidon toteuttamiselle ei sen avulla yksistään toteuteta vielä kovin laadukasta kirjanpitoa. Kirjanpitolakia täydentää mm. osakeyhtiölaki, arvonlisäverolaki, tuloverolaki ja elinkeinotulon verottamisesta säädetty laki. Lisäksi on otettava huomioon kirjanpitoasetus sekä kirjanpitolautakunnan (KILA) antamat ohjeistukset. Kirjanpitolaissa on määrätty mm. tilinpäätöksen laatimisesta ja oikeellisuudesta, tilitahtumien kirjaamisperusteista, tositemuutoksista ja kirjanpitoaineiston säilyttämisestä. (Dextili 2018.)

Kirjanpitolain ensimmäinen luku esittelee kirjanpidon yleiset vaatimukset, kuten kenellä on kirjanpitovelvollisuus ja miten kirjanpito toteutetaan (kahdenkertainen kirjanpito, hyvä kirjanpitolaki). Se jakaa kirjanpitovelvolliset kolmeen luokkaan ja tarkentaa määräysvaltaa

sekä omistuksia. Lain toinen luku kuvaa liiketapahtumien kriteerit, niiden kirjaamisperusteet, kirjaustavan, tositteiden vähimmäisvaatimukset sekä kirjanpitoaineiston säilyttämisen vaatimukset. Kolmas luku esittelee tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen laatimisen ehdot, tilinpäätösperiaatteet, ajalliset ehdot ja rekisteröintivelvollisuuden ehdot. Lain seuraavat osat tarkentavat edellistä lukua esittelemällä tilinpäätöseriin liittyviä määritelmiä (luku 4) ja arvotus- ja jaksotusohjeita (luku 5). Lukujen kuusi ja seitsemän ohjeet koskevat isompia (konsernit) ja kansainvälisiä yrityksiä. (Kirjanpitolaki 30.12.1997/ 1336.) Juokseva kirjanpito on kansallisen sääntelyn alaista mutta kirjanpitolain pohjana toimii EU:n tilinpäätösdirektiivi. Yleisesti katsotaan, että tilinpäätöksen tehtävänä on oikean ja riittävän kuvan antaminen yrityksen toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta. Työ- ja elinkeinoministeriön yhteydessä toimii kirjanpitolautakunta, jonka tehtävänä on ohjeistaa pyydyttäessä kirjanpitolain oikeaoppisessa soveltamisessa. (Työ - ja elinkeinoministeriö.)

Yritykset jaetaan koon puolesta kolmeen joukkoon ja näiden perusteella määräytyvät kirjanpidon vähimmäisvaatimukset ja mahdolliset helpotukset. Kokoluokat ovat mikroyritys, pienyritys ja suuryritys ja kullekin on määritelty numeeriset ehdot, joiden tulee täytyä. Mikroyrityksellä on päättyneellä ja sitä edeltäneellä tilikaudella taseen loppusumma alle 350 000 euroa, liikevaihto alle 700 000 euroa tai palveluksessa keskimäärin alle 10 henkilöä (yksi ehto saa ylittyä). Pienyrityksellä on päättyneellä ja sitä edeltäneellä tilikaudella taseen loppusumma alle 6 000 000 euroa, liikevaihto alle 12 000 000 euroa ja palveluksessa keskimäärin alle 50 henkilöä (yksi ehto saa ylittyä). Suuryrityksellä on päättyneellä ja sitä edeltäneellä tilikaudella taseen loppusumma yli 20 000 000 euroa, liikevaihto yli 40 000 000 euroa ja palveluksessa keskimäärin vähintään 250 henkilöä (yksi ehto saa jäädä täyttymättä). (Taloushallintoliitto 2018b.)

Kirjanpitoasetuksen ensimmäinen luku kuvaa tarkemmin minkä muotoinen tuloslaskelman ja taseen tulee olla niin yleisesti kuin erityistapauksissa. Luvussa kaksi kuvataan rahoituslaskelman ja liitetietojen laatimista yksityiskohtaisemmin. Luku kolme esittelee konsernituloslaskelman ja taseen vaatimukset ja luvussa neljä vielä konsernitilinpäätöksen liitetietojen vaatimukset. Luvussa viisi esitellään tarkennukset tase- ja liitetietojen erittelyille. (Kirjanpitoasetus 30.12.1997/ 1339.)

2.4 Kirjanpito palveluiden ostaminen ja sopimukset

Yrittäjä ja tilitoimisto laativat virallisen toimeksiantosopimuksen (suositeltavaa tehdä kirjallisena) yrittäjän halutessa ostaa taloushallinnon palveluita tilitoimistolta. Sopimuksessa lisätään tarkasti ne palvelut, jotka tilitoimistolta halutaan ostaa. Samalla kuvataan molempien vastuut ja velvollisuudet. Kirjallinen toimeksiantosopimus on tärkeä, jotta vältetään

epäselvyydet ja mahdollisiin henkilövaihdoksiin liittyvät tietokatkot. Lisäksi sopimusta voidaan tarvittaessa käyttää työnjaon tarkentamiseen ja riskien hallinnan apukeinona. (Ahvenniemi 2010, 15.) Sopimuksella voidaan ennakoida virhetilanteita ja määritellä mm. korvausvastuuperusteista. Vastuuta pyritään pääsääntöisesti supistamaan esimerkiksi rajoamalla se koskemaan tiettyä rahamäärää tai vain kattamaan tietyt vahingot. Liiallinen rajoittaminen voidaan nähdä kohtuullisuutta rikkovana sopimustoimena. Kaikkiaan vastuun rajoittaminen osapuolten välillä on kuitenkin perusteltua, jotta voidaan jakaa toimijoiden riskejä. (Virtanen 2011, 275-276.)

Oikeudellisesti sopimusten sääntely perustuu sopimusvapauden periaatteelle eli osapuolten vapaudelle päättää itse solmivatko he sopimuksia, millaisia ja kenen kanssa. Sopimusvapauskaan ei kuitenkaan ole täysin rajoittamaton ja sen synnylle on säädetty joitakin yleisiä ehtoja. Tällaisia ehtoja ovat mm. osapuolten oikeustoimikelpoisuus sekä sopimusehtojen hyvän tavan ja lainsäädännön mukaisuus. Oikeudellinen sääntely perustuu myös sopimuksen sitovuuden periaatteelle, mutta sitovuus voi kärsiä sopimuksen tekotilanteessa vallinneen häiriön vuoksi (taivuttelu, virheellinen informaatio, muotomääräysten laiminlyönti). (Andström 2003a.)

Yrityksen talouden ulkoistamisen osat voidaan jakaa neljään alueeseen; tilinpäätös ja juokseva kirjanpito, sisäinen laskenta, palkanlaskenta ja sähköinen osto- ja myyntilaskutus (Ahvenniemi 2010, 6). Juoksevaa kirjanpitoa hoitava kirjanpitäjä käsittelee liiketapahtumat ja tositteet sovitusti ja laatii kuukausittaiset/vuosittaiset viranomaisraportit, tilinpäätöksen ja veroilmoituksen. Erikseen sovitaan mitä raportteja yrittäjä haluaa/tarvitsee kirjanpidosta. Palkanlaskentaa hoitava kirjanpitäjä laskee palkat ja erinäiset työnantajasuoritukset, toimittaa palkkalaskelmat ja laatii viranomaisilmoitukset. Tilitoimisto voi hoitaa myös laajemmin kaiken tarvittavan kuten Kela-hakemukset, jäsenmaksut, ulosottoselvitykset sekä koulutus-, sairausloma- ja vuosilomapäivien seurannan. Laajimmillaan ulkoistamisen palvelusopimus mahdollistaa tilitoimiston hoitaa myös myynti- ja ostolaskujen käsittelyn. (Taloushallintoliitto 2018d.)

Ulkoistaminen ei tarkoita, että yrittäjä voi jättää kirjanpitäjän oman onnensa nojaan vaan kirjanpitäjälle on toimitettava laajalti tietoa liiketoiminnasta ja sitä koskevista sopimuksista. Peruskirjanpidon lakisääteisten velvollisuuksien täyttämiseksi kirjanpitäjälle on toimitettava liiketapahtumia koskevien tositteiden lisäksi annettuihin vastuualueisiin liittyvät sopimukset, tiedot ja vakuudet. Mitä laajemmat palvelut, sen enemmän lisätietoa tilitoimisto tarvitsee. Tilitoimiston asiakas vastaa aina viime kädessä liiketoiminnastaan ja sen varoista ja veroista, tilitoimiston tuottaessa sovitut palvelut sen tiedon perusteella mitä heille toimitaan. (Ahvenniemi 2010, 11-13; 17.)

3 Oikeudellinen vastuu

Kaikille ihmisille kuuluu oikeuksia ja velvollisuuksia ja näin heitä kutsutaan oikeussubjekteiksi. Oikeussubjektit ovat oikeuskelpoisia ja yksityishenkilöiden kohdalla puhutaan tällöin luonnollisista henkilöistä. Luonnollisten henkilöiden lisäksi oikeuskelpoisia ovat myös ns. oikeushenkilöt eli sellaiset yhteisöt ja omaisuusmassat, joille tunnustetaan lain tai tavan mukaan oikeussubjektin asema. Oikeushenkilöiksi luokitellaan mm. yhdistykset, osuuskunnat, osakeyhtiöt, avoimet yhtiöt, kommandiittiyhtiöt ja säätiöt. Yleisesti oikeuskelpoiset ovat myös oikeustoimikelpoisia ja heillä on mahdollisuus itse määrätä oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan. Oikeushenkilöt saavat oikeustoimikelpoisuuden toimiessaan niitä edustavien henkilöiden välityksellä. Oikeuskelpoisuus tuo mukanaan myös oikeudellisen vastuunalaisuuden, joka tulee esille ennen kaikkea vahingonkorvauskysymyksissä. (Andström 2003a.)

Kirjanpidon virheistä ja puutteista vastuu on ollut perinteisesti yrityksen johdolla, joka on luonnollisesti halukas löytämään syyllisen ulkopuolelta, kuten kirjanpitäjästä. Vaikka kirjanpitäjän nimike ei ole säädelty, on ammatissa toimivalla asiantuntijavastuu. Kirjanpitäjä vastaa osaltaan siitä, että kirjanpito noudattaa lakeja, asetuksia ja hyvää kirjanpitotapaa. (Valtonen 2017.) Vastuuriskejä tulisi hallita ensisijaisesti minimoimalla tiedostetun riskin vakavuutta ja todennäköisyyttä ja soveltuvien osin siirtää vahingonkorvausriski vakuutusyhtiön kannettavaksi. Muistettava on, että vakuutuksilla voidaan kattaa vain osa vahingonkorvausriskeistä yritysten välillä ja ensisijaisena suojakeinona toimii kirjalliset sopimukset. (Ojala 2014, 117.)

Jos osapuolten välistä sopimusta ei kyetä täyttämään on silloin kyseessä sopimusrikkomus ja korvausvastuu. Yrityksen vahingonkorvausvastuu voidaan jakaa kahteen tilanteeseen; sopimusperusteiseen vahingonkorvausvastuuseen (vahingon aiheutuminen sopimuskumppanille) tai sopimuksenulkoiseen vahingonkorvausvastuuseen (vahingon aiheutuminen muulle kuin sopimuskumppanille). (Ojala 2014, 107.) Rikosvahinkoja voidaan pitää omana ryhmänään koska vastuun perustana on rikoslaisissa tai muussa vastaavassa rangaistavaksi määritelty teko tai laiminlyönti (Virtanen 2011, 10).

Vahingonkorvausvastuu kysymykset vaativat pohdintaa siitä onko joku ja millä perusteilla vastuussa vahingosta ja toinen taasen oikeutettu korvauksiin. Ilman vastuu perustetta ei voi olla korvausvastuuta. Vahingonkorvausoikeus ei ole yhtenäinen oikeudenala vaan siihen liittyviä säännöksiä löytyy useasta eri laista. Tärkein laki on vahingonkorvauslaki, jota pidetään toissijaisena yleislakina, eikä näin ohita automaattisesti muuta lainsäädäntöä. Sopimusvastuu on tiukasti sidoksissa osapuolten väliseen sopimukseen, jossa voidaan

sopia sopimusvapauden puitteissa hyvin laajalti mm. vahingonmääristä ja vastuunrajoituksista. Tästä syystä vahingonkorvauslakia ei sovelleta sopimukseen perustuvissa korvausvastuissa. Jo lähtökohtaisesti sopimusoikeus poikkeaa taloudellisen vahingon korvaamisen osalta vahingonkorvausoikeudesta sillä jälkimmäisen tulkinnassa varallisuusvahingot ovat vain poikkeuksellisesti korvattavissa. (Virtanen 2011, 11; 15; 83; 85.)

Kotimarkkinat ovat yritystoiminnallisesti nykyään muuttuneet Euroopan markkinoiksi ja kansainvälistymisestä on tullut iso haaste vahingonkorvaus- ja yritysjuristeille. Peruskysymykset säilyvät samoina (mm. korvausvastuun syntyminen ja laajuus) mutta oikeudellinen kulttuurisidonnaisuus voi näkyä vahvasti erilaisina tulkintoina (mm. tuottamuksellisuuden kriteerit) ja kansainvälisyksityisoikeudelliset sopimukset ovat muodostuneet merkittäviksi. (Virtanen 2011, 64, 66.) Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä ja selvittämisestä säädetty laki uudistui ja tuli voimaan 2017 ottamalla jälleen harppauksen kirjanpitäjän rikosoikeudellisen vastuun kasvamisessa. Uudistettu säädäntö vaatii kirjanpitäjää tuntemaan asiakkaansa, kouluttautumaan ja tarkentaa työhön kuuluvaa ilmoitusvelvollisuutta. (Valtonen 2017.)

3.1 Vastuuvakuutus

Yritystoiminta sisältää aina riskejä ja siksi hyvin organisoitu ja tavoitteellinen riskienhallinta on tärkeä menetystekijä, joka auttaa turvaamaan yritystä. Palveluyritysten tarjotessa aikaa ja osaamistaan asiakkailleen, haasteena on palveluprosessin laadun arviointi, joka voidaan toteuttaa kunnolla vasta palvelun tapahduttua. Yrityksen henkilöstö on liiketoiminnassa sekä mahdollisuus, keskeinen voimavara että riskitekijä. Henkilöriskit ovat moniulotteinen kokonaisuus ja sen hallinta on yrityksessä kaikkien osapuolten yhteinen tehtävä. Työsuhteen aikana yrityksellä on toki keinoja ohjata työntekijän työssä suoriutumista ja velvollisuuksien laiminlyönnin tapahtuessa, voidaan antaa esimerkiksi varoitus. Työsopimuksen purkaminen on taasen ankarin työoikeudellinen keino ja sen toteuttamiseksi vaaditaan erittäin painavat syyt. Pienyrityksissä henkilöriskin vaikutukset korostuvat entistään osaamisen keskittyessä muutaman henkilön ammattitaitoon. (Juvonen 2014, 7; 50; 60-61; 71-72.)

Vastuuriski on sellainen riski, joka aiheuttaa ensisijaisesti vahinkoa muille kuin yritykselle itselleen ja yritys on velvollinen korvaamaan aiheutuneet vahingot. Pahimmillaan vastuuriskin toteutuminen voi kaataa koko yritystoiminnan vahingonkorvauksen tai maineen menetyksen muodossa. Vahinkoa kärsineiden asenteet ovat muuttuneet ja yhä useammin

korvauksia ollaan valmiita vaatimaan oikeudessa asti. Verkottuneessa yritystoimintaympäristössä riippuvuussuhteita ja sopimuskumppaneita on entistä enemmän ja se haastaa vastuuriskien kokonaishallinnassa. (Ojala 2014,106.)

Vakuutusten tarkoituksena on syntyneiden vahinkojen ja haittojen korvaaminen vahingonkorvauksen tavoin ja sen perusteena toimii osapuolten laatima keskinäinen sopimus. Vahingonkorvausvastuuseen suoraan vaikuttava vakuutuslaji on vastuuvakuutus, jonka ostamisen yhteydessä sovitaan vakuutuksenottajan mahdollisen vahingonkorvausvastuun kattamisesta tietyn arvon ja ehtojen puitteissa. (Virtanen 2011, 59-60.) Vaikka eri toimialoille on tarjolla erilaisia vakuutustuotteita, on yleisin vastuuvakuutus ns. toiminnan vastuuvakuutus, josta voidaan tarvittaessa korvata toiminnasta mahdollisesti myös kolmansille osapuolille aiheutuneita vahinkoja. Esimerkiksi tilitoimistoilla toiminnan vastuuvakuutus ei yksinään riitä kattamaan vahingon korvauksia, sillä harvoin näissä tapauksissa aiheutuu esine- tai henkilövahinkoja. Tällöin toiminnan vastuuvakuutusta täydennetään myös puhdaita varallisuusvahinkoja kattavalla vakuutuksella. Vastuuvakuutuksista voidaan kattaa vain lain mukaisia vastuunosuuksia. Jos osapuolet ovat keskinäisessä sopimuksessaan sitoutuneet suurempiin korvauksiin, jäävät ne yrityksen itsensä kannettaviksi. Samoin käy, jos yritys haluaa itse asiakassuhteita hoitaakseen korvata sellaista vahinkoa, josta se ei lain mukaan olisi korvausvastuussa. Huomioitavaa on, että rikosoikeudellista vastuuta sekä tahallaan tai törkeällä huolimattomuudella aiheutettua vahinkoa seurannutta korvausta ei voi siirtää vakuutusyhtiön kannettavaksi. (Ojala 2014, 117-118.)

3.2 Vastuun syntyminen ja kohdentuminen

Kaikki yritystoiminta perustuu sopimukseen. Huolella laadittu sopimus selventää sopimuskumppanien välisiä suhteita ja sopimuksessa osapuolet sopivat keskinäisistä oikeuksista ja velvollisuuksista. (Ojala 2014, 107.) Vahingon sattuessa kysymys herääkin siitä, kuka on viime kädessä vastuussa vahingon syntymisestä. Oikeudellisesti kysymys pelkistyy vahingonkorvausvastuuksi, jolloin määriteltäväksi jää syntykö vastuuta ylipäätään ja mihin asti se ulottuu. Automaattisesti vastuuta ei synny tai sopimuskumppani ole oikeutettu korvauksiin. Teosta tai laiminlyönnistä käynnistynyt ketju, jossa jokin tietty tapahtuma on seurausta toiminnasta, ei synnytä itsessään vielä vahingonkorvaustarvetta vaan edellytyksenä on myös jonkinlaisen vahingon syntyminen (negatiivinen seuraus). Sopimusoikeudellisesti on rajattu vielä erikseen niin, että korvattavaa vahinko ei synny pelkästä sopimusrikkomuksesta, jos poikkeama sopimuksen velvoitteista ei vaikuta toisen sopimusosapuolen tavoitteiden toteutumiseen tai sopimuksen muuhun sisältöön (Virtanen 2011,1; 39 - 40.)

Korvausoikeus ei saa olla yksipuolisesti korvausta vaativan tahon eduksi tehtävää lainsäädännön tulkittamista vaan perussääntönä on, että jokainen kärsii vahinkonsa itse, ellei voi osoittaa jonkun muun olevan vastuussa sen syntymisestä. Yleisen todistustaakka-säännön mukaan vahingosta kärsineen on osoitettava vahingonaiheuttajan olevan vastuussa sen syntymisestä mutta sopimussuhteissa sovelletaan käännettyä todistustaakkaa eli silloin todistustaakka lankeaa sopimusta rikkoneelle osapuolelle. (Virtanen 2011, 37; 147-148.) Vahingonkorvausvastuun arvioimiseen vaikuttaa sekä aiheuttamisperiaate eli vahingon aiheuttaja on aina vastuussa aiheuttamastaan vahingosta ja tuottamusperiaate eli vain johonkin moitittavaan käyttäytymiseen syyllistynyt asetetaan vastuuseen vahingosta (Andström 2003a).

Johtotehtävissä toimiminen voi synnyttää henkilökohtaisen korvausvastuun aiheutetusta vahingosta ja yhä enenevässä määrin yritysten johdot altistuvat viranomaistutkimuksille kilpailuun tai rikosoikeudelliseen vastuuseen liittyen. Myös johdon riskejä voidaan vakuuttaa toimitusjohtajan ja hallituksen vastuuvakuutuksella mutta rikosoikeudellista vastuuta eivät nämäkään kata, vaikka osa vakuutuksista voi kattaa rangaistusvaatimuksen puolustautumiskustannuksia. (Ojala 2014, 121-123.)

3.3 Sopimusvastuu

Vastuutilanteiden tarkastelu aloitetaan miettimällä, onko kyseessä sopimusvastuu vai ei. Sopimusvastuulla tarkoitetaan sopimuksen laatineiden osapuolten sopimukseen perustuva korvausvastuu, jonka syntyminen edellyttää nimenomaan osapuolten välille syntyneitä sopimussuhteita. Vahingonkorvauslaki ei koske sopimusvastuuta mutta sen poissulkeminen kuitenkin edellyttää Hemmon (Virtanen 2011) mukaan kuitenkin tietyn tunnusmerkistön täyttymistä. Ennen kaikkea kyse on sopimusvastuusta vain silloin kun syntynyt negatiivinen seuraus on liittynyt laadittuun sopimukseen. Sopimusvastuuta koskevia erillisiä säännöksiä on useita. Sopimuksen voidaan katsoa muodostavan osapuolille tietyin ehdoin sovittu käyttäytymisnormin, josta poikkeaminen aiheuttaa sovittuun sanktion. Sopimuksen ulkopuolisia sääntöjä tarkastellaan vain, jos sopimuksessa ei ole sovittu niistä tai niihin liittyen on sovittu ehdoin, jotka ovat pakottavan lainsäädännön vastaisia. (Virtanen 2011,10; 255-256.)

Sopimusvastuun katsotaan lähtökohtaisesti ulottuvan ainoastaan sopimusosapuoliin, vaikka sen vaikutukset voivat koskea myös kolmatta osapuolta. Kolmas osapuoli ei ole ollut mukana päättämässä sopimuksen ehdoista tai vastuista ja sopimuksen vaikutukset saattavat olla täysi yllätys. Kolmas ei sopimuksen kaksiosaisuuteen vuoksi voi vedota

häneen vaikuttavaan sopimukseen, koska kolmannella osapuolella ei ole oikeuksia tai velvollisuuksia siihen liittyen. Jos kuitenkin kolmannella osapuolelle muodostuu oikeus vaatimukseen sopimukseen nähden, muistuttaa vastuu sopimuksen ulkopuolista vahingonkorvausvastuuta. Kyse ei enää ole yksinomaan sopimusvastuusta ja silloin todistustaakan kääntämissääntöjä ei voida soveltaa ja vastuuvakuutuksen sopimusta koskevat rajoitusehdot eivät ole voimassa. (Virtanen 2011, 259-261.)

3.4 Korvausvastuu

Jos toimijoiden välisessä sopimuksessa ei oteta kantaa mahdollisen sopimusrikkomuksen seurauksiin, jättäydytään tällöin lainsäädännön varaan. Sopimusoikeudessa on lähtökohтана täyden korvauksen periaate ja korvausvastuu käsittää myös puhtaat varallisuusvahingot. Sopimussuhteissa oletuksena on, että sopimusta rikkonut osapuoli vastaa vahingosta jollei osoita ylivoimaisen esteen olleen syynä ja vahingonkärsineen tulee osoittaa kärsimänsä vahinko ja sen määrä. Laadukkaat sopimukset ovat tärkeä osa riskienhallintaa ja turhilta erimielisyyksiltä välttään määriteltäessä etukäteen sopimuksen osapuolten tehtävät, oikeudet, velvollisuudet ja vastuut. Sopimusta tehdessä vastuut on rajattava tarkoituksenmukaisiksi ja yrityksen riskikantokyky on huomioitava. Sopimussuhteissa voidaan vastuuriskien hallinnan keinona käyttää vastuuta rajoittavia ehtoja kuten korvausvastuun enimmäismäärää ja vahinkolajikohtaista vastuunrajausta. Huomioitavaa kuitenkin on, että ehdot voidaan jättää huomiotta, jos vahinko on aiheutettu törkeällä huolimattomuudella tai ehdot ovat kohtuuttomia. Kaikkia vastuita ei voida poistaa sopimuksen laatimisella ja siksi aiheutuvaan riskiin voi varautua omalla vakuutusturvalla. Sopimussuhteen ulkopuolella tapahtuneissa vahingoissa sovelletaan yleisesti vahingonkorvauslakia. (Ojala 2014,109-111; 113.)

Jokaisen voidaan olettaa toimivan huolellisesti aiheuttamatta toiselle vahinkoa. Tätä yleistä huolellisuusvelvoitetta voi rikkoa tekemällä jotain moitittavaa tai tekemättä jättämisellä. Kun teko ei ole tahallinen mutta osoittaa moitittavaa menettelyä on kyseessä tuottamus. Tuottamus voidaan jakaa edelleen lievään tuottamukseen, tuottamukseen sekä törkeään tuottamukseen, jossa on osoitettu selkeää välinpitämättömyyttä ja ollaan jo lähellä tahallisuutta. Korvausvastuu syntyy sekä tahallisesta että tuottamuksellisesta menettelystä. (Ojala 2014, 114.) Vaikka oikein toimimisen voitaisiin katsoa vaativan tiettyä ammattitaitoa, niin samat vaatimukset asetetaan siitä riippumatta, onko ammattitaitoa vai ei. Tuottamusta arvioitaessa, vaatimustaso ei ole kaikilla sama vaan vaihtelee koulutustaan ja ikäryhmän mukaan. Jokaiselle tehtävälle voidaan määrittää vaadittavan huolellisuuden taso, jonka toimeen ryhtyvän on täytettävä välttyäkseen korvausvastuulta. Vahingonaiheuttajaa ei pystytä arvioimaan koulutuksensa perusteella, jos hän on ryhtynyt toimeen,

johon hänen taitonsa eivät riitä ja tällöin pelkkä toimeen ryhtyminen voidaan katsoa täyttävän tuottamuksen kriteerit. Muistettava on, että tietämättömyys ei ole puolustus vaan jokaisella, joka tietää, ettei omaa toimen vaatimaa osaamista on velvollisuus kieltäytyä tehtävästä tai vaatia esimieheltä tarvittavaa täydennyskoulutusta. Jokaisen ammattilaisen oletetaan seuraavan oman alansa kehitystä ja tietävän miten huolellinen henkilö tilanteessa toimisi. Asiantuntijatyö tuo omat haasteensa tuottamuksen arviointiin, sillä esimerkiksi muuta kuin alalla yleisesti vallitsevaa käsitystä sisältävän asiantuntijalausannon todellista vaadittavan tiedon tasoa on vaikea arvioida. (Virtanen 2011,89-91; 106-108.) Vahingonkorvausvastuun syntymisen edellytyksenä on, että vahingonaiheuttajalla on ollut kontrolli vahinkotilanteessa sekä ylipäätään kyky kontrolliin. Täten henkilö ei voi joutua vastuuseen silloin, kun hänellä ei ole ollut mahdollisuutta menetellä toisin. Tällainen tilanne voi muodostua esimerkiksi työntekijäaseman kautta. Katsotaan, että työntekijällä ei juurikaan ole oikeudellisia mahdollisuuksia vaikuttaa työn järjestämiseen ja voi siten vastata vahingoista vain oman tuottamuksensa laajuudelta. (Andström 2003a.)

Korvausvastuu ei välttämättä toteudu täysimääräisenä edellisten ehtojenkaan täytyessä. Vastuu voi rajoittua vahingonkärsineen oman myötävaikutuksen, hiljaisen hyväksynnän tai vanhenemisen takia. Myötävaikutuksessa on ennen kaikkea kyse vahingonkärsineen omasta moitittavasta menettelystä aiheutuneen vahingon suhteen eli vahingonkärsineen oma tuottamus. Tuottamuksen tarkastelu kohdistuu niin vahingon syntymiseen liittyneeseen prosessiin kuin myös vahingon syntymisen jälkeisiin aikoihin eli vahingon rajoittamistoimenpiteisiin. Vahingonkorvauksen vanhentuminen koskee niin sopimukseen sidottua kuin sopimusten ulkopuolista korvausvelkaa ja sillä selkiytetään osaltaan velkasuhteita. Vanhentumislaki määrittää rajaksi kolme vuotta, ellei sitä ole aiemmin katkaistu. Selkeällä vanhenemisen määräyksellä suojataan osapuolia mahdollisilta myöhäisvahingoilta, jotka voivat ilmaantua vasta vuosien päästä ja niihin on hankala varautua sekä varmistetaan, että vastaaja ei joudu kärsimään vahingonaiheuttajan passiivisuudesta vahingonkorvauksen käsittelyn suhteen. Huomioitava on, että sopimusrikkomustilanteissa vanhentuminen ei enää ala sopimuksen tekohetkestä vaan kolmen vuoden raja laskennallisesti alkaa siitä, kun sopimusrikkomus havaitaan tai se olisi pitänyt havaita. Tämä muuttaa merkittävästi vanhentumisella myöhäisvaikutuksia suojaavaa tavoitetta, sillä käytännössä vahinko voidaan havaita, vaikka vasta 10 vuoden päästä. (Virtanen 2011, 511-512; 525-527.)

3.5 Työnantajan ja työntekijän vastuut

Työnantaja vastaa lähtökohtaisesti aina työntekijän aiheuttamista vahingoista riippumatta työnantajan omista toimista. Tämän katsotaan olevan kohtuullista sillä työnantaja kerää toiminnan hyödyt ja voi vaikuttaa vahinkoriskeihin. (Ojala 2014, 114.) Työnantajan vastuu

työntekijästä on tuottamusvastuuta, koska se edellyttää aina jotain virhettä tai laiminlyöntiä työntekijältä ja tästä työnantajan vastuusta käytetään termiä ”isännänvastuu”. Vahingonkorvauslaki tarkentaa, että työntekijä on työssään virheellä tai laiminlyönnillä aiheuttamista vahingoista velvollinen korvaamaan kohtuulliseksi harkitun määrän (huomioidaan vahingon suuruus, laatu, aiheuttajan asema ja muut vaikuttavat olosuhteet). (Virtanen 2011, 217; 233.)

Edellä mainituissa sopimusvastuu kysymyksissä työntekijän virheet tai laiminlyönnit eivät ole kuitenkaan varsinaisesti ”isännänvastuu” kysymyksiä vaan kuuluvat normaalin sopimusvastuun piiriin (osapuolilla vastuu kaikkien sopimuksen täytäntöönpanossa avustavien mahdollisesti tekemistä virheistä). Työnantajavastuun voidaan siis katsoa kattavan lähinnä ne tilanteet, joissa ulkopuolinen ei-sopimussuhteessa oleva taho kärsii vahinkoja työntekijän virheen seurauksena. Jako voidaan tehdä sopimuskumppaneille tai ulkopuolisille aiheutuneiden vahinkojen välillä ja jälkimmäisen tapauksessa työntekijän vastuu katsotaan poikkeavan täysin sopimussuhteen puuttumisen vuoksi. (Virtanen 2011, 218; 233.)

Työnantaja-työntekijä-suhteen huomiointi ja moitittavuusarviointi huomioiden työntekijä ei vastaa vahingoista, jos ne ovat aiheutuneet lievän huolimattomuuden seurauksena. Työntekijää ei ole haluttu vapauttaa kokonaan vastuusta sillä ei nähdä tarpeelliseksi suojata työntekijää, jos hän tahallaan aiheuttaa vahinkoa (ei piittaa tekojensa seurauksista). Työntekijän vastuunjaottelu keskittyy enemmänkin vastuun kohtuullistamiseen. Työntekijän vastuu työnantajaa kohtaa voi realisoitua käytännössä kahdessa tapauksessa; työntekijä aiheuttaa vahingon, jonka vaikutus kohdistuu pelkästään työnantajaan tai työntekijä aiheuttaa vahinkoa ulkopuoliselle tai työtoverille (tällöin vastuu kanavoituu yleensä kuitenkin työnantajalle). Työnantajalla oikeus vaatia suoraan työnantajalle aiheutuneesta vahingosta korvauksia, kun työntekijä on aiheuttanut sen törkeällä huolimattomuudella. (Virtanen 2011, 136; 238 - 239.)

3.6 Laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseksi

Laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä (22.6.2017/444) listaa 1 luvun 2 § 23 kohdassa ilmoitusvelvollisiksi myös liike- tai ammattitoimintana kirjanpitotehtäviä toimeksiannosta hoitavat tahot. Lain kolmas luku asettaa ehtoja asiakkaan tuntemisesta. Esimerkiksi jos asiakkaan henkilöllisyyttä ei pystytä todentamaan lain määrittämin ehdoin, ei asiakassuhdetta saa muodostaa tai ylläpitää. Asiakkaan tuntemista koskevat tiedot täytyy säilyttää vielä asiakassuhteen päättymisen jälkeen viiden vuoden ajan ja asiakkaille on

ilmoitettava, että näitä ja muita henkilötietoja voidaan käyttää tämän lain esittämien tavoitteiden ja niiden tutkimisen edistämiseksi. Kuitenkaan mahdollista ilmoitusvelvollisuuden täyttämistä ei saa paljastaa epäilyksen alaiselle.

Ilmoitusvelvollisen on voitava tarvittaessa osoittaa, että asiakkaan tuntemista ja jatkuvaa seurantaan koskevat menetelmät ovat riittävät rahanpesun ja terrorismin riskien kannalta. Ilmoitusvelvollisen on hankittava tietoja ja järjestettävä riskeihin nähden riittävä seuranta asiakkaan toiminnan laadusta ja laajuudesta varmistaakseen, että ilmoitusvelvollisella on todellisuutta vastaava kokemus ja tieto asiakkaasta ja tämän toiminnasta. Erityisen tärkeää on kiinnittää huomiota asiakkaan liiketoiminnan kannalta joko suuruutensa tai rakenteensa osalta poikkeaviin toimiin tai jos liiketoimet eivät sovi yhteen asiakkaasta omatun kokemuksen ja tiedon kanssa. Ilmoitusvelvollisen tahon on tehtävä viipymättä ilmoitus selvittelykeskukselle epäilyistään ollessa kyseessä yksittäinen esim. kynnysarvot ylittävät suoritus ja isompi kokonaisuus. (Laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseksi 22.6.2017/444.)

Lain kahdeksannessa luvussa on määritelty mahdolliset rike- ja seuraamusmaksut, jotka voivat koitua ilmoitusvelvolliselle taholle, joka tahallaan tai huolimattomuudesta laiminlyö esimerkiksi asiakkaan tuntemis- ja yksilöimisvelvoitteensa, asiakkaan tunnistamisen ja todentamisen sekä näiden tietojen säilyttämisen velvollisuudet, asiakkaan tietojen hankkimisen ja asiakassuhteen aikaisen seurannan velvollisuudet ja tavanomaisesta poikkeavan liiketoiminnan ilmoittamisvelvollisuuden. Seuraavassa luvussa tarkennetaan ilmoitusvelvollisen vastuusta huolehtia, että työntekijät saavat tarvittavan koulutuksen lain tiimoilta säännösten noudattamisen varmistamiseksi. Lisäksi tarvittaessa ilmoitusvelvollisen koko ja luonne huomioiden on nimettävä henkilö, joka vastaa säännösten noudattamisen sisäisestä valvonnasta. Huomioitavaa on, että ilmoitusvelvollisella tulee olla erikseen lisäksi oman toimintansa kannalta laaditut toimintaohjeet asiakkaiden tuntemisen menettelyistä, tietojen hankkimisesta, seurannan toteuttamisesta ja selonottovelvollisuudesta. (Laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseksi 22.6.2017/444.)

4 Rikosoikeudellisen vastuun syntyminen

”Sekä rikosoikeudellinen vastuu, että vahingonkorvausvastuu voivat kohdistua niin kirjanpitovelvolliseen, kirjanpitovelvollisessa määräysvaltaa käyttävään, kirjanpitovelvollisen edustajaan kuin siihen, jonka tehtäväksi kirjanpito on uskottu. (RL 30; 9 §).”

Nykyisen rikosoikeusjärjestelmän perimmäisenä tavoitteena on pyrkimys ennen kaikkea estää rikoksia, eikä vain rikollisen teon oikeuden mukaiseen sovittamiseen keskittyminen. Yleistä lainkuuliaisuutta ylläpidetään säädettyjen rangaistusuhkien pelotusvaikutuksen ja välillisesti rikosoikeudellisten normien moraalia sisäistävän vaikutuksen avulla. Suojattavien ns. oikeushyvien (henki, terveys, vapaus, varallisuus, kotirauha) loukkaamisesta tulee seurata rangaistus. Rikosoikeudelliset toimenpiteet antavat luvan puuttua yksilöiden oikeusjärjestyksessä suojattuihin etuihin ja siksi tällä oikeuden alalla on erityisen vahva sidonnaisuus lakiin. Rikoksina voidaan siis pitää jo yksistään sellaisia tekoja (ulkoisesti havaittavat teot/ konkreettiset laiminlyönnit), jotka ovat nimenomaisesti määritellyjä rangaistaviksi. Yleisesti teoilla on kuitenkin seuraus, jonka syntyminen on edellytys rangaistavuudelle. (Andström 2003b.)

Rikosoikeudellinen vastuu edellyttää aina tekijän syyllisyyttä. Rikos voidaan yksinkertaisesti kuvattuna määrittää olevan syyllisyyttä osoittava teko, joka on oikeuden vastainen ja täyttää vaaditun tunnusmerkistön. Periaatteen mukaisesti rangaistuksen ehtona on konkreettinen teko, jonka tekee perinteisesti ihminen. Myös kuitenkin oikeushenkilön rangaistusvastuu on mahdollinen. Syyllisyys on ehtona rangaistavuudelle eli tekijään on voitava kohdistaa moitearvostelu sen perusteella, että hän olisi voinut toimia toisin. Syyllisyyttä käsiteltäessä sen tärkeät osat ovat syyntakeisuus, syyksiluettavuus ja moitittavuus. Syyntakaisuuden ehtona on tiettyjen psyykkisten vähimmäisehtojen täyttyminen. Syyksiluettavuus edellyttää tekijältä suhdetta rikokseksi luokiteltuun tekoon (ei vain objektiivinen vastuu). Rangaistavuuden lähtökohtana on tahallisuus (tahtominen) mutta myös toinen perusmuoto eli tuottamus (huolimattomuus) on rangaistava, kun niin on erikseen määritelty. Tärkeää on tunnustaa teon moitittavuus eli syntykö rangaistusvastuuta teon syyksiluettavuudesta huolimatta. Esimerkiksi tekijän toisin toimimismahdollisuus on ollut niin rajoitettu, että muutoin ei ole voinut toimia. Esimiehen käsky voi täyttää nämä kriteerit, jos työntekijällä ei ole ollut mahdollisuutta toimia toisin. (Andström 2003b.)

Kirjanpitolain kahdeksas luku sisältää erinäisiä säännöksiä kuten, millä ehdoin määritellään kirjanpitorikkomus ja mitä seurauksia sellaisella on, kun taas rikoslain 30 luku määrittää tarkemmin elinkeinorikoksista kuten törkeä ja tuottamuksellinen kirjanpitorikos.

4.1 Rikostyypit

Talousrikollisuuden keskiössä ovat nimenomaisesti kirjanpitorikokset ja ne yleensä liittyvät muihin talousrikoksiin. Kirjanpitorikoksilla pyritään peittelemään muita yritystoimintaan liittyviä talousrikoksia. (Talousrikos.) Kirjanpitorikkomus tarkoittaa kirjanpitomerkitöjen tekemisen määräaikaaisuuteen, käteismaksun todentavan kuitin laatimiseen, kirjanpitoaineiston säilytysvelvollisuuteen tai tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen rekisteröintiin liittyvää tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta tapahtunutta laiminlyöntiä. Näistä on langetettava sakkorangaistus, jos teko ei täytä rikoslaisissa määritellyn kirjanpitorikoksen ehtoja. Laadultaan vähäisestä rikoksesta ei kuitenkaan aseteta sakkorangaistusta. (Kirjanpitolaki 30.12.1997/ 1336.)

Kirjanpitorikos on määritelty rikoslain (19.12.1889/ 39) 30 luvussa kirjanpitovelvollisen toiminnan tuloksen ja taloudellisen tilanteen oikean ja riittävän kuvan saamisen vaikeuttamiseksi kirjanpitovelvollisen, sen edustajan, tosiasiallista määräysvaltaa käyttävän tai kirjanpidon toimeksiannosta saaneen tekemillä toimillaan. Näitä toimia ovat liiketapahtumien kirjaamisen ja tilinpäätöksen kirjanpitolain säädösten mukaisen laatimisen laiminlyöminen, väärrien tai harhaanjohtavien tietojen merkitsemiseminen sekä kirjanpitoaineiston hävittäminen, kätkeminen ja vahingoittaminen. Rikoslaisissa on erikseen määritelty vielä törkeän ja tuottamuksellisen kirjanpitorikoksen tunnusmerkit. Kun kirjanpitorikoksessa tapahtuneet laiminlyönnit koskevat liiketapahtumia ja tilinpäätöstä joko kokonaan tai olennaisilta osin, väärrien ja harhaanjohtavien tietojen määrä on huomattavan suuri, ne perustuvat väärriin tositteisiin tai kun summat ovat suuria, on kyseessä törkeä kirjanpitorikos. Lisäksi kirjanpitoaineiston laaja hävittäminen tai kätkeminen katsotaan törkeäksi lain rikkomiseksi. Tuottamuksellinen kirjanpitorikos on kyseessä silloin kun kirjanpidosta vastuussa oleva laiminlyö törkeällä huolimattomuudella liiketapahtumien kirjaamista, tilinpäätöksen laatimista ja vahingoittaa tai hukkaa aineistoa.

4.2 Rikoslain rangaistukset

Rangaistuksen voidaan kuvata olevan rikolliseksi määritellyn teon vuoksi oikeusjärjestyksessä muutoin suojattuihin oikeushyveisiin tapahtuva kajoaminen. Yleisesti rikosoikeudellista tunnusmerkistöä kuvattaessa asiaa tarkastellaan yhden tekijän kautta. Käytännössä kuitenkin rikokseen osallisia voi olla useampia ja joudutaan tarkastelemaan kunkin suhdetta rikokseen ja täten heidän rikosoikeudellista asemaansa. Rikolliseksi määriteltyyn teokoon voi liittyä useanlaisia seuraamuksia, joista rikosoikeudellisesti tärkeimpiä ovat varsinaiset rangaistukset. Maksettavaksi määrätty vahingonkorvaus ei ole luonteeltaan rangaistus vaan tarkoituksena on vahingonkärsineen saattaminen mahdollisimman samanlaiseen asemaan kuin ennen. (Andström 2003b.)

Kun edellytykset rangaistusvastuulle ovat syntyneet, on tekijälle määrättävä lainmukainen seuraamus. Rangaistusta määritettäessä mietitään sopivaa rangaistuslajia, rangaistusasteikkoa ja mitattavaa rangaistusta (tarkastelu tapahtuu tässä järjestyksessä). Rangaistusjärjestelmämme rakentuu yleisille periaatteille, kuten että rangaistukset eivät saa olla julmia, ne eivät saa loukata yhdenvertaisuusperiaatetta ja niiden tulee kohdistua vain rikosentekijään ilman että aiheutetaan tarpeetonta kärsimystä. Rangaistukset voidaan jakaa vapausrangaistuksiin (vankeus, yhdyskuntapalvelu) ja varallisuusrangaistuksiin (sakko, rikesakko, yhteisösakko). Näiden lisäksi järjestelmäämme kuuluu tiettyjä tekijäryhmiä koskevia erityisrangaistuksia kuten nuorisorangaistus ja virkamiehiä koskeva viraltapano ja varoitus. Suomalaisessa rangaistusjärjestelmässä ei kuoleman-, ruumiin- ja häpeärangaistuksia pidetä hyväksytyinä. Rikokseen osallisten vastuut jaetaan osallisuusopissa kolmeen ryhmään: tekijäntoimeen (syytettynä rikoksen tekijänä, tai välillisen tekijän käyttäjänä), avunantoon (syytettynä rikoksen edistämiseen neuvolla, ohjeella tai kehotuksella) tai yllytykseen (syytettynä toisen taivuttamisesta tai kehottamisesta rikokseen). (Andström 2003b.)

Kirjanpitorikoksesta tuomitaan sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi (RL 1889/ 39). Tuottamuksellisessa kirjanpitorikoksessa rangaistukset ovat samat mutta kun kirjanpitorikos on kokonaisuutena arvostellen törkeä, ovat rangaistusvaatimukset tiukemmat eli vankeutta vähintään neljä kuukautta ja enintään neljä vuotta. Rikoslaki tarkentaa oikeushenkilön rangaistusvastuuta sovellettavan törkeässä kirjanpitorikkomuksessa oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetyn mukaisesti. Oikeushenkilön rangaistusvastuu muodostaa rikoslain yhdeksännen luvun. Rangaistusvastuun edellytykset oikeushenkilöä kohtaan syntyvät, kun sen lakisääteiseen toimielimeen, muuhun johtoon kuuluva tai tosiasiallista päätösvaltaa käyttävä on osallisena rikokseen, sallinut sen tekemisen tai toiminnassa ei ole noudatettu tarvittavaa huolellisuutta tapahtuneen estämiseksi. Rikos katsotaan oikeushenkilön toiminnassa tehdyksi, kun sen tekijä on virka- tai työsuhteessa oikeushenkilöön tai on toiminut oikeushenkilön edustajalta saadun toimeksiannon perusteella. Oikeushenkilö, jonka toiminnassa on tehty rikos, tuomitaan sen johdosta yhteisösakkoon, jos se on rikoslaissa säädetty rikoksen seuraamukseksi. Oikeushenkilö voidaan kuitenkin jättää tuomitsematta yhteisösakkoon, jos laiminlyönti tai osuus rikoksessa on vähäinen tai kun rangaistusta voidaan pitää kohtuuttomana ottaen huomioon oikeushenkilölle rikoksesta aiheutuneet muut seuraukset.

4.3 Ennakkotapaukset ja kirjanpitäjän rooli

Oikeuslähteiksi voidaan sanoa sellaisia informaatiolähteitä, jotka sisältävät tietoa ajantasaisesta oikeudesta. Oikeuslähteet voidaan jakaa kolmeen pääryhmään velvoittavuutensa perusteella, vaikka kaikki kuuluvat virallisen asemansa puolesta sitovien oikeuslähteiden ryhmään. Tärkein ryhmä on vahvasti velvoittavat oikeuslähteet. Näitä ovat esimerkiksi (etusijajärjestyksen mukaisesti) EU:n toimielinten määrittämät direktiivit ja asetukset, Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen ratkaisut, perustuslaki, muut lait ja asetukset sekä ministeriöiden ohjeet. Heikosti velvoittavat oikeuslähteet ovat käytettävissä, kun edelliset eivät riitä oikeudellisen ratkaisun syntymiseen. Nämä velvoittavat kuitenkin siltä osin, että vaikka niitä ei ole pakko käyttää, täytyy niistä poikkeaminen olla perusteltua. Tällaisia lähteitä ovat lainvalmisteluaineiston lähteet (komiteamietinnöt, hallituksen esitys) ja tuomioistuinten ennakkoratkaisut (korkein oikeus, korkein hallinto-oikeus). (Andström 2017.)

4.3.1 KKO 2010:91

A, joka yksin omisti yhtiön osakekannan ja oli hallituksen ainoa jäsen, oli ulosotossa todettu varattomaksi. Yhtiö oli antanut lainoja A:lle ja hänen lähipiiriyhtiölleen (joilla ei velkojen maksuun tarvittavia varoja). A:n lainoja oli lyhennetty yhtiöstä saaduilla osingoilla. Lainat oli kirjanpidossa kirjattu tilinpäätöksiin yhtiön saataviksi A:lta ja lähipiiriyhtiöltä sen määräisinä kuin niitä oli nostettu. Käräjäoikeus katsoi tapauksen osalta, että tapauksessa on syyllistytty kirjanpitorikokseen, koska toimijat ovat tahallaan lyöneet laimin tilinpäätösten laatimisen neljältä vuodelta siltä osin, että taseen vastaavaa puolen lainasaataviin oli merkitty saatava A:lta ja lähipiirinyrityksiltä nimellisarvoonsa, vaikka oli tiedossa, että mainituilla saatavilla ei ollut arvoa yritysten taloudellinen tilanne huomioiden. Hovioikeus tarkoitti tapauksen tiimoilta, että vastuu oikeasta kirjaamistavasta on ollut tilitoimiston edustajalla toimitusjohtaja B:llä koska asia on edellyttänyt taitoa kirjanpidon ja tilinpäätöksen laatimisesta, eikä A:n ole voinut olettaa ilmoittavan B:lle, kuinka saatavat kuuluisi kirjata. B on ollut tilitoimiston edustajana vastuussa siitä, että kirjanpito antaa todellisen kuvan yrityksen toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta ja A:lla on ollut hallituksen ainoana jäsenenä viime käden vastuu valvonnasta. (KKO 2010:91.)

Korkein oikeus on lopuksi pohtinut tarkemmin täyttääkö A:n ja B:n menettely kirjanpitorikoksen tai törkeän kirjanpitorikoksen tunnusmerkistön, mitä lakia sovelletaan ja ennen kaikkea miten vastuu jakautuu A:n ja B:n välillä. Korkein oikeus kuvaa päätöksessään perustelut, jonka mukaan tapaus täyttää kirjanpitorikoksen tunnusmerkistön mutta sitä ei voida pitää törkeänä ja sovellettava laki määräytyy tekohetken ajankohdan mukaan. Ulkopuolisen toimeksiannon saajan laatiessa kirjanpidon ja tilinpäätöksen vastuu jakautuu sen

mukaan, mikä osuus toimeksiannon saajalla on käytännössä ollut. Mikäli kirjanpitovelvollinen on ainoastaan toimittanut kirjanpitoaineiston tilitoimistolle antamalla ohjeita työn suorittamisesta, kirjanpitovelvollinen saattaa jäädä kokonaan rangaistusvastuu ulkopuolelle. Kaikesta huolimatta pitkään yritystoimintaa pitäneen A:n voi edellyttää osaavan kirjanpidon peruseriaatteita. Kirjanpidon teknisestä toteutuksesta on vastannut kirjanpitäjä C, jonka tekemät kirjaukset tilinpäätökseen on toimitusjohtaja B ohjeistanut ja hyväksynyt. Toimeksiantosuhteen on katsottu olleen sellainen, että B:llä on ollut mahdollisuus vaikuttaa ja hän on vaikuttanut tilinpäätösratkaisujen tekemiseen ja moitittavuutta arvioitaessa otettava huomioon, että B on ollut KHT-tilitarkastajatutkinnon suorittanut erityisasiantuntija. Lopullisessa tuomiossa A tuomittiin kirjanpitorikoksista vankeusrangaistukseen ja B kirjanpitorikoksesta sakkorangaistukseen. (KKO 2010:91.)

4.3.2 KKO 1999:19

Kuorma-autoyrittäjä A oli kiinnostunut saamaan nimiinsä yrittäjä B:n liikenneluvan ja ostamaan hänen kuorma-autonsa. A:n tilitoimiston työntekijä oli neuvonut A:ta ja B:tä perustamaan kommandiittiyhtiön (vastuunalaisina A ja B), jonka panokseksi siirrettäisiin liikennelupa ja kuorma-auto. A:lta saamansa toimeksiannon mukaisesti tilitoimiston C työntekijä oli laatinut perustamissopimuksen. A oli samalla ilmoittanut tarkoituksena olevan, että B ei joudu vastuuseen yhtiön velvoitteista ja C:n työntekijä oli laatinut myös yhtiöosuuden kauppakirjan, jolla B my A:lle osuutensa (A vapautti B:n vastuusta). B oli luottanut siihen, että C menettelisi lupautensa mukaisesti, eikä hänellä olisi taloudellista vastuuta kommandiittiyhtiön sitoumuksista. B oli kuitenkin jäänyt kaupparekisteritietoihin toiseksi vastuunalaiseksi yhtiömiehiksi vielä noin kolmeksi vuodeksi, jona aikana B:lle on syntynyt vastattavaa velkaa vajaa 300 000 markkaa korkoineen. (KKO 1999:19.)

Korkeimman oikeuden lopullisessa ratkaisussa todetaan, että tilitoimisto C:n toimitusjohtaja ei ollut ennen asiakirjojen laatimista tavannut tai keskustellut B:n kanssa vaan toimeksianto on tullut heidän asiakkaaltaan A:lta ja täten B:n ja C:n välille ei olisi syntynyt toimeksiantosuhdetta. Arvioitaessa tilitoimisto C:n velvollisuuksia toimeksiantaja A:n sopimuskumppani B:tä kohtaan on otettu huomioon mm. seuraavat seikat: 1) koska tilitoimisto on ottanut hoidettavakseen myös oikeudellista osaamista vaativia toimeksiantoja, voidaan edellyttää löytyvän tehtävän hoitamiseen vaadittavaa osaamista ja 2) tilitoimiston olisi tullut tietää, että laaditulla sopimuksella ei olla voitu vaikuttaa B:n vastuuseen velkojiaan kohtaan ja tästä olisi tullut osallisia varoittaa. Katsottiin, että asiantuntijapalvelua maksua vastaan tarjoavan tilitoimiston on ollut sopimatonta neuvoa asiakasta ja sopimuskumppania lainvastaiseen menettelyyn ja C velvoitettiin sopimussuhteita koskevien periaatteiden mukaan korvaamaan B:lle näin aiheutunut vahinko. (KKO 1999:19.)

4.3.3 KKO 1992:166

Yhdistyksen tilitoimiston kirjanpitäjä A oli toimeksiannosta hoitanut Pizzeria B Ky:n kirjanpidon (kirjanpito ja veroilmoitusten laadinta). 4 vuoden aikana kirjanpito oli ollut virheellistä; laskuja oli kirjattu kuluiksi useampaan kertaan, tapahtumia oli kirjattu väärille tileille, kirjanpitoon oli kirjattu toisen yrityksen menoja ja vähennyskelvottomia kuluja. Virheellisyyksistä oli kertynyt jälkeensä veroseuraamuksia kaikkiaan yli 810 000 markkaa. Jutussa kuultujen todistajien mukaan kirjanpito ei ollut vastannut hyvää tasoa, oli ollut huolimaton ja sitä ei ollut tarkastettu jälkikäteen. Kirjanpitäjä A:n mukaan tilitoimiston työntekijöiden tiedossa oli ollut kirjausten virheellisyydet ja että hän on tehnyt virheelliseksi käsittelemiään kirjauksia yrittäjän vaatimuksesta. (KKO 1992: 166.)

Raastuvanoikeus on katsonut, että yhdistys ei ole näyttänyt B:n Ky:n vahingon johtuneen muusta kuin sen tuottamuksesta ja tositeaineiston ei näytetty olevan harhaanjohtajaa tai epäselvää siten, ettei se olisi ollut laajan asiakaspiirin omaavan tilitoimiston kohtuudella selvitettävissä. Missään suhteessa yhdistys ei ollut näyttänyt B:n tuottamuksen olemassaoloa. Raastuvanoikeus velvoitti siis yhdistyksen ja kirjanpitäjä A:n maksamaan yhteisvastuullisesti suorittamaan kommandiittiyhtiölle veroseuraamuksista yli 375 000 markkaa sekä B:lle 4 000 markkaa. Korvaukset voitiin periä kirjanpitäjältä kuitenkin vain siltä osin, kun niitä ei saatu yhdistykseltä perityksi. (KKO 1992: 166.)

Korkein oikeus katsoi kuitenkin päätöksessään 18.11.1992, että yhdistyksen palveluksessa kirjanpitäjä A on tehnyt toimeksiannon edellyttämät työt ja tapahtuneet virheet ovat tapahtuneet yhdistyksen suoritusvelvollisuuden täyttämiseksi. A ei ole työnantajansa sopimuspuolta kohtaan vastuussa sen täyttämiseksi eikä näin rikkomisen seurauksista. A ei siten ole korvausvelvollinen kommandiittiyhtiölle tai yrittäjä B:lle. Korvaukset ja kulut jäävät siten yksistään yhdistyksen vastuulle.

5 Tutkimusprosessi

Tutkimus voidaan toteuttaa joko teoreettisena tai empiirisenä. Empiiriset tutkimusmenetelmät jaetaan edelleen laadullisiin (kvalitatiivisiin) ja määrällisiin (kvantitatiivisiin) menetelmiin. Laadullisen tutkimusmenetelmän avulla voidaan suppean näytteen pohjalta etsiä asian tautalla vaikuttavia syitä. Laadullisen tutkimuksen tavoitteena on ensisijaisesti ymmärtää, ei selvittää määriä tai prosentteja. Aineistoa kerätään haastatteluilla tai keskusteluilla. Määrällinen tutkimus taas kartoittaa tarkasteltavan ilmiön tämänhetkistä tilannetta nimenomaan numeerisesti ja siksi sen toteuttaminen edellyttää suurempaa otosta. Määrällisen tutkimuksen aineistoa kerätään yleensä valmiita vastausvaihtoehtoja sisältävän lomakkeen avulla. Empiirisen tutkimuksen toteuttamiseen on käytettävissä useita tutkimusstrategioita, joista esimerkkeinä ns. kirjoituspöytä tutkimus (valmiiksi kerätty tieto) ja survey-tutkimus (kyselytutkimus valmiiksi jäsennellyillä lomakkeilla). (Heikkilä 2014; Holopainen & Pulkkinen 2012, 21.)

Tässä toteutettu survey-tutkimus sisälsi osia sekä kvantitatiivisesta että kvalitatiivisesta menetelmästä näiden täydentäessä toisiaan. Tutkimusongelmaa haluttiin nimenomaan tarkastella määrällisesti (Kuinka moni? Kuinka usein?) ja mahdollisimman hyvin perusjoukon kattavan otoksen kautta (määrällinen ote). Toisaalta väitteet keskittyivät kartoittamaan vastaajien omia tuntemuksia ja kokemuksia aiheeseen liittyen järjestysasteikollisesti aseteltujen vastausvaihtoehtojen kautta, joka rajasi lopullisen aineiston määrällistä analysointia. Lopullinen kysely sisälsi myös vapaan osion (laadullinen ote).

Tutkimuksen toteutuksen pohjana on toiminut Tarja Heikkilän (2014) esittämä tutkimusprosessin vaiheet- kaavio, jonka perusteella on edetty seuraavasti:

- Määritetään tutkimusongelma.
- Perehdytään aikaisempiin tutkimuksiin ja kirjallisuuteen.
- Laaditaan tutkimussuunnitelma.
- Luodaan tiedonkeruuväline.
- Kerätään tietoa.
- Käsitellään ja analysoidaan saatu tieto.
- Raportoidaan tulokset.
- Esitetään johtopäätökset.

Tarkempi tutkimuksen ja koko opinnäytetyön aikataulutuksen esittää liitteen 4 ”Aikataulusuunnitelma”, jota on käytetty koko prosessin ajan henkilökohtaiseen seurantaan, työn etenemisen varmistamiseen ja ohjaajalle raportoinnin apuvälineenä.

Tämän luvun alaluvut 5.1 - 5.3 esittelevät tarkemmin tutkimusprosessia (aineiston keruutapa, sen toteutus ja analysointi) niin pohjalla toimineen teorian avulla kuin tutkimuksen toteuttajan itsensä kuvaamana.

5.1 Tutkimusongelma ja aineistonkeruutapa

Tutkimusongelmana oli selvittää miten hyvin tilitoimistojen kirjanpitäjät hallitsevat alansa oikeudelliseen vastuuseen liittyviä kysymyksiä ja ovatko he huolissaan oman osaamisensa riittävydestä? Tutkimusongelmaa lähdettiin tarkastelemaan purkamalla se seuraaviin alaongelmiin:

- Kuinka hyvin kirjanpitäjät itse kokevat hallitsevansa heidän vastuutaan määrittävät lait?
- Kuinka hyvin kirjanpitäjät tuntevat tilitoimistojen korvausvastuu kysymyksiä?
- Kokevatko kirjanpitäjät huolta oman osaamisensa riittävydestä?
- Kokevatko kirjanpitäjät ammattitaidon ylläpitämisen vaikeaksi ja omaehtoiseksi?
- Omaavatko kirjanpitäjät omasta mielestään tarpeeksi kattavan kuvan asiakasyritystensä liiketoiminnasta havaitakseen poikkeavuuksia?

Tässä tutkimuksessa aineiston keruutavaksi valikoitui sähköinen kyselytutkimus, jotta voitiin tavoitella suurta vastaajajoukkoa ja mahdollisimman yleistettävissä olevia tuloksia. Sähköinen kyselytutkimus laadittiin Webropol-ohjelmalla ja siitä luotiin avoin nettilinkki, joka välitettiin sähköpostiviestin muodossa vastaajille. Näihin ratkaisuihin päädyttiin käytettävissä olevien resurssien vuoksi. Mahdollisimman kattavan vastaajajoukon saamiseksi otoksen valinta suoritettiin keräämällä HAAGA-HELIA:n yhteistyön mahdollistamana Fconnectan yritysrekisterin kautta sähköpostilista.

Sähköpostilistan yhteystietojen valikoitumisen kriteereinä olivat

- kaikki Suomen alueet
- kirjanpito- ja tilinpäätöspalveluiden toimiala
- kaikki henkilökuntaluokat
- kaikki liikevaihtoluokat
- yritykset
- ylin johto ja CEO
- vain sähköpostiosoitteen sisältävät yhteystiedot.

Yritysten edustajille lähetettiin saatekirjeen (liite 1) ohessa kyselytutkimuksen nettilinkki ja pyydettiin välittämään se edelleen yrityksessä kirjanpitoa tekeville, sillä yhteystiedot sisälsivät vain yritysten vastuuhenkilöiden tietoja ja kysely haluttiin erityisesti kohdentaa yritysten työntekijöille. Excel-muotoinen yhteystietolista muodosti EU:n tietosuojasetuksen

mukaisen rekisterin ja siksi liitteenä 3 on esitetty vaatimuksien mukainen tietosuojasuunnitelma.

5.2 Kyselyn rakenne ja toteutus

Internet-kyselyn vastausprosentti vaihtelee aina kohdejoukosta riippuen, haastattelijaa ei tällöin tarvita (vältetään haastattelijan mahdollinen vaikutus kyselyyn) ja vastaukset saadaan nopeasti. Kyselylomake voi olla pitkä mutta lyhyemmällä saadaan yleensä suuremmat hyödyt. Internet- kyselyssä vastausten tarkkuus on kyseenalainen ja väärinkäsityksen mahdollisuus suuri. Kyselyiden tekoon ja lähettämiseen käytettävät ohjelmistot keräävät aineiston suoraan käsittely valmiiksi. Kyselylomakkeen kysymykset voivat olla avoimia, suljettuja tai sekamuotoisia. Avoimet kysymykset on helppo laatia mutta vastaavasti työläs käsitellä. Sanallisten vastausten luokittelu on myös vaikeaa. Avoimiin kysymyksiin jätetään helposti vastaamatta mutta niillä voidaan saada ennalta arvaamatonta tietoa tutkittavasta aiheesta. Vastauksille on varattava tarpeeksi tilaa ja ne on hyvä sijoittaa kyselyn loppuun. Suljetut kysymykset ovat työläämpiä sillä jokaiselle vastaajalle on löydettävä sopiva vaihtoehto ilman että niiden lukumäärä on liian suuri ja vaihtoehtojen täytyy olla toisensa poissulkevia. Suljettuihin kysymyksiin saatetaan vastata harkitsematta ja mahdollinen ”En osaa sanoa” -vaihtoehto houkuttelee vastaajia. (Heikkilä 2014.)

Tässä opinnäytetyössä laadittu internet-kysely sisälsi pääosin suljettuja kysymyksiä/väittämiä mutta myös yhden avoimen kysymyksen (kysymys 15) ja yhden sekamuotoisen kysymyksen (kysymys 2). Avoin kysymys jätettiin kyselyn loppuun, jotta vastaajat voivat vielä kertoa jotain aiheeseen liittyen, jos haluavat. Sekamuotoinen kysymys koski vastaajien koulutustaustaa. Tähän valintaan päädyttiin koska kirjanpitoa voi tehdä niin monen ammatin pohjalta ja kaikkien vaihtoehtojen listaaminen valmiiksi olisi ollut liian monimutkaista ja epävarmaa.

Lopullinen kyselylomake (liite 2) sisälsi 4 osiota, joista kukin edelleen sisälsi ryhmitellyn kokonaisuuden kysymyksiä/väittämiä. Osiossa ”Perustiedot” (kysymykset 1 - 5) aloitettiin kysely keveästi kartoittamalla vastaajien perustietoja suljettujen ja sekamuotoisten kysymysten avulla. Jokaiseen kysymykseen oli annettu toisensa poissulkevia vastausvaihtoehtoja 2 - 7 kappaletta ja ohjeistettu vastaajia valitsemaan yksi parhaiten sopiva. Tässä osiossa kartoitettiin mm. vastaajien koulutustaustaa, alan työkokemusta ja asiakasyritysten keskimääräistä kokoa. Osiot 1 - 2 (väittämät 6 - 14) sisälsivät itse tutkimusongelman kartoittamiseksi laaditut väittämät. Väittämät olivat tyypiltään suljettuja ja 4- tai 5-portaisen Likertin asteikoin mukaisia. Osion 1 väittämissä (6 - 11) asteikko oli 5-portainen ja vaihtoeht-

dot välillä ”Täysin eri mieltä - täysin samaa mieltä” niin että suurimman arvon saivat samaa mieltä olevat vastaukset. Osio 2 muodostui kolmesta suuremmasta väittämäkokonaisuudesta (väittämät 12 - 14). Väittämä 12 oli asteikoltaan 4-portainen ja vaihtoehdot olivat ”Usein”, ”Toisinaan”, ”Hyvin harvoin”, ”En lainkaan”. Suurimman arvon sai ennakkoon todennäköisin vaihtoehto eli ”En lainkaan”. Väite 13 oli jälleen 5-portainen ja vaihtoehdot välillä ”Täysin samaa mieltä - täysin eri mieltä”. Osion viimeinen väittämä eli väittämä+ 14 oli 4-portainen ja vaihtoehdot olivat ”Kaikkien -”, ”Lähes kaikkien -”, ”Joidenkin -” tai ”Vain harvojen yritysten osalta”. Osio 4 oli kyselylomakkeen viimeinen osa ja erillinen kokonaisuus, jossa oli avoin tekstikenttä ja mahdollisuus vapaaseen kommentointiin.

5.3 Aineiston kuvaaminen

Aineiston kuvaaminen käsittää aineiston tarkastelun ja luokittelun lisäksi myös sen esittämisen. Kvalitatiivisiin muuttujiin liittyvät luokittelu- ja järjestysasteikko. Kvantitatiivisiin muuttujiin taas liittyy välimatka- ja suhdeasteikko. Järjestysasteikko on silloin kyseessä, kun muuttujalle määritellyt arvot voidaan asettaa johonkin yksiselitteiseen järjestykseen. Likert-asteikko on järjestysasteikollinen, kun sen arvot on aseteltu selkeään järjestykseen, jossa on kaksi ääripäätä (esimerkiksi asteikko täysin samaa mieltä - täysin eri mieltä). (Holopainen & Pulkkinen 2012, 16; 19; KvantiMoTV 2007.)

Ennen johtopäätösten tekoa tarvitaan graafisen esittämisen tueksi tunnuslukuja. Tunnusluvut kuvaavat muuttujan jakautumista aina vain yhdeltä kantilta ja siksi on tärkeää tarkastella johtopäätöksiä tehdessä useita tunnuslukuja. Järjestysasteikolle sopivia tunnuslukuja ovat moodi, mediaani, fraktiilit, vaihteluväli ja kvartiiliväli. Moodi on ns. tyyppiarvo eli vastaus, jota esiintyy useimmin. Kuitenkaan arvona tämä ei ole hyvä, jos yksi vaihtoehto ei selvästi nouse ylitse muiden vaan useampi arvo on lähes yhtä usein esiintyvä. Mediaani on keskimmäisin arvo ja sen alapuolelle sekä yläpuolelle jää yhtä monta vastausta. Mediaani on hyvä tunnusluku suuren hajonnan omaavissa jakaumissa, kun selvää keskikohtaa ei ole. Fraktiileilla voidaan jakaa havaintoaineisto yhtä suuriin osiin. Esimerkiksi 25 % fraktiili ilmoittaa arvon, jota pienempiä on 25 % havaintoaineiston arvoista ja suurempi 75 % arvoista. Vaihteluväli osoittaa yksinkertaisesti, että mille välille vastauksien vaihtoehdot ovat jääneet. Järjestysasteikollisesti mitattuja muuttujia kuvataan yhtä lailla numeroilla mutta niillä ei tulisi tehdä mitään laskutoimituksia. Tästä huolimatta esimerkiksi mielipidemittauksissa on monesti laskettu keskiarvoja, jolloin saadaan parempi yleiskuva. Keskiarvolla tunnuslukuna tarkoitetaan yleisesti ns. aritmeettista keskiarvoa eli arvoa, joka on saatu laskemalla vastausten arvot yhteen ja jakamalla saatu summa arvojen lukumäärällä. (Heikkilä 2014; Holopainen & Pulkkinen 2012, 15-16; 78.)

Tässä tutkimusaineiston analysointi on aloitettu tarkastelemalla kyselyn tuloksia Webropol-alustalla. Tämän jälkeen havaintomatriisi on siirretty Excel-ohjelmaan, jossa on käsitelty vastaajien taustatiedot yksinkertaisesti kysymyksittäin ja tuloksia kuvattu Pivot-kaavioilla. Seuraavaksi väitteiden 6 - 14 vastauksia on käyty läpi Webropol-ohjelmalla tutkien jakaumien moodia, mediaania, fraktiileja sekä vaihtelu- ja kvartiiliväliä (taulukko 2), jotta on saatu alustavasti kuvaa aineiston tuloksista. Väitteet 6 - 14 on edelleen jatkokäsitelty Excelissä, jossa on tarkasteltu vastausten prosentuaalista jakautumista ja vielä olennaisilta osin vertailtu keskiarvoja taustamuuttujien kautta. Tuloksien havainnollistamiseksi on laadittu vastausten jakautumista selventäviä Pivot-kaavioita. Graafisessa esittämisessä on suosittu perusmuotoisia pylväsdiagrammeja, joiden tyyli, värimaailma ja asettelu on yhtenevä. Lisäksi kaikkien samaa (kysymysten/väittämien) sarjaa käsittelevien kokonaisuuksien totuudenmukaiseksi hahmottamiseksi ja tulosten vertailukelpoisuuden säilyttämiseksi, kaavioissa on toistettu samaa linjaa läpi työn ja asteikoille määritellyt välit on pidetty samanpituisina. Lopuksi (mahdollisten yllättävien yhteyksien löytämiseksi) aineistoa on tarkasteltu vielä Webropolissa Spearmannin korrelaatiokertoimilla, jotka on esitetty taulukossa 3.

Edellä kuvatun aineiston analyysin perusteella syntyneet tutkimustulokset on esitetty luvussa 6 seuraavasti. Alaluvussa 6.1 esitellään vastaajien taustatiedot, joita tutkimuskyselyssä ovat olleet vastaajien sukupuoli, pohjakoulutus, alalla kertyneen työkokemuksen määrä vuosina, mahdollinen vastuuasema organisaatiossa ja tämänhetkisten asiakasyritysten keskimääräinen koko. Alaluvussa 6.2 on esitelty väittämien 6 - 14 vastauksien prosentuaalista jakautumista kootusti kuvioiden 6 - 9 avulla. Alaluvussa 6.3 on tarkasteltu vielä erikseen tutkimuksen pääkysymyksen kannalta olennaisimpien väittämien vastauksien jakautumista taustamuuttujien kautta. Tarkastelussa on päädytty käyttämään havainnollistavuuden parantamiseksi keskiarvoja. Tarkastelussa on keskitytty tutkimaan koulutustaustan ja työkokemuksen vaikutusta vastauksiin. Sukupuolien vaikutus on jätetty kokonaan tarkastelu ulkopuolelle vastaajien hyvin epätasaisen jakautumisen vuoksi. Alaluvussa 6.4 on etsitty aineistosta saman asteikollisten väittämien väliltä mahdollisia riippuvuuksia. Alaluvussa 6.5 käydään vielä läpi kyselytutkimuksen avoimessa osiossa esille nousseita huomionarvoisia tai toistuvia kommentteja.

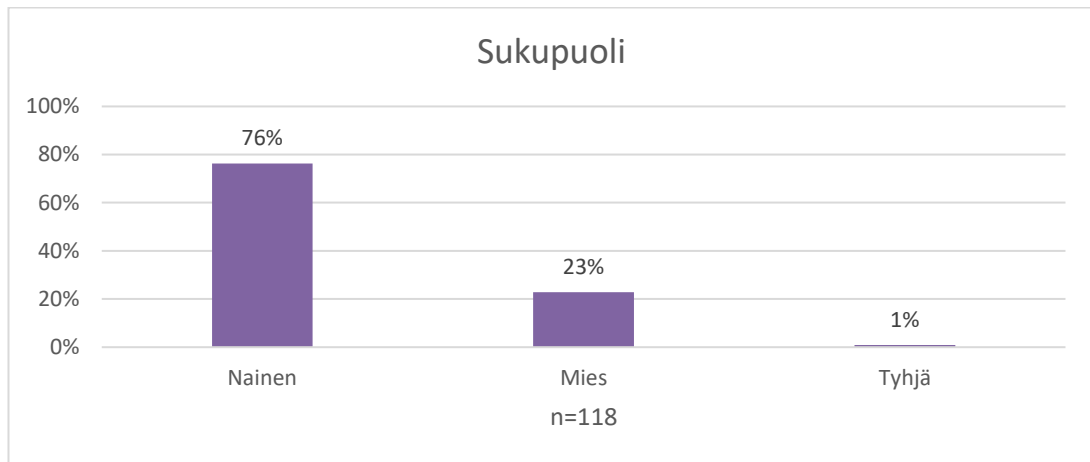

6 Tulokset ja niiden tarkastelu

Tutkimuskysely lähetettiin Webropol-alustan kautta sähköpostilla 1 339 tilitoimistoalan yrityksen edustajalle. Heille suunnatussa saatekirjeessä pyydettiin välittämään kysely edelleen yrityksessä kirjanpitoa tekeville työntekijöille. Vastauksia tuli kaikkiaan 118 ja vastauksia käsiteltäessä yksittäisten kysymysten kohdalla aineiston koko vaihteli 117-118 välillä (n=117-118). Seuraavissa alaluvuissa on esitetty tutkimuksen tulokset.

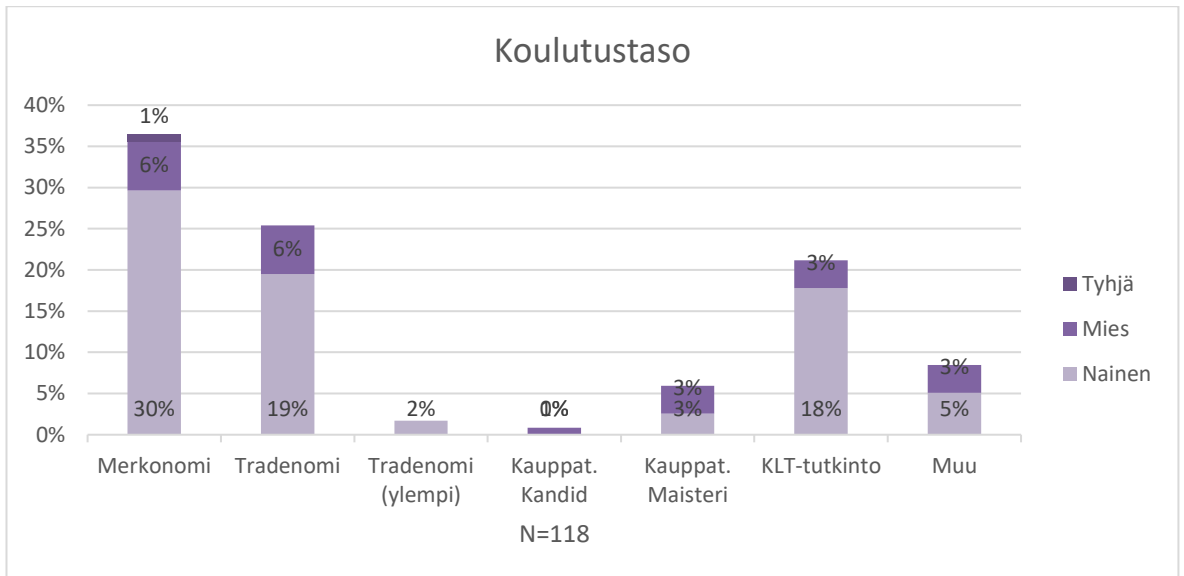
6.1 Vastaajien taustatiedot

Tutkimuskyselyn ensimmäiset 5 väitettä koskivat vastaajien perustietoja. Vastaajista alle neljännes (27 vastaajaa) oli miehiä, 76 % oli naisia (90 vastaajaa) ja lisäksi yksi vastauksista oli tyhjä (kuvio 1). Miesvastaajien koulutustausta jakautui suhteellisen tasaisesti vaihtoehtojen välille samansuuntaisesti kuin naisvastaajilla (kuvio 2).

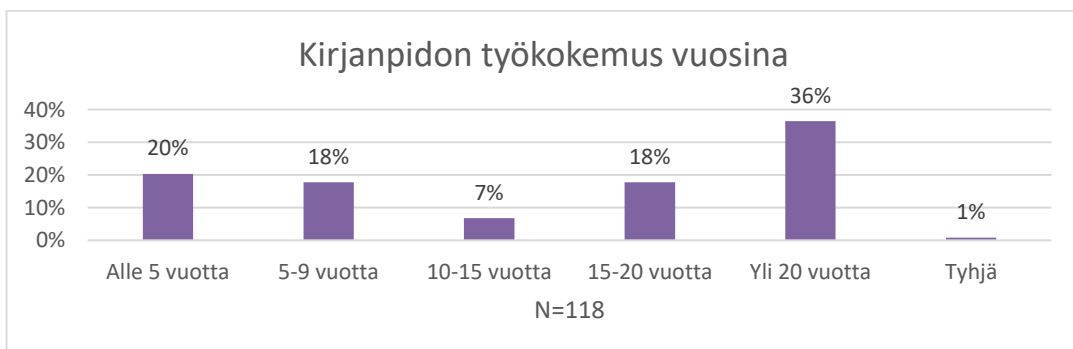
Kuvio 1. Vastaajien (n=118) sukupuolijakauma

Kuviosta 2 nähdään, että vastaajista suurin osa (63 %) oli korkeimmalta koulutustaustaltaan joko merkonomeja tai tradenomeja (myös ylempi AMK). Kolmanneksi nousi KLT-tutkinto (21 %). Oletettavasti kukin koulutusvaihtoehto sisältäisi enemmän vastaajia, sillä KLT-tutkinto suoritetaan jonkinasteisen pohjakoulutuksen lisäksi. Kauppatieteen kandidaatin tutkinnon suorittaneita oli 1 % ja maisterin tutkinnon suorittaneita 6 %. Noin 8 %:a oli valinnut ammatikseen viimeisen vaihtoehdon eli jonkun muun kuin listatun. Muita esiintulleita pohjakoulutuksia oli tässä agrologi (2), taloushallinnon ammattitutkinto, diplomiekonomi, kauppakoulu, työvoimakoulutus, kauppateknikko (2), kirjanpitäjän ammattitutkinto ja OTK (oikeustieteen kandidaatti).

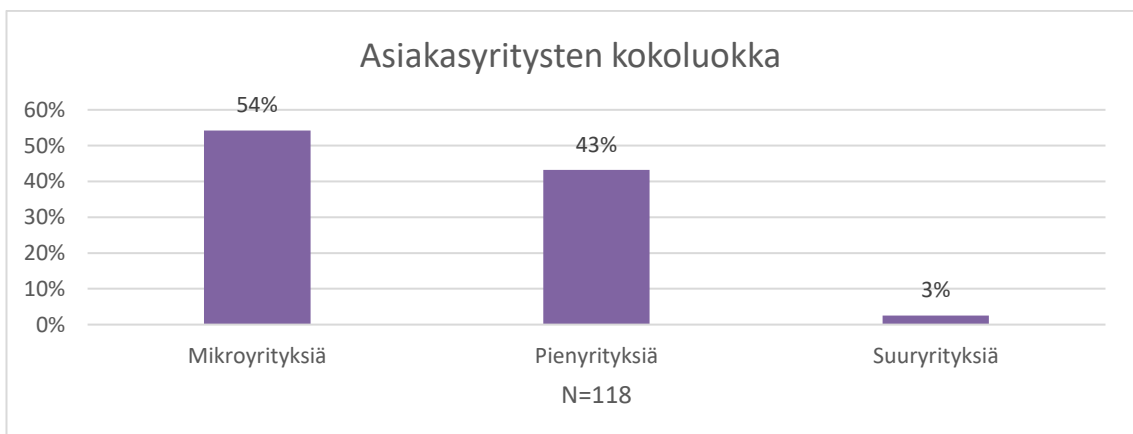

Kuvio 2. Vastaajien (n=118) koulutustaso

Kuviossa 3 on kuvattu vastaajien kirjanpidon tehtävissä kertynyt työkokemuksen määrä vuosina. Jopa 36 %:lla vastaajista oli yli 20 vuoden työkokemus ja 61 %:lla vähintään 10 vuoden kokemus. Alle 5 vuotta alan työkokemusta oli viidesosalla vastaajista. Yksi vastauksista oli tässä jäänyt tyhjäksi.

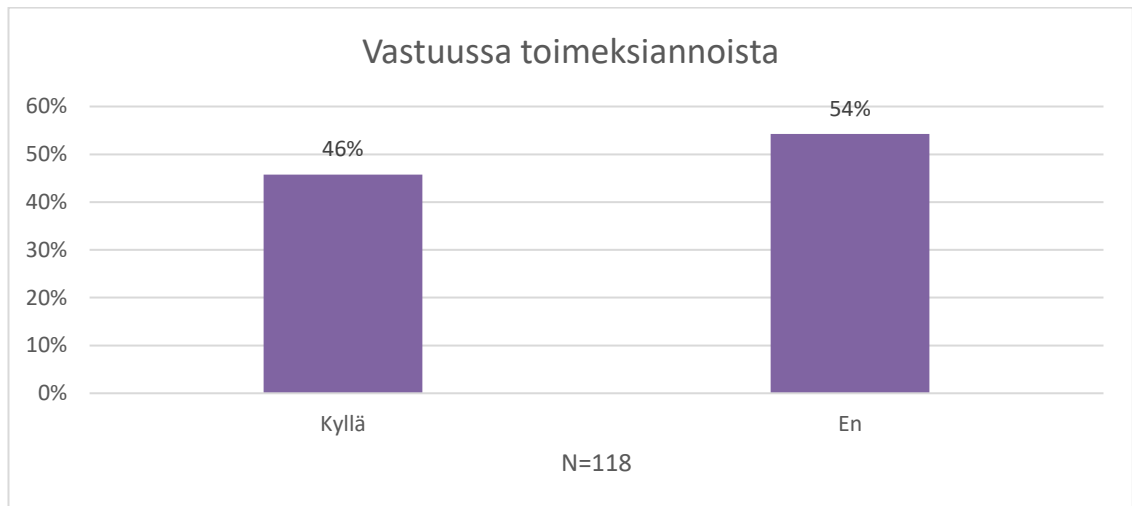

Kuvio 3. Vastaajien (n=118) työkokemus kirjanpidon tehtävissä

Kuvio 4. Vastaajien asiakasyritysten kokoluokat (n=118)

Kuviosta 4 nähdään, että kyselyyn vastanneiden asiakkaat olivat pääsääntöisesti mikro- (54 %) tai pienyrityksiä (43 %). Suuryritysten kirjanpitoa hoitavia vastaajia oli 3 %:a eli 3 vastaajaa. Tämä oli hyvin odotettavissa, sillä suuryrityksistä löytyvät omat kirjanpitoa hoitavat osastonsa, eivätkä ne täten ole useinkaan ulkoistaneet taloushallinnon palveluitaan tilitoimistolle.

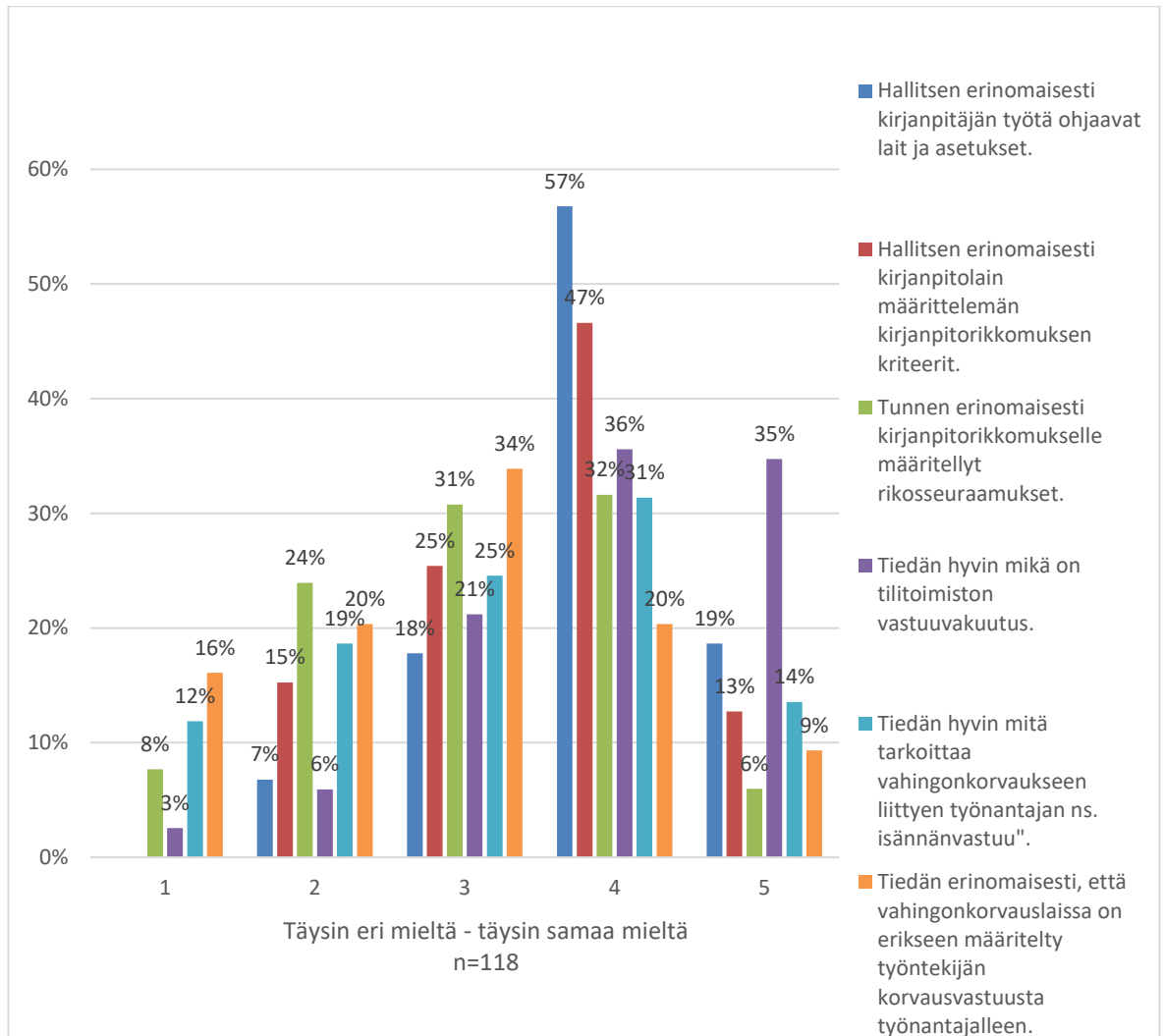

Kuvio 5. Vastaaja (n=118) on vastuussa toimeksiannoista yrityksessä

Kyselylomakkeella tiedusteltiin, onko vastaaja vastuussa asemansa puolesta toimeksiannoista yrityksessä (kuvio 5). Tämä haluttiin selvittää, jotta vastaajista voitaisiin jättää pois sellaiset vastaajat, jotka ovat vastuussa toimeksiannoista ja täten keskittyä jatkokysymyksissä juuri niihin vastaajiin, jotka eivät ole laatimassa sopimuksia asiakkaiden kanssa tai joilla ei ole päätäntävaltaa asiakassuhteista. Kuitenkin valitettavasti vastausprosentin jäädessä matalaksi ja jopa melkein puolien vastaajista ollessa vastuuasemassa (46 %), on joukon jakaminen tutkimuksen jatkoon kannalta hankalaa.

6.2 Tilitoimistojen kirjanpitäjät tuntevat vastuunsa

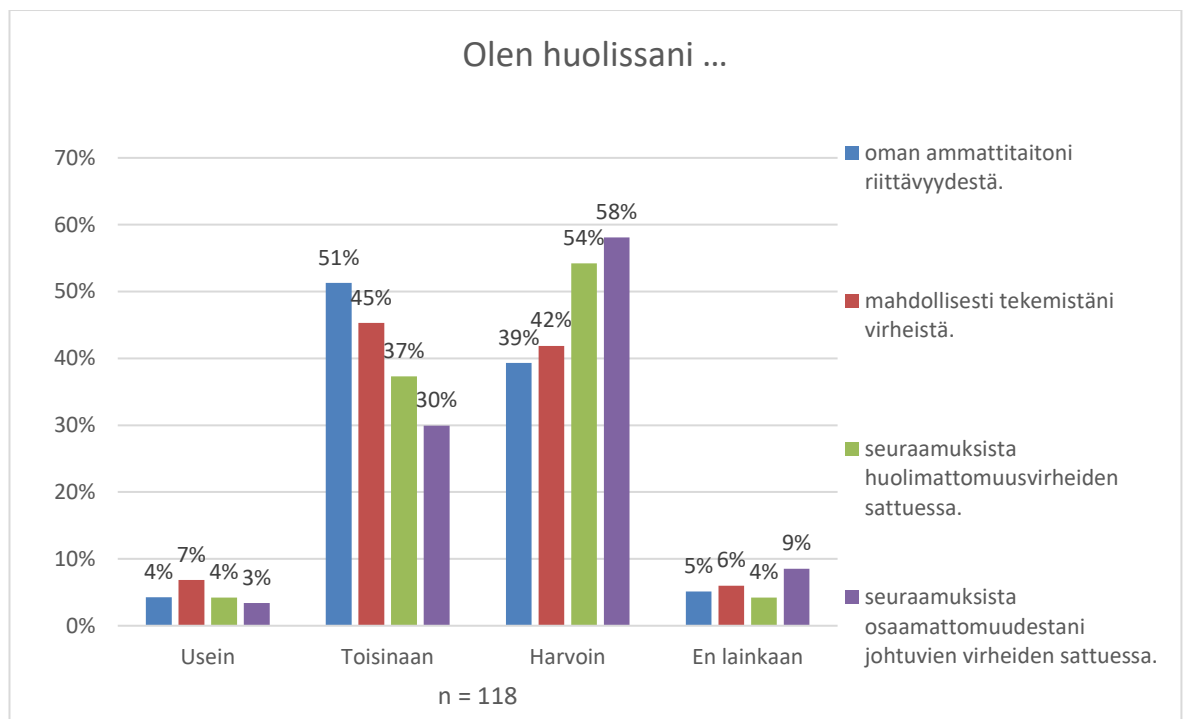
Kuvio 6 esittelee väitteiden 6 - 11 vastausten jakautumista asteikolle 1 -5 ("Täysin eri mieltä" - "Täysin samaa mieltä"). Sitä suuremman arvon vastaus on kyselyssä saanut mitä enemmän vastaus on ollut samaa mieltä esitetyn väitteen kanssa. Näissä kuudessa väitteessä on keskitytty kartoittamaan erillisillä väittämillä vastaajien yleistietämystä heidän työtään koskevista laeista.

Kuvio 6. Vastaajien (n=118) vastauksien jakautuminen prosentuaalisesti väitteisiin 6 - 11

Väitteessä 6 ("Hallitsen erinomaisesti kirjanpitäjän työtä ohjaavat lait ja asetukset") selvästi suurin osa vastaajista koki hallitsevansa kirjanpitäjän työtä ohjaavat lait ja asetukset (76 %). Kuitenkaan viidennes (18 %) ei ollut asiasta samaa mieltä eikä eri mieltä ja 7 % jopa koki olevansa osittain eri mieltä. Väitteessä 7 ("Hallitsen erinomaisesti kirjanpitolain määrittelemän kirjanpitorikkomuksen kriteerit") vastaajista oli osittain tai täysin samaa mieltä 60 %. Tämän väitteen kohdalla jopa neljännes vastaajista ei ollut asiasta samaa eikä eri mieltä ja 15 % oli osittain eri mieltä. Epävarmuutta tämän osalta esiintyi vastaajajoukossa mutta kukaan ei valinnut vaihtoehtoa "Täysin eri mieltä", joten tietoa löytyy. Seuraavassa väitteessä oltiin saman kysymyksen parissa mutta tarkasteltiin rikkomuksen seuraamuksia eli väite 8 oli "Tunnen erinomaisesti kirjanpitorikkomukselle määritellyt rikosseuraamukset". Vastausten jakauma oli selvästi tasaisempi ja osittain samaa mieltä tai täysin samaa mieltä oli enää 38 % vastaajista. Väitteessä 9 ("Tiedän hyvin mikä on tilitoimiston vastuuvakuutus") oli hajontaa myös jonkin verran, vaikka vastauksien jakauma nojasi selvästi "Samaa mieltä" puolelle, johon jäi 70 % vastauksista. Tästä huolimatta viidennes vastaajista (21 %) ei kallistunut valinnassaan kummankaan vaihtoehdon puolelle.

Väitteessä 10 ("Tiedän hyvin mitä tarkoittaa vahingonkorvaukseen liittyen työnantajan ns. isännänvastuu") vastausten jakauma oli kaikkein tasaisin annettujen viiden vaihtoehdon välillä (12 % - 31 %). Jakauma ei selvästi kallistunut kumpaankaan suuntaan ja jopa neljännes vastaajista oli valinnut keskimmäisen vaihtoehdon. Tämän väitteen osalta jakaumaa saattoi vääristää tässä käytetty termi "isännänvastuu", joka itsessään saattoi olla vieras vastaajille ja siksi aiheutti epävarmuutta. Väitteessä 11 ("Tiedän erinomaisesti, että vahingonkorvauslaissa on erikseen määritelty työntekijän korvausvastuusta työnantajalleen") vastausten jakauma oli yhtä lailla tasainen ja täysin eri mieltä vastaajista oli 16 %, osittain eri mieltä oli 20 % ja neutraalin keskittien valitsi 34 %.

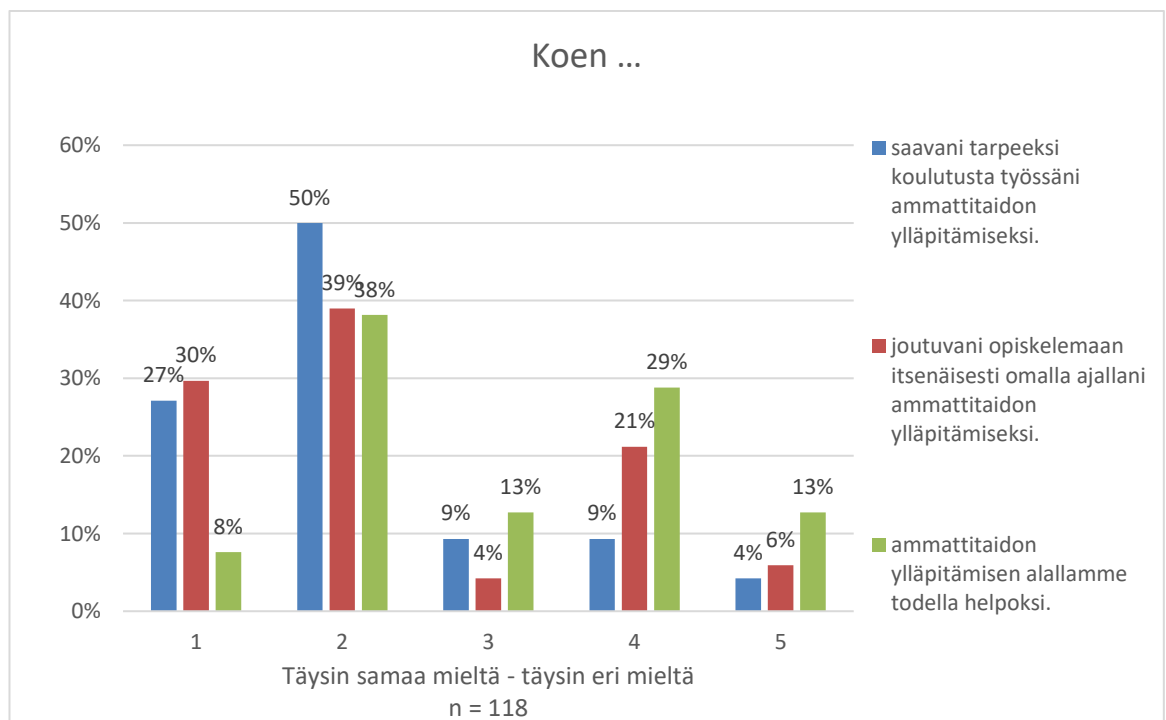

Kuvio 7. Vastaajien (n=118) vastauksien jakautuminen prosentuaalisesti väite 12:n osissa 1 - 4

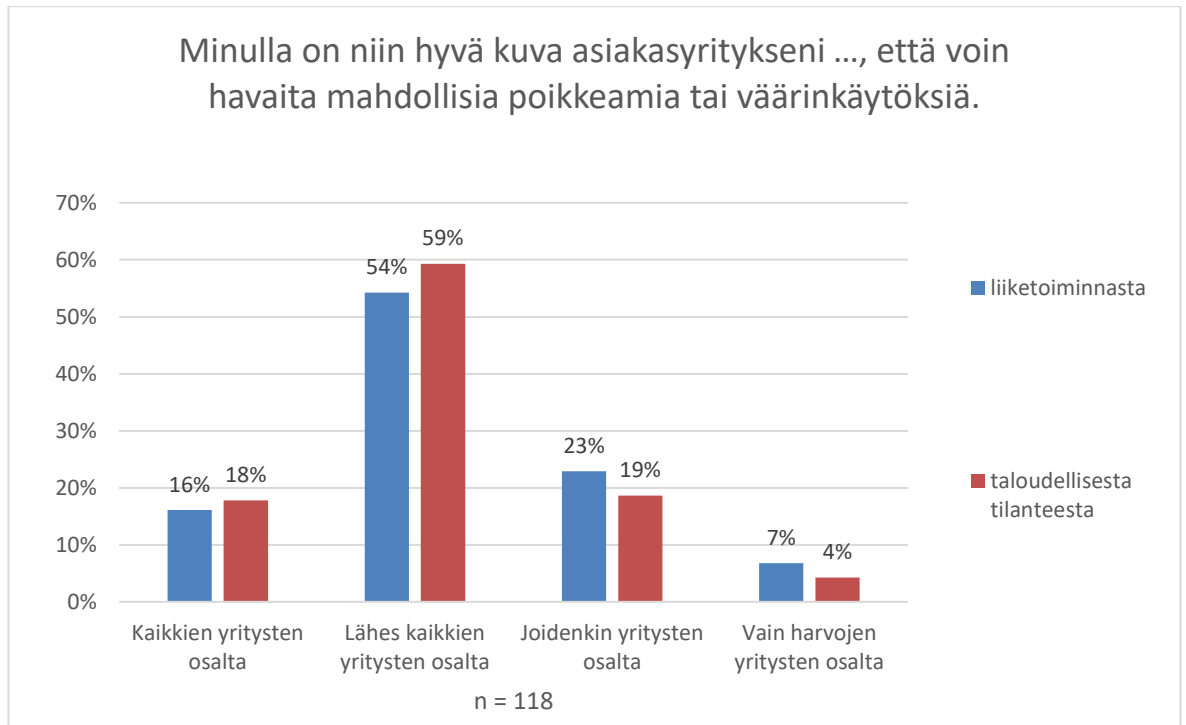
Kuviossa 7 on esitetty väitteen 12 vastausten jakautuminen. Riittävä ammattitaito ja virheetön työ ovat ehdoton edellytys mahdollisen vastuun välttämiseksi ja siksi väitteessä 12 kartoitettiin neljän osaväittämän avulla kirjanpitäjien huolta omasta osaamisestaan ja mahdollisista virheistä. Tuloksien mukaan vastaajista vain 5 % ei ollut lainkaan huolissaan oman ammattitaitonsa riittävydestä. Harvoin huolissaan olivat 39 % mutta suurin osa vastaajista (55 %) oli huolissaan toisinaan tai jopa usein. Mahdollisista virheistä vastaajat olivat lähes yhtä huolestuneita ja jälleen suurin osa vastaajista (52 %) koki huolta toisinaan tai usein. Mahdollisista seuraamuksista ei kuitenkaan oltu yhtä huolissaan. Vastaa-

jista 58 % oli huolimattomuudesta johtuvista seurauksista harvoin tai eivät lainkaan huolissaan. Vielä suurempi osa eli 67 % oli osaamattomuudesta johtuvista seurauksista harvoin tai eivät lainkaan huolissaan.

Vahvan ammattitaidon edellytys on jatkuva kouluttautuminen ja osaamisen päivittäminen ja siksi väitteessä 13 kartoitettiin vastaajien kokemuksia ammattitaitonsa ylläpitämisestä. Kuviossa 8 esitetään väitteen 13 osien vastausten jakautumista. Väitteeseen ”Koen saavani tarpeeksi koulutusta työssäni ammattitaidon ylläpitämiseksi” vastaajat vastasivat yllättävän yksimielisesti 77 %:n ollessa täysin tai osittain samaa mieltä. Seuraavassa väitteessä (”Koen joutuvani opiskelemaan itsenäisesti omalla ajallani ammattitaidon ylläpitämiseksi”) kuitenkin lähes yhtä suuri joukko (69 %) vastaajista oli yhtä lailla täysin tai osittain samaa mieltä. Tässä on siis syytä olla tuloksien suhteen kriittinen. Kokeeko näin suuri osa vastaajista todella joutuvansa täydentämään osaamistaan vapaa-ajallaan, vaikka samalla kokevat saavansa työnsä puolesta tarvittavan määrän koulutusta vai onko kyseessä enemmänkin vastaajien kiireestä/ huolimattomuudesta johtunut jakauman vääristymä. Viimeisessä väitteessä (”Koen ammattitaidon ylläpitämisen alallamme todella helpoksi”) vastaajat olivat jakautuneet tasaisesti molempiin päihin asteikkoa. Vain alle puolet vastaajista (46 %) oli täysin tai osittain samaa mieltä ja 42 % oli täysin tai osittain eri mieltä.

Kuvio 8. Vastaajien (n=118) vastausten jakautuminen prosentuaalisesti pääväite 13:n osissa 1 - 3

Kuvio 9. Vastaajien (n=118) vastauksien jakautuminen prosentuaalisesti pääväite 14:n osissa 1 - 2

Viimeisen väitteen (väite 14) osalta on pohdittu EU:n uudehkon lain (Laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseksi) esittämiä vaateita asiakasyrityksen tuntemisesta ja haluttu kartoittaa, että kuinka hyvin kirjanpitäjät itse kokevat tuntevansa asiakasyritystensä liiketoimintaa ja taloudellista tilannetta. Kuviossa 9 esitetään väitteen 14 osien vastausten jakautumista. Mielenkiintoista on, että vastaajista vain 16 - 18 % koki omaavansa niin hyvän kuvan kaikkien asiakkaidensa liiketoiminnasta tai taloudellisesta tilanteesta, että voisivat havaita mahdollisia poikkeamia tai väärinkäytöksiä. Tarpeeksi hyvän kuvan koki vastaajista omaavansa 54 - 59 % lähes kaikkien yritysten osalta. Kuitenkin edelleen jopa 30 % vastaajista koki, ettei omaisi tarpeeksi hyvää kuvaa kuin vain joidenkin asiakasyritystensä liiketoiminnasta voidakseen havaita poikkeamia. Tältä osin voisi sanoa tilanteen alalla olevan erittäin puutteellinen lain vaatimuksia ajatellen ja asetelma on mielenkiintoinen oikeudellisen vastuun kysymyksiä tarkasteltaessa (mm. koska lain tiimoilta nähdään ensimmäinen toimialaa koskettava ennakkotapaus ja miten se tullaan käsittelemään).

6.3 Tilitoimiston kirjanpitäjillä esiintyy huolta oman osaamisen riittävydestä

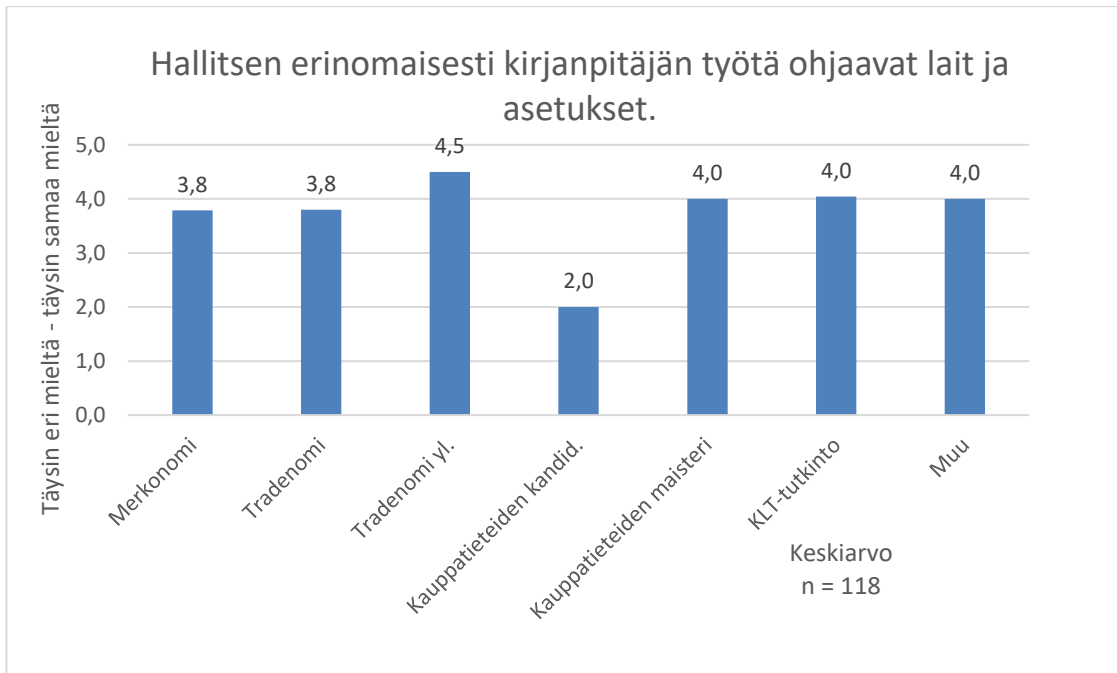
Tutkimuksen päätavoitteena oli selvittää miten hyvin tilitoimistojen kirjanpitäjät hallitsevat alansa vastuukysymyksiä ja ovatko he huolissaan oman osaamisensa riittävydestä. Tämän selvittämiseksi on tässä otettu erikseen tarkasteluun joitakin yksittäisiä kysymyksiä ja tutkittu niitä taustamuuttujien kautta. Taulukossa 2 on esitetty kyselytutkimuksen väitteiden 6 - 14 vastausten perusteella laskettuja tunnuslukuja, joita on hyödynnetty soveltuvilta osin tulosten tarkastelussa.

Taulukko 2. Vastauksien jakaumista laskettuja järjestysasteikkollisia tunnuslukuja

	n=	Asteikko	Moodi	Mediaani	Fraktiilit					Vaihteluväli	Kvartiiliväli
					10 %	25 %	50 %	75 %	90 %		
K6	118	1-5	4	4	3	4	4	4	5	2; 5	4, 4
K7	118	1-5	4	4	2	3	4	4	5	2; 5	3, 4
K8	117	1-5	4 (3)	3	2	2	3	4	4	1; 5	2, 4
K9	118	1-5	4 (5)	4	3	3	4	5	5	1; 5	3, 5
K10	118	1-5	4	3	1	2	3	4	5	1; 5	2, 4
K11	118	1-5	3	3	1	2	3	4	4,5	1; 5	2, 4
K12.1	117	1-4	2	2	2	2	2	3	3	1; 4	2, 3
K12.2	117	1-4	2 (3)	2	2	2	2	3	3	1; 4	2, 3
K12.3	118	1-4	3	3	2	2	3	3	3	1; 4	2, 3
K12.4	117	1-4	3	3	2	2	3	3	3	1; 4	2, 3
K13.1	118	1-5	2	2	1	1	2	2	4	1; 5	1, 2
K13.2	118	1-5	2	2	1	1	2	4	4	1; 5	1, 4
K13.3	118	1-5	2	3	2	2	3	4	5	1; 5	2, 4
K14.1	118	1-4	2	2	1	2	2	3	3	1; 4	2, 3
K14.2	118	1-4	2	2	1	2	2	2	3	1; 4	2, 2

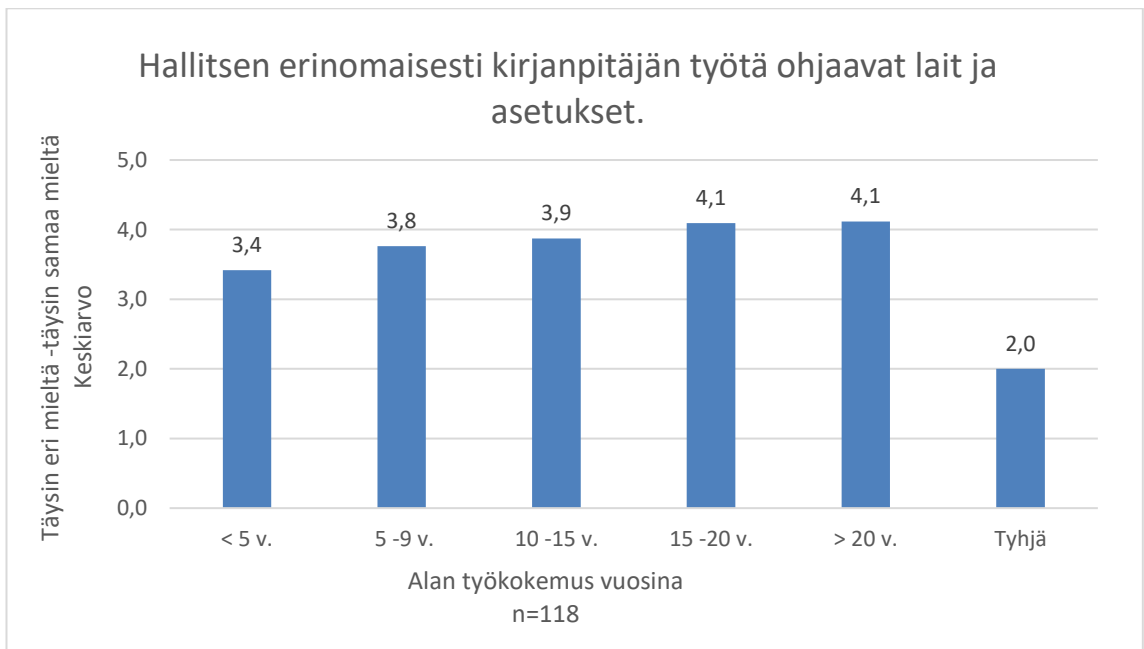
Tutkimuksen päätavoitetta tarkasteltiin väitteiden 6 ja 12 avulla. Väitteen 6 vastausten jakauman perusteella määriteltyjen tunnuslukujen avulla nähdään, että vastaajat yleisesti kokivat hallitsevansa hyvin työtään ohjaavat lait ja asetukset. Väitteen 6 (taulukko 1) vastausten jakauman asteikko oli 1; 5, vaihteluväli 2; 5 ja kvartiiliväli 4; 4. Vastaukset olivat siis kaikkiaan jakautuneet laajalti mutta jakauma suuntautunut vahvasti kohti ”Osittain samaa mieltä” - vaihtoehtoa. Kuviossa 10 on esitetty väitteen 6 vastausten keskiarvot pohjakoulutuksittain. Keskiarvojen perusteella nähdään, että korkeamman koulutuksen omaavat kokivat hallitsevansa työtä ohjaavat lait ja asetukset hieman paremmin kuin matalamman koulutustaustan omaavat vastaajat. Kuvaajasta nähdään selvästi korostuvat arvot; tradenomin ylempi tutkinto ja kauppatieteiden kandidaatin tutkinto. Kummastakaan arvosta ei tässä kohtaa ollut aihetta tehdä suuria johtopäätöksiä sillä vastaajien vähyys kummassakin (1 - 2 vastaajaa) vääristi tuloksia.

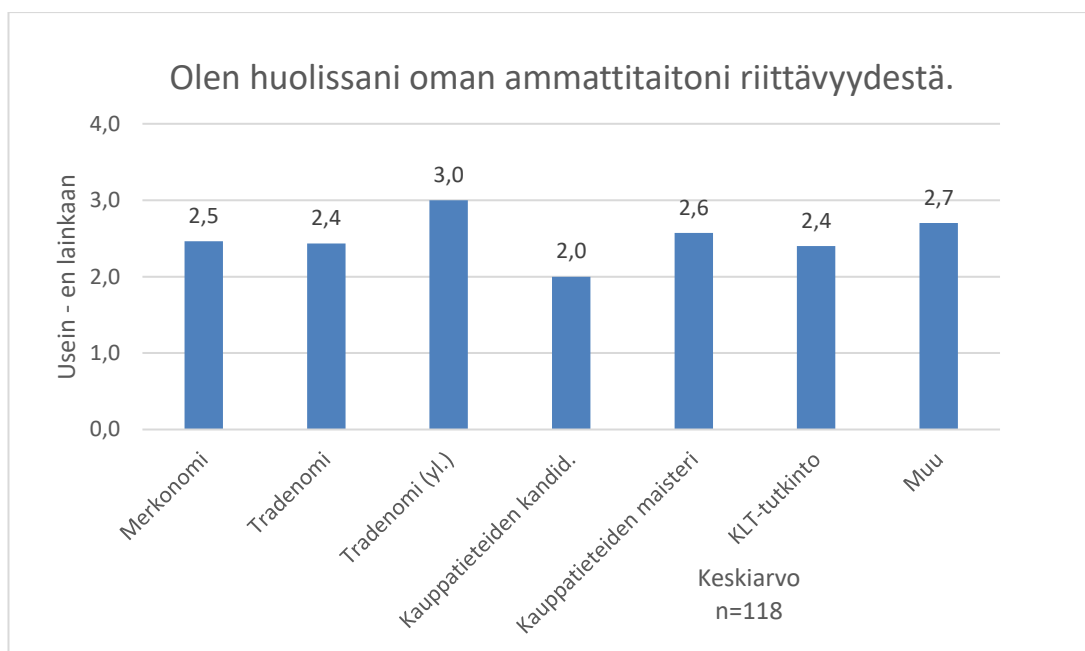
Kuvio 10. Vastaajien (n=118) vastauksien keskiarvot koulutustaustan mukaan

Kuviossa 11 on tarkasteltu edelleen väitettä 6 mutta nyt alan työkokemuksen mukaisesti. Kuvaajasta on selvästi havaittavissa keskiarvon hienoinen kohoaminen kokemusvuosien karttuessa. Alle 5 vuotta työkokemusta omaavat vastaajat olivat selvästi epävarmempia omasta osaamisestaan kuin vähintään 15 vuotta alalla olleet. Kymmenen kokemusvuoden jälkeen muutos oli enää hyvin pientä.

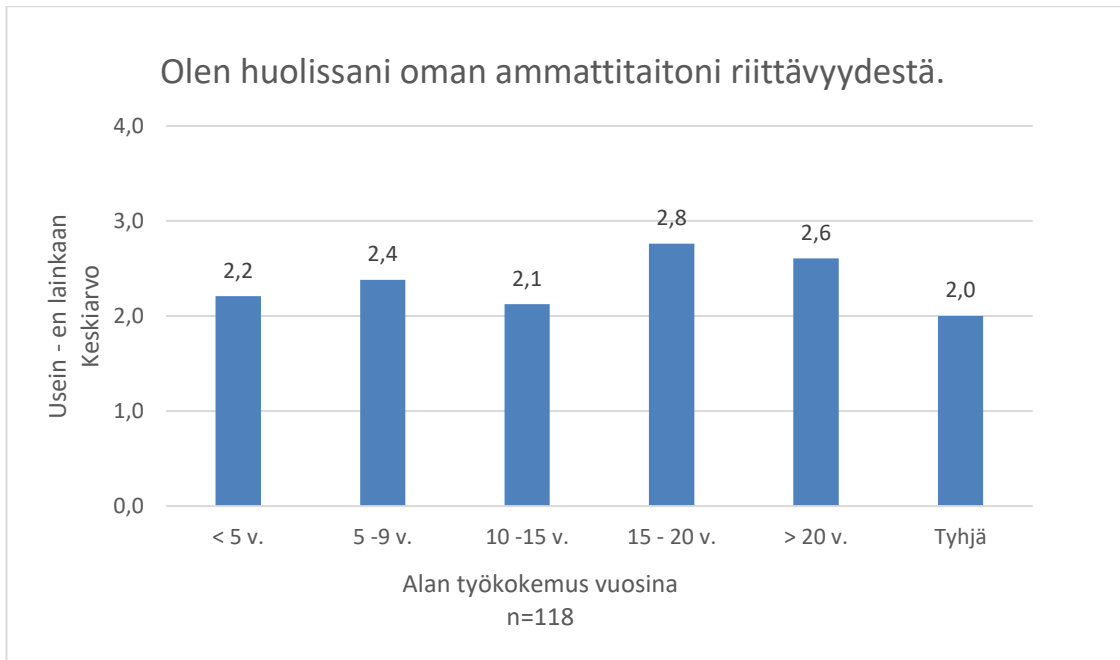
Kuvio 11. Vastaajien (n=118) vastauksien keskiarvot työkokemuksen mukaan

Väitteen 12.1 vastausten jakauman perusteella määriteltyjen tunnuslukujen avulla nähdään, että vastaajat olivat (pitkästä työkokemuksesta huolimatta) säännöllisesti huolissaan oman osaamisensa riittävydestä. Väitteen 12.1 (taulukko 2) vastausten jakauman asteikko ja vaihteluväli olivat 1; 4, kvartiiliväli 2; 3 ja moodi 2. Vastauksia oli jakautunut kaikille vaihtoehdoille mutta esille nousivat keskimmäiset vaihtoehdot ”Toisinaan” ja ”Harvoin”. Kuviossa 12 on esitetty väitteen 12.1 vastausten keskiarvot pohjakoulutuksittain. Kuviossa keskiarvo on sitä suurempi mitä harvemmin vastaajat ovat huolissaan oman ammattitaitonsa riittävydestä. Keskiarvoista jätettiin tässä tradenomin ylempi koulutusaste ja kauppatieteen kandidaatin koulutustausta huomiotta sillä niissä vastaajia on ollut vain 1-2. Muutoin keskiarvojen perusteella nähdään, että suurta vaihtelua pohjakoulutusten välillä ei ole, eikä korkeampi koulutustaso yhdenmukaisesti vähentänyt tai lisännyt huolta omasta ammattitaidosta. KLT-tutkinnon suorittaneiden vastaajien yhtä lailla matala keskiarvo oli sinänsä yllättävää, sillä nimikkeen saamiseksi täytyy omata vakaa ammattitaito ja pitkä työkokemus. Tässä epävarmuutena/huolena voisi vastauksissa olettaa heijastuneen kyseisen tutkinnon suorittaneiden todennäköinen vastuuasema tilitoimistossa.

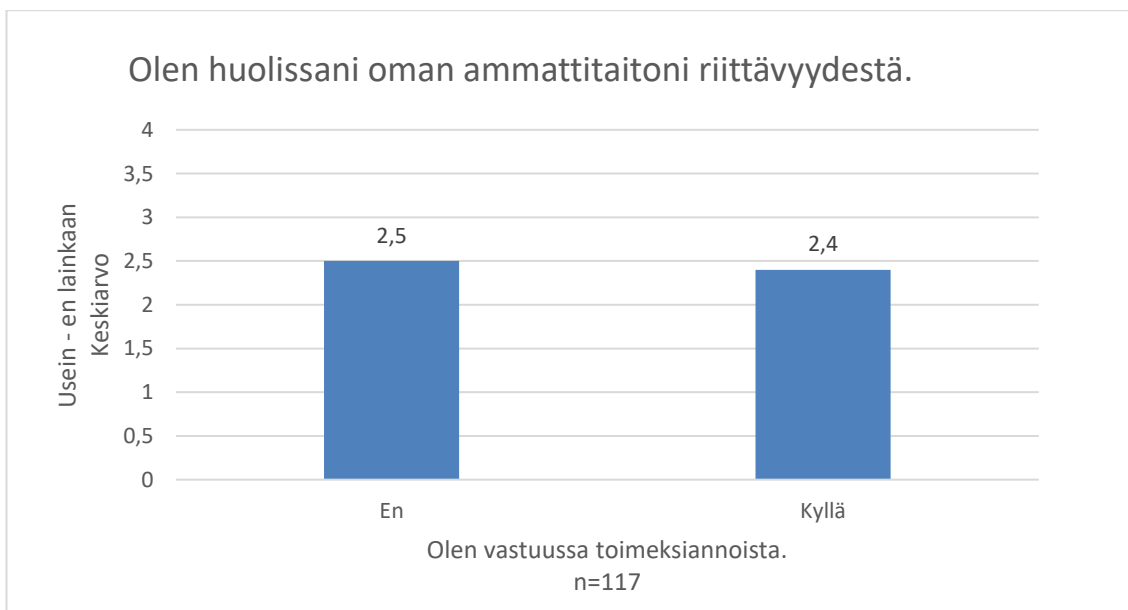

Kuvio 12. Vastaajien (n=118) vastauksien keskiarvot koulutustaustan mukaan

Kuviossa 13 on esitetty väitteen 12.1 vastausten keskiarvot alalla kertyneen työkokemuksen mukaisesti. Keskiarvo on sitä suurempi mitä harvemmin vastaajat ovat huolissaan oman ammattitaitonsa riittävydestä. Keskiarvot olivat hieman suuremmat pidemmän työkokemuksen omanneilla vastaajilla mutta selkeää nousujohteisuutta ei karttuvien työkokemusvuosien mukana keskiarvojen perusteella nähty.

Kuvio 13. Vastaajien (n=118) vastauksien keskiarvot työkokemusvuosien mukaan

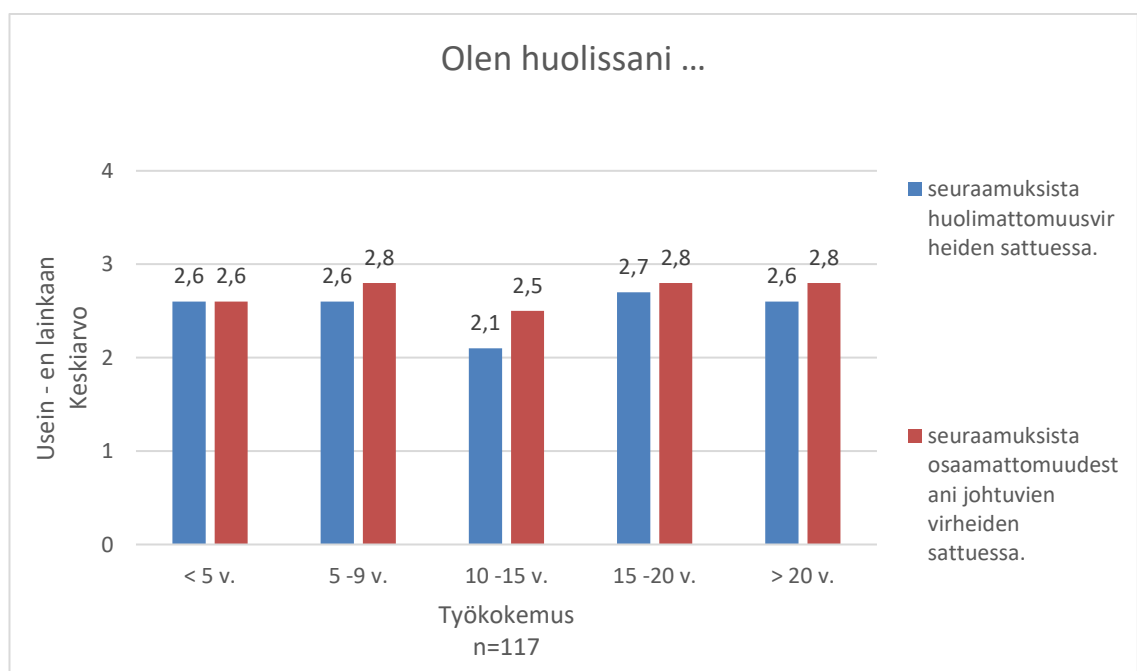

Kuvio 14. Vastaajien (n=118) vastauksien keskiarvot mahdollisen vastuuaseman mukaan

Kuviossa 14 on tarkasteltu ajatusta siitä, että tilitoimistoissa vastuuasemassa olevilla henkilöillä olisi yleisesti korkea koulutustaso ja siten myös vankka ammattitaito ja sen riittävydestä ei oltaisi samalla tavalla huolissaan. Kuviossa 12 kuitenkin jo nähtiin, että korkeampi koulutustaso ei itsessään tuonut lisää varmuutta oman ammattitaidon suhteen ja tätä vahvistaa kuvion 14 keskiarvot. Kyselyssä tämän taustamuuttujan kohdalla vastaajia oli suhteellisen tasaisesti (46 % - 54 %) ja nähdään, että itseasiassa toimeksiannoista vas-

tuussa olevat olivat keskimäärin hieman enemmän huolissaan ammattitaitonsa riittävydestä. Tätä huolta varmasti lisäsi jo aiemmin esille nostettu ajatus vastuullisemman työn haasteiden vaikutuksesta epävarmuuteen.

Opinnäytetyön aiheen tiimoilta väitteet 12.3 ”Olen huolissani seuraamuksista huolimattomuusvirheiden sattuessa” ja 12.4 ”Olen huolissani seuraamuksista osaamattomuudesta johtuvien virheiden sattuessa” ovat ehdottomasti mielenkiintoisimpia. Luvuissa 3 ja 4 on tarkasteltu (rikos-)oikeudellisen vastuun syntymistä ja mahdollisia kirjanpitäjille koituvia sanktioita ja onkin mielenkiintoista tietää ovatko alan ammattilaiset itse huolissaan mahdollisista seurauksista. Väitteen 12.3 vastausten jakauman perusteella määritelyjen tunnuslukujen avulla nähdään, että vastaajat olivat hyvin harvoin huolissaan seuraamuksista, jotka liittyisivät heidän huolimattomuuteensa. Väitteen 12.3 (taulukko 2) vastausten jakauman asteikko ja vaihteluväli olivat 1; 4, kvartiiliväli 2; 3 ja moodi 3 (”Hyvin harvoin”). Väitteen 12.4 vastausten jakauman perusteella määritellyt tunnusluvut ovat yhtenevät edellisen väitteen kanssa. Jakauman asteikko ja vaihteluväli olivat 1; 4, kvartiiliväli 2;3 ja moodi 3 (”Hyvin harvoin”). Vastaajilla ei siis esiintynyt enempää huolta osaamattomuudesta johtuvien virheiden seuraamuksista. Kuviossa 15 on esitetty väitteiden 12.3 ja 12.4 vastausten keskiarvot työkokemusvuosien mukaan.

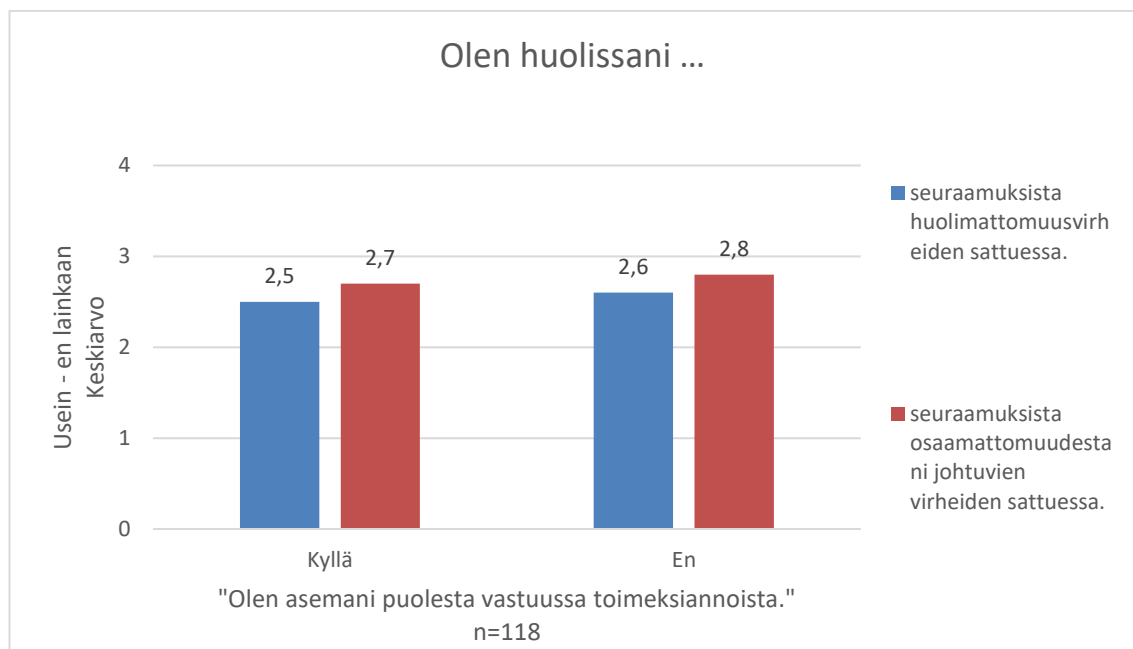

Kuvio 15. Vastaajien (n=117) vastauksien keskiarvot työkokemusvuosien mukaan

Kuviosta 13 nähdään, että vastaajien huoli oman osaamisensa riittävydestä ei ollut suoraan riippuvainen työkokemusvuosien määrästä ja keskiarvot vaihtelivat välillä 2,1 - 2,6 (korkein ja matalin arvo jätetty huomiotta). Kuviosta 15 nähdään, että vastaajien huolen

määrä seuraamuksiin liittyen oli pääsääntöisesti korkeampi. Keskiarvot vaihtelivat välillä 2,5 - 2,8 (korkein ja matalin arvo jätetty huomiotta). Vastaajat olivat siis selvästi vähemmän huolissaan seuraamuksista kuin oman osaamisensa puutteista. Työkokemuksen määrä ei lisännyt tai vähentänyt huolta seuraamuksista.

Edellisen kuvion (kuvio 15) perusteella nähtiin, että huoli seuraamuksista oli hyvin vähäistä vastaajilla yleisesti. Oletettuna oli, että mahdollinen vastuuasema lisäisi huolen määrää sillä aseman myötä mahdollisten seuraamusten konkretisoituminen on huomattavasti todennäköisempää. Kuviossa 16 on esitetty väitteiden 12.3 ja 12.4 vastausten keskiarvot mahdollisen vastaajan vastuuasema huomioiden. Keskiarvoista nähdään, että vastuuasemassa olevien arvot olivat hieman matalampia ja täten huolta esiintyi enemmän. Huolimattomuusvirheiden seurauksista oltiin enemmän huolissaan kuin mahdollisen osaamattomuuden synnyttämien virheiden seurauksista.

Kuvio 16. Vastaajien (n=118) vastauksien keskiarvot mahdollisen vastuuaseman mukaan

6.4 Tutkimusväitteiden välillä ei esiintynyt tilastollista merkitsevyyttä

Korrelaatiolla tarkoitetaan ennen kaikkea kahden muuttujan välisen riippuvuuden määrää. Kun korrelaatio on voimakasta (i. merkitsevää) voidaan toisen muuttujan arvoista määrittellä toisen muuttujan arvoja. Yleisimmin käytetty tunnusluku korrelaation kuvaamiseen on Pearsonin korrelaatiokerroin. Sen käyttäminen edellyttää kuitenkin vähintään intervallitas-teikollisia muuttujia. Spearmanin korrelaatiokerroin on soveltuvampi laskettaessa järjestyssasteikollisilla muuttujilla. (KvantiMOTV 2004.)

Kyselytutkimuksen väitteiden välisiä riippuvuuksia tutkittiin Spearmannin korrelaatiokertoimien avulla ja tulokset on kuvattu taulukossa 3. Kyselylomakkeen väitteet oli jaoteltuna kolmeen osioon, joissa kussakin Likertin asteikollisten vastausvaihtoehtojen asettelu oli muodoltaan hieman erilainen. Tämä rajasi korrelaatioiden etsimistä siltä osin, että väitteiden välisiä riippuvuuksia tarkasteltiin aina vain niiden väitteiden kesken, joilla asteikko oli samanpituinen ja järjestys yhtenevä. Nämä arvot korostettiin värein taulukkoon 3. Taulukossa sininen väri tarkoittaa sitä, että on yli 5 prosentin ($p > 0,05$) riski sille, että mahdollisesti saatu riippuvuus johtuu sattumasta ja näin tulkitaan, että tilastollisesti merkitsevää riippuvuutta väitteiden välillä ei ollut. Punainen väri viittaa riippuvuuteen ja riippuvuuden sattumasta mahdollisesti aiheutuvan riskin suuruus on alle 5 prosenttia ($p < 0,05$). Tulosten perusteella ei kuitenkaan väitteiden välisiä erittäin merkitseviä riippuvuuksia löytynyt ja tässä yhteydessä ei ole nähty mielekkääksi enää erikseen tarkemmin tutkia jokseenkin merkityksellisiä riippuvuuksia.

Taulukko 3. Spearmann correlations on Webropol

	K6	K7	K8	K9	K10	K11	K12.1	K12.2	K12.3	K12.4	K13.1	K13.2	K13.3	K14.1	K14.2
K6		0.54 (p=0.000)	0.47 (p=0.000)	0.47 (p=0.000)	0.31 (p=0.001)	0.3 (p=0.001)	0.52 (p=0.000)	0.37 (p=0.000)	0.2 (p=0.024)	0.29 (p=0.001)	-0.29 (p=0.001)	0.01 (p=0.919)	-0.23 (p=0.010)	-0.25 (p=0.005)	-0.26 (p=0.004)
K7	0.54 (p=0.000)		0.61 (p=0.000)	0.4 (p=0.000)	0.33 (p=0.000)	0.4 (p=0.000)	0.33 (p=0.001)	0.34 (p=0.000)	0.13 (p=0.141)	0.32 (p=0.000)	-0.2 (p=0.033)	-0.11 (p=0.218)	-0.16 (p=0.095)	-0.21 (p=0.022)	-0.25 (p=0.007)
K8	0.47 (p=0.000)	0.61 (p=0.000)		0.4 (p=0.000)	0.5 (p=0.000)	0.54 (p=0.000)	0.34 (p=0.000)	0.28 (p=0.002)	0.16 (p=0.091)	0.32 (p=0.000)	-0.18 (p=0.046)	-0.12 (p=0.203)	-0.22 (p=0.020)	-0.27 (p=0.004)	-0.33 (p=0.000)
K9	0.47 (p=0.000)	0.4 (p=0.000)	0.4 (p=0.000)		0.45 (p=0.000)	0.45 (p=0.000)	0.29 (p=0.002)	0.3 (p=0.001)	0.16 (p=0.097)	0.25 (p=0.007)	-0.32 (p=0.001)	-0.15 (p=0.097)	-0.14 (p=0.143)	-0.32 (p=0.000)	-0.28 (p=0.002)
K10	0.31 (p=0.000)	0.33 (p=0.001)	0.5 (p=0.000)	0.48 (p=0.000)		0.58 (p=0.000)	0.1 (p=0.275)	0.13 (p=0.173)	0.08 (p=0.383)	0.16 (p=0.087)	-0.21 (p=0.026)	-0.06 (p=0.500)	-0 (p=0.983)	-0.2 (p=0.029)	-0.27 (p=0.002)
K11	0.3 (p=0.001)	0.4 (p=0.000)	0.54 (p=0.000)	0.46 (p=0.000)	0.58 (p=0.000)		0.27 (p=0.003)	0.24 (p=0.009)	0.14 (p=0.122)	0.23 (p=0.009)	-0.19 (p=0.037)	-0.12 (p=0.176)	-0.2 (p=0.038)	-0.17 (p=0.062)	-0.23 (p=0.013)
K12.1	0.52 (p=0.000)	0.33 (p=0.001)	0.34 (p=0.001)	0.29 (p=0.003)	0.1 (p=0.277)	0.27 (p=0.002)		0.67 (p=0.000)	0.5 (p=0.000)	0.61 (p=0.000)	-0.18 (p=0.057)	0.09 (p=0.349)	-0.31 (p=0.001)	-0.35 (p=0.000)	-0.34 (p=0.000)
K12.2	0.37 (p=0.000)	0.34 (p=0.000)	0.28 (p=0.002)	0.3 (p=0.001)	0.13 (p=0.181)	0.24 (p=0.007)	0.67 (p=0.000)		0.68 (p=0.000)	0.62 (p=0.000)	-0.14 (p=0.132)	0.16 (p=0.072)	-0.2 (p=0.030)	-0.32 (p=0.001)	-0.29 (p=0.001)
K12.3	0.2 (p=0.029)	0.13 (p=0.141)	0.16 (p=0.098)	0.16 (p=0.092)	0.08 (p=0.397)	0.14 (p=0.124)	0.5 (p=0.000)	0.68 (p=0.000)		0.68 (p=0.000)	-0.15 (p=0.097)	0.21 (p=0.024)	-0.2 (p=0.037)	-0.13 (p=0.159)	-0.1 (p=0.278)
K12.4	0.29 (p=0.002)	0.32 (p=0.001)	0.32 (p=0.001)	0.25 (p=0.006)	0.16 (p=0.094)	0.23 (p=0.011)	0.61 (p=0.000)	0.62 (p=0.000)	0.68 (p=0.000)		-0.2 (p=0.024)	0.13 (p=0.167)	-0.23 (p=0.014)	-0.23 (p=0.015)	-0.21 (p=0.022)
K13.1	0.29 (p=0.000)	-0.2 (p=0.033)	-0.18 (p=0.045)	-0.32 (p=0.001)	-0.21 (p=0.023)	-0.19 (p=0.031)	-0.18 (p=0.053)	-0.14 (p=0.139)	-0.15 (p=0.088)	-0.2 (p=0.028)		-0.23 (p=0.012)	0.35 (p=0.000)	0.04 (p=0.662)	0.07 (p=0.430)
K13.2	0.01 (p=0.913)	-0.11 (p=0.215)	-0.12 (p=0.207)	-0.15 (p=0.090)	-0.06 (p=0.522)	-0.12 (p=0.189)	0.09 (p=0.333)	0.16 (p=0.083)	0.21 (p=0.025)	0.13 (p=0.172)	-0.23 (p=0.010)		-0.01 (p=0.953)	0.06 (p=0.534)	0.06 (p=0.558)
K13.3	-0.23 (p=0.017)	-0.16 (p=0.096)	-0.22 (p=0.019)	-0.14 (p=0.142)	-0 (p=0.998)	-0.2 (p=0.034)	-0.31 (p=0.001)	-0.2 (p=0.032)	-0.2 (p=0.032)	-0.23 (p=0.015)	0.35 (p=0.000)	-0.01 (p=0.960)		0.19 (p=0.038)	0.26 (p=0.006)
K14.1	-0.25 (p=0.004)	-0.21 (p=0.019)	-0.27 (p=0.002)	-0.32 (p=0.001)	-0.2 (p=0.034)	-0.17 (p=0.070)	-0.35 (p=0.000)	-0.32 (p=0.000)	-0.13 (p=0.160)	-0.23 (p=0.013)	0.04 (p=0.680)	0.06 (p=0.505)	0.19 (p=0.043)		0.83 (p=0.000)
K14.2	-0.26 (p=0.004)	-0.25 (p=0.007)	-0.33 (p=0.000)	-0.28 (p=0.003)	-0.27 (p=0.003)	-0.23 (p=0.011)	-0.34 (p=0.000)	-0.29 (p=0.002)	-0.1 (p=0.287)	-0.21 (p=0.022)	0.07 (p=0.464)	0.06 (p=0.547)	0.26 (p=0.004)	0.83 (p=0.000)	

6.5 Kirjanpitäjät kaipaavat parempaa perehdytystä ja selkeämpiä kannanottoja viranomaistahoilta

Kyselytutkimuksen viimeinen osio sisälsi avoimen kentän, johon vastaajien oli mahdollista kirjoittaa vapaasti aiheeseen liittyen omia näkemyksiään ja kokemuksiaan. Vastauksia tuli 15:ltä vastaajalta ja seuraavaan on koottu niissä esiin tulleita näkemyksiä ja huolia.

Vastaajien joukossa korostettiin pitkiä ja vakaita asiakassuhteita, joiden avulla kirjanpitäjällä on yleensäkin edellytyksiä tuntea asiakkaansa yritystoimintaa tarpeeksi hyvin voidakseen ymmärtää riskit. Vastauksissa nostettiin esille myös se, että välillä yksinkertaisesti jo yhteinen kieli itsessään tuottaa ongelmia. Ongelmallisia tilanteita on tullut vastaan, kun esimerkiksi yrityksen edustaja on itse halunnut osittain osallistua kirjanpidon tekemiseen ja sen seurauksena siinä on havaittu puutteita. Samoin on syntynyt ristiriitatilanteita esimiehen kanssa, kun saadut toimintaohjeet ovat huolettaneet ja vastuuta on säilytetty yrityksen niskaan. Työntekijä on pohtinut oman vastuunsa rajaa suhteessa työnantajansa toimiessaan vain ohjeiden mukaan vaikka kokisi ne kyseenalaisina.

Huomioitava on, että vastauksissa kaivattiin vastuun tarkastelua yhteisesti ja keskustelua siihen liittyen, niin tilitoimiston sisällä kuin asiakkaidenkin kanssa. Vastaajien mukaan työpaikkojen käytännöt vaihtelevat ja perehdytys on puutteellista. Koettiin, että työnantajat eivät tarpeeksi kerro työntekijöille yrityksen vakuutusturvasta tai ota esille mahdollisia seuraamuksia. Eräs vastaajista jopa kaipasi alalle luvanvaraista toimintaa. Koettiin, että yrittäjällä on usein kaikki pelissä ja täten oikeudellinen vastuu ei siis ole ainut ja merkityksellisin vastuu. Siinä missä työnantajilta kaivattiin enemmän tietoa, myös viranomaistahoilta kaivattiin selkeämpiä kannanottoja ja tukea epäselvissä tapauksissa. Erikseen yksi vastaajista nosti esille vielä Verohallinnon, jonka kirjanpitäjien työtä koskevien velvoitteiden muutoksissa niistä informoidaan erittäin huonosti ja se tuo ongelmia alan ammattilaisille.

”Nykyään puhutaan koko ajan robotiikasta ja koneoppimisesta ja siitä kuinka kaikki sujuu vain nappia painamalla. Ja ajankäyttö ja hinnoittelu on tehty sen mukaisesti. ... on todella vaarallista olla tilitoimistossa se joka kirjanpidon oikeellisuudesta vastaa, kun kirjanpito on vain kokoelma automaattivientejä ja asiakkaan omia luovia, mutta ei niin laillisia ratkaisuja. Tämä on vaativaa ja vastuullista asiantuntijatyötä. ... (Vastuussa tilitoimisto vai) yrittäjä joka syyttää kaikesta tilitoimistoa, eikä ole omasta mielestään koskaan saanut mitään neuvoja ja ohjeita? ... voi käydä jos ei ole pystytty dokumentoimaan kunnolla mitä on neuvottu. No nämä nyt ei ole kovin yleisiä juttuja, että raastupaan asti mennään.” (KLT-tutkinto, kokemus yli 20 vuotta)

7 Johtopäätökset ja pohdinta

Tässä luvussa on tarkasteltu opinnäytetyötä vielä kokonaisuuden kannalta. Ensin tarkastellaan teoreettisen ja tutkimuksellisen osioiden tavoitteiden täyttymistä ja kootaan tulokset lyhyesti yhteen. Samalla tarkastellaan vielä oikeudellisen vastuun konkretisoitumisen edellytyksiä. Opinnäytetyön tutkimuksellisen osion onnistumista ja luotettavuutta tarkastellaan kriittisesti, samoin kuin työtä kokonaisuudessaan. Lopuksi vielä pohditaan prosessin onnistumista ja omaa oppimista.

7.1 Työn tavoitteet ja tulosten yhteenveto

Työn teoreettisen osan tavoitteena oli tutkia lähdekirjallisuuden avulla kirjanpitäjän työnku-
van oikeudellista vastuuta, sen muodostumista, konkretisoitumista ja rikosoikeudellista
ulottuvuutta. Teoreettisen tutkimuksen osalta tulokset olivat selkeitä ja kirjanpitäjän kan-
nalta vastuulliseksi joutuminen suoraan tilitoimiston asiakasta kohtaan on epätodennä-
köistä. Turvallinen asema vastuun kannalta syntyy kirjanpitäjän työsuhteen ja työnantajan
sekä palveluita ostaneen asiakkaan välisen sopimussuhteen kautta. Työsuhteessa työn-
antaja on pääsääntöisesti vastuussa alaistensa toimista suhteessa asiakkaisiin mutta toi-
meksiantosopimuksen toisena osapuolena ennen kaikkea vastuussa sopimusoikeudelli-
sesti sopimuksen täyttämistä myös (sopimuksen täyttämiseen osallistuvien) työnteki-
jöönsä toimien osalta. Kirjanpitoa itsenäisenä yrittäjänä tekevä kirjanpitäjä on täten oi-
keudellisesti huonommassa asemassa vastuukysymyksiä ajatellen. Tutkimuskyselyn tu-
loksia vahvistavat teoreettisen tutkimuksen tuloksia, eivätkä kyselyyn osallistuneet alan
ammattilaiset tilitoimistoissa kokeneet asemaansa turvattomaksi tai olleet poikkeuksellisen
huolissaan mahdollisista seurauksista.

Työn empiirisen osan tavoitteena oli selvittää miten hyvin Suomen tilitoimistojen kirjanpitä-
jät hallitsevat alansa vastuukysymyksiä ja kokevatko he huolta oman osaamisensa riittä-
vyydestä tai mahdollisista oikeudellisista seurauksista. Tuloksien mukaan Suomen tilitoi-
mistojen kirjanpitäjät ovat pääsääntöisesti hyvin perillä työtään säätelevästä lainsäädän-
nöstä ja vastuukysymyksistä. Oma osaaminen ja mahdollisesti sattuvat virheet luonnolli-
sesti huolettavat mutta seuraukset eivät niinkään. Korkeampi pohjakoulutustaso toi muka-
naan hieman vahvempaa tunnetta lakien ja asetusten hallinnasta ja työkokemus vahvis-
taa tätä edelleen (erityisesti ensimmäisinä vuosina). Huolta omasta osaamisesta koettiin
tasaisesti pohjakoulutuksesta riippumatta ja kokemusvuodet toivat hieman enemmän luot-
tamusta osaamiseen. Ammattitaidon ylläpitämisen haastavuus jakaa alan ammattilaisia.
Toiset kokevat ammattitaidon ylläpitämisen helpoksi mutta toisaalta taas koetaan, että
omaa aikaa joutuu käyttämään ammattitaidon ylläpitoon. Asiakasyritysten liiketoiminnan ja

taloudellisen tilanteen tuntemisen suhteen tilanne on hieman huolestuttava, kun jopa vajaa kolmannes vastanneista alan ammattilaista koki tuntevansa vain joidenkin/harvojen asiakkaidensa liiketoiminnan tarpeeksi hyvin.

7.2 Pohdintaa oikeudellisen vastuun konkretisoitumisen mahdollisuudesta

Vaikka teoreettisen viitekehyksen tulokset eivät esitä tilitoimistossa työsuhteessa olevalle kirjanpitäjälle koituvia rikosoikeudellisia seuraamuksia todennäköisinä, ei vastuun konkretisoitumisen mahdollisuutta voi väheksyä. Lait asettavat selkeät puitteet ja ehdot kirjanpidon toteuttamiselle ja niiden tietoinen rikkominen niin työnantajan tai asiakkaan antamien ohjeistusten mukaisesti ei ole milloinkaan perusteltua, eikä vapauta toimijaa vastuusta. Työsuhteessa olevana työnjohdon- ja valvontaoikeuden alaisena toimiminen ei poista kirjanpitäjältä vastuuta toimiessaan työnantajan ohjeiden mukaisesti, kun tuotetaan virheellistä tai oman käsityksen vastaista kirjanpitoa (Ojala 2019). Omaan tietämättömyyteen ei voi lain puitteissa nojata vahingon tapahduttua. Omien asiakasyritysten liiketoiminta on syytä tuntea ja olla ajan tasalla yrityksen taloudellisesta tilanteesta sekä mahdollisista pääliiketoiminnan ulkopuolisista töistä. Lisäksi työnkuvan muokkaantuessa yhä enemmän konsultoivaan suuntaan, on muistettava laatia raportit myös yritystoiminnan strategisista neuvoista ja ratkaisuista sekä ohjeistaa ja varoittaa yrittäjää niihin liittyen tarpeeksi selkeästi.

Yrityksen toiminnan tunteminen onkin keskiössä toteutettaessa laadukasta kirjanpitoa. Kirjanpitäjä kantaa vastuun myös niistä kirjanpidollisista ratkaisuista, joihin hän on päätenyt ollessaan vailla tarpeellista tietoa (Ojala 2019). Tarpeellisen tiedon puuttumiseksi voidaan tulkita myös kirjanpitäjän saamat selvitykset, joita ei voida pitää tarpeeksi luotettavina tai ne eivät täytä lain asettamia kirjanpidon tositeaineistolle määriteltyjä minimiehtoja. Vastuu jää kirjanpitäjälle, vaikka hän pyynnöstä saisikin selvityksen, jos sitä ei voida pitää luotettava tai kelpuuttaa tositteeksi (Ojala 2019). Erityisen ongelmallisia vastuutilanteita muodostuu, kun käsitellään yrittäjien tai yrityksen edustajien tekemiä käteisnostoja. Vaikka kyse on yrittäjän omista rahoista ja hänen elinkeinostaan, on nostot kuitenkin käsiteltävä kirjanpidossa hyvän tavan mukaisesti. Ojala (2019) mainitsee tästä esimerkkinä KILA:n lausunnon 2011/1866, jossa on esitetty, että vailla selvitystä olevien käteisnostojen kirjaaminen omin päin kassaan tai lainasaataviksi, eivät toimina ole hyvän kirjanpidon tavan mukaisia.

Kirjanpidon asiakasyrityksen edustajalla on velvollisuus toimittaa tarpeeksi kattavasti tietoa kirjanpidon tositteiden lisäksi mm. mahdollisista sopimuksista ja niihin liittyvistä vakuuksista. Yrittäjä on vastuussa viime kädessä yrityksen liiketoiminnan varoista ja veloista

mutta kirjanpitäjällä on omassa työssään asiantuntijavastuu. Tämä voi konkretisoitua käytännössä esimerkiksi tilanteessa, jossa yrittäjä itse haluaa omalta osaltaan osallistua kirjanpidon ja taloushallinnon hoitamiseen. Kun kirjanpitäjä havaitsee puutteita tai virheitä yrittäjän laatimissa osakirjanpidoissa tai järjestelmiin toimitetuissa tiedoissa, ei toimeksiantosopimuksissa määritelty vastuun jakautuminen toimijoiden välillä suojaa kirjanpitäjää oikeudelliselta vastuulta, jos hän ei puutu virheisiin (Ojala 2019).

Kirjanpitäjällä on omaan työhönsä liittyvän riskin minimoimiseksi raportoitava työstään ja tehdyistä kirjanpidollisista ratkaisuista tarpeeksi kattavasti sekä tarvittaessa pyydettyä ohjeistusta. Lisäksi oman ammattitaidon ylläpitäminen ja kehittäminen on ensiarvoisen tärkeää sekä oman osaamisen tason tunteminen siltä osin, ettei ota vastaan omia osaamisvelvoitteita ylittäviä työtehtäviä. Korvausoikeudellisesti voidaan katsoa, että oikein toimiminen olisi vaatinut työn toteuttajalta tiettyä ammattitaitoa. Tämän työn toteuttamiseksi vaaditun ammattitaidon puuttuminen ei vähennä vastuuta vaan oman osaamisen ja koulutustason ylittäviin työtehtäviin ryhtyminen tulkitaan täyttävän rikosoikeudellisesti tuottamuksen kriteerit. Tästä esimerkkinä aiemmin esitetty KKO:n tapaus 1999:19, jossa tilitoimisto joutui vastuunalaiseksi toimien virheellisyydestä ottaessaan oikeudellista osaamista vaativan toimeksiannon vailla vaadittua osaamista. Tilitoimiston johdolla ei ole käytännössä mahdollisuutta tarkastella kaikkia alaistensa kirjausratkaisuja varmistaakseen ohjeistusten noudattamisen (Ojala 2019). Työntekijä ei vastaa sopimuskumppaneille syntyneistä vahingoista, kun ovat aiheutuneet lievän huolimattomuuden seurauksena. Pääsääntöisesti vahinkojen aiheutuessa yrityksen asiakkaille, pätee korvauskysymyksissä ns. ”isännänvastuu”. Kuitenkin jos työntekijän toimissa on kyse tahallaan tai törkeällä huolimattomuudella aiheutetuista vahingoista, voi työntekijä joutua korvausvastuuseen työnantajalleen. Työntekijää ei ole haluttu vapauttaa kokonaan vastuusta, sillä ei nähdä tarpeelliseksi suojata työntekijää, jos hän tahallaan aiheuttaa vahinkoa (ei piittaa tekojensa seurauksista).

7.3 Onnistuminen ja luotettavuus

Tutkimuksen tärkein peruskysymys on saatujen tulosten luotettavuus. Luotettavuuden edellytyksiä ovat tutkimuksen tieteellisyys (käytetty menetelmä), tarkka dokumentointi, sopivien ja perusteltujen menetelmien valinta, riittävän suuri aineisto ja tutkijan objektiivisuus. Luotettavuutta voidaan tarkastella käsitteiden reliabiliteetti ja validiteetti kautta. Reliabiliteetti eli tulosten pysyvyys voidaan varmistaa tarkoin ja toistettavin tuloksin, riittävän suurella ja kattavalla otoksella, tiedon keruun virheettömyydellä ja laadukkaalla tulosten käsittelyllä. (Kananen 2010, 128 - 129; 144; Heikkilä 2014.)

Tutkimuksen validiteetin määrittämiseksi tarkastellaan mittasiko tutkimus sitä mitä oli tarkoitus. Samalla tarkastellaan tutkimuksessa mahdollisesti esiintyviä systemaattisia virheitä, kuten kysymysten moniselitteisyys/ tulkinnallisuus. (Heikkilä 2014.) Ulkoinen validiteetti tarkastelee tutkimustulosten yleistettävyyttä (otos edustaa mahdollisimman tarkasti populaatiota). Sisältövaliditeetilla taas tarkoitetaan oikeiden mittareiden käyttöä eli että mittausten menetelmät mittaavat juuri haluttua asiaa. (Kananen 2010, 129-130.) Seuraavissa kappaleissa on tarkasteltu ensin tutkimuksen luotettavuutta lisääviä tekijöitä ja myöhemmin luotettavuuteen negatiivisesti vaikuttaneita tekijöitä.

Ensinnäkin tutkimuksen pääongelma oli kiteytetty yhden kysymyksen muotoon ja oli täten selkeä ja tarkkaan rajattu. Kyselylomake oli lyhyt ja selkeä. Lomakkeella erilaiset osiot olivat jaoteltuina omiksi kokonaisuuksikseen ja turha aiheen kuvaaminen ja esittäminen oli jätetty minimaaliseksi, jotta vältetään vaikuttamasta vastaajiin varsinkin, kun aihe itsessään oli tärkeä ja henkilökohtainen tutkimuksen tekijälle. Otoksen edustavuus oli itsessään hyvä sillä, se sisälsi suuren potentiaalisen joukon tasapuolisesti ympäri suomen toimivia tilitoimistoja (niin pieniä kuin suuria). Otoksessa oli ennen kaikkea pieniä ja keski-suuria tilitoimistoja, jotka suurimmilta osin edustavatkin alaa myös todellisuudessa. Tiedonkeruumenetelmä oli tässä oikein sopiva ja täten aineiston käsittely ja visualisointi onnistui helposti myös kokemattomalta tutkimuksen tekijältä. Laadullisempi ote olisi ollut paikallaan, jos olisi halunnut tarkemmin kartoittaa ilmiön syitä ja huolenaiheita. Tutkimustulokset analysoitiin useampaan otteeseen, jotta saataisiin mahdollisimman luotettava ja aineistonkeruutavan ja aineiston laadun mukainen raportti. Niin sanallisen kuin visuaalisen kuvaamisen puolesta on haluttu keskittyä yhtenevään linjaan ja vertailukelpoiseen kuvantamiseen.

Valitettavasti aineisto jäi toivottua pienemmäksi ($n = 118$). Tutkimusta tehdessä ongelmaksi muodostui tutkimuksen välittäminen suoraan kohderyhmälle. Perusjoukon tarkka määrittäminen ja listaaminen mahdollisimman ideaalisen otoksen keräämiseksi oli mahdollonta ja valittu tutkimusjoukko muodosti lopulta saatavuuden mukaisesti valikoituneen näytteen perusjoukosta. Tutkimus lähetettiin saatujen yhteystietojen mukaisesti yritysten vastuuhenkilöille, joita pyydettiin välittämään kysely edelleen yrityksessä kirjanpitoa tekeville työntekijöille ja tämä vaikutti isosti vastausprosenttiin. Lisäksi muistutusviestien lähettäminen jouduttiin perumaan. Valitettavasti vastaajien joukosta nousi esiin yksityishenkilö, jonka valituksen vuoksi uusien yhteydenottojen tekeminen nähtiin paremmaksi jättää toteuttamatta. Tämä yksittäinen toimi karsi vastaajien määrää. Kyselyn ajankohta näin jälkikäteen osoittautui myös huonoksi siltä osin että, suurin vastausprosentti saavutetaan yleensä tutkimuksen ensimmäisinä päivinä, jotka tässä yhteydessä osuivat juuri kuun al-

kuun, jolloin kirjanpitäjät ovat yleensä kiireisimmillään kuukausittaisten viranomaisilmoitusten eräpäivien vuoksi. Lopullisen vastausprosentin määrittämiseksi tiedetään, että kysely lähetettiin sähköpostilla 1 339 vastaanottajalle mutta kysely ei ollut suoranaisesti suunnattu heille vaan heidän alaisilleen, eikä tietoa siitä kuinka moni vastaanottaja on lähettänyt sähköpostin edelleen, ole mahdollista saada. Jos kuitenkin laskenta perusteena käytetään lähetettyjen sähköpostiviestien suhdetta saatujen vastausten määrään, on vastausprosentti silloin n. 9 %.

Tutkimuksen pohjana toimineen tutkimussuunnitelman vajavaisuus ja tekijän tilastollisten menetelmien hallinnan puutteet valitettavasti näkyivät aineistoa purettaessa ja käsiteltäessä (osittain huono vertailtavuus, liikaa itse aihetta vain sivuavia kysymyksiä). Kyselylomakkeessa käytetty Likertin-asteikko on selkeä mutta sanallisten vaihtoehtojen laatiminen voi olla haastavaa. Tämä nousi esille väitteen 12 kohdalla. Väitteessä vaihtoehdot ”Usein”, ”Toisinaan”, ”Hyvin harvoin” ja ”En lainkaan” eivät anna tarkkoja määriä ja siksi ovat hieman vastaajan oman tulkinnan muokattavissa. Toiselle ”Toisinaan” voi tarkoittaa harvoin ja toiselle taas säännöllisesti. Tässä kuitenkin on ennen kaikkea luotettu vastaajan kykyyn tulkita vaihtoehtojen suhdetta toisiinsa niiden ollessa aseteltu järjestykseen kahden selkeän ääripään välille.

7.4 Jatkotutkimusehdotukset ja toimenpiteet

Avoimeen vastauskenttään tuli useampi kommentti siitä, kuinka on hyvä, että tällaista tutkimusta tehdään ja aihe on ehdottomasti tärkeä. Kirjanpitoa tekevien vastaajien epä tietoisuus nimenomaan omista vastuistaan ja niiden jakautumisesta asianosaisten kesken, synnyttää tarpeen yksinkertaiselle ohjeistukselle aiheesta ja se olisi varmasti tämän tutkimustyön pohjalta seuraava looginen kehittämistoimenpide ja jollekin loistava toiminnallisen opinnäytetyön aihe. Tällaiselle - kirjanpitäjä oikeudellisia velvollisuuksia, korvausvastuu kysymyksiä ja työnantajan ja työntekijän korvaussuhdetta tarkentavalle - pienoppaalle olisi varmasti kysyntää.

Avoimen tekstikentän vastaukset kyselyssä toivat esille myös muutamia toiveita vastaajilta. Kaiken kaikkiaan kaivataan selvää ohjeistusta vastuiden jakautumisesta nimenomaan kirjanpitäjän ja yrityksen edustajan välillä. Viranomaisilta kaivattiin suoria kannanottoja. Työntekijät toivovat työnantajilta parempaa perehdytystä ja avointa keskustelua vastuista ja yrityksen tarjoamasta turvasta. Yrittäjät kaipaavat parempaa perehdytystä viranomaistoilta muutosten edessä.

Kiintoisaa olisi myös keskittyä aiheeseen vielä rajatummin ja keskittää huomio erityisesti EU:n uudehkoon talousrikollisuutta kitkevään lakiin, johon viimeisimmät muutokset ovat tulleet vasta viime vuonna (2019). Tähän liittyen voisi olla hyvä kartoittaa kirjanpitäjien tietämystä laista ja mitä toimia lain vaatimusten täyttämiseksi he ovat tehneet. Miltä osin ylipäätään lain vaatimukset ovat edes tiedossa ja kuinka suuri osa kokee kykenevänsä täyttämään lain ehdot? Onko joku jo tämän tiimoilta puuttunut asiakasyrityksen toimintaan? Miten laissa määritellyt sanktiot voivat mahdollisesti tulevaisuudessa konkretisoitua, millaisia ennakkotapauksia voidaan lain tiimoilta nähdä vai löytyykö sellainen jo unionin alueelta?

7.5 Opinnäytetyöprosessin ja oman oppimisen arviointi

Opinnäytetyöprosessi oli kokonaisuudessaan ajallisesti hyvin haastava. Alun alkaen yritin välttää tutkimuksellista opinnäytetyötä, koska koin sen erittäin haastavaksi oman tutkimuksellisen kokemattomuuden ansiosta. Tutkimuksen tekeminen todellakin osoittautui myös haastavaksi ja työlääksi, enkä osannut tarpeeksi hyvin huomioida kaikkea olennaista ennen virallisen tutkimuskyselyn tekemistä ja lähettämistä (käsitelty tarkemmin jo luvussa 7.2.2). Opinnäytetyön alkuperäinen tavoiteaika oli joulukuussa 2019 mutta opinnäytetyösuunnitelman valmistuessa vasta lokakuussa, siirrettiin työn lopullinen viimeistely vuoden 2020 puolelle. Vuoden 2019 loppuun mennessä halusin saada tutkimuksen tehtyä ja teoriaosuuden mahdollisimman hyvälle mallille. Tähän tavoitteeseen päästiin ja tutkimustulosten purkaminen päästiin aloittamaan vielä joulukuussa. Tammikuussa 2020 on saatu tutkimuksellinen osio viimeistelyä, vaikka loppujen lopuksi aineisto työstettiin kaikkiaan neljä kertaa, jotta siitä saatiin mahdollisimman suuri hyöty työn tavoitteen kannalta. Tämä valitettavasti vei turhaa aikaa mutta alun perin aineisto oli käsitelty liian yksinkertaisesti ja siitä ei saatu tarpeeksi laadukasta tulosta sekä käytetyt tavat olivat hieman epäsoivia tutkimuksen vahva laadullisuus huomioiden.

Opinnäytetyön onnistumisen keskiössä oleva suunnitelmallisuus valitettavasti jäi omassa työskentelyssäni liian vähäiseen rooliin. Minun olisi jo alun alkaen pitänyt keskittyä laadukkaamman ja yksityiskohtaisemman suunnitelman tekoon. Tällä kertaa lopullinen työ muokkaantui alkuperäisestä suunnitelmasta vielä paljon esimerkiksi tutkimuksen tavoitteen muokkaantuessa ja aiheen rajauksen tarkentuessa. Työtä aloittaessani tavoitteet olivat hieman vielä epäselvät ja vei yhtä lailla paljon aikaa työn alussa. Jos olisi keskittynyt paremman suunnitelman laatimiseen, olisi aihe tarkentunut vielä paremmin ja tutkimuksen toteutus olisi ollut myös huomattavasti helpompaa.

Kaikkiaan olen tyytyväinen lopullisen työn rakenteeseen ja sisältöön. Työ etenee loogisesti ja helposti luettava. Pohjustusta aiheeseen on tehty sen verran, että myös alasta tietämätön voi ymmärtää teoreettista osuutta ja tutkimuksen merkitystä. Luvut on jaoteltu sopivan pituisiin kappaleisiin ja väliotsikointia on käytetty maltilla. Pääluvut muodostavat asiakokonaisuuksia ja luvut asettuvat sivuille niin, ettei lähes tyhjiä sivuja ole päässyt työhön muodostumaan. Näin opinnäytetyön visuaalinen ilme on yhtenevä ja miellyttävä. Valitut lähteet ovat luotettavia ja hyvin moninaisia. Osittain toivottuja lähteitä jouduttiin jättämään pois, koska niitä ei yksinkertaisesti ollut saatavilla alkuperäisinä ja eikä viittausten tekemistä muiden opinnäytetöihin tältä osin nähty perusteltuna ja tiedon luonteen kannalta tarpeeksi luotettavana.

Loppujen lopuksi vaikka koen, että tutkimus ei onnistunut parhaalla mahdollisella tavalla, työn lopullinen muoto miellyttää itseäni ja olen ylpeä kaikesta siitä työstä ja panoksesta, jota olen onnistunut työlle kaikesta huolimatta antamaan. Tärkeänä huomiona vielä lopuksi todettakoon, että vaikka aihe tuli henkilökohtaisen mielenkiinnon pohjalta, en olisi voinut arvata työtä aloittaessani, kuinka aihe minut tulee ampaisemaan mukaansa. Luulen myös löytäneeni aiheen tiimoilta viimein tarkemmin ammatillisesti oman suuntani, johon haluan lähteä itseäni kehittämään.

Lähteet

- Ahvenniemi, J. 2010. Kolme askelta ulkoistukseen - Näin ostat talouspalveluita tilitoimistoltasi. Uusyrityskeskus. Luettavissa: <https://www.uusyrityskeskus.fi/wp-content/uploads/2017/04/OstajanOpasa.pdf>. Luettu: 6.12.2019.
- Andström, K. 2017. Lainoppi ja oikeudenalat. Johdatus oikeustieteeseen. Luettavissa: <https://blogs.helsinki.fi/avoin-johdatusoik/lainoppi-ja-oikeudenalat/#3.2>. Luettu: 25.1.2020.
- Andström, K. 2003a. Yksityisoikeus. Perusasioita oikeustieteestä verkkomateriaali. Helsingin yliopiston avoin yliopisto. Luettavissa: <https://www.avoin.helsinki.fi/oppimateriaalit/oikeustiede/materiaali/osa3.html>. Luettu: 8.12.2019.
- Andström, K. 2003b. Rikosoikeuden peruskäsitteitä ja -periaatteita. Perusasioita oikeustieteestä verkkomateriaali. Helsingin yliopiston avoin yliopisto. Luettavissa: <https://www.avoin.helsinki.fi/oppimateriaalit/oikeustiede/materiaali/osa5.html>. Luettu: 10.12.2019.
- Dextili 2018. Kirjanpitolaki - mitä jokaisen yrityksen pitäisi siitä tietää?. Aallon Group Oy. Blogi-artikkeli. Luettavissa: <https://dextili.fi/ajankohtaista/kirjanpitolaki-mita-jokaisen-yrityksen-pitaisi-siita-tietaa/>. Luettu: 7.12.2019.
- Heikkilä, T. 2014. Kvantitatiivinen tutkimus. Opetusmateriaali. Lähdekirjallisuus: Heikkilä, T. 2014. Tilastollinen tutkimus. Edita Publishing Oy. Helsinki. Luettavissa: <http://www.tilastollinentutkimus.fi/1.TUTKIMUSTUKI/KvantitatiivinenTutkimus.pdf>. Luettu: 11.11.2019.
- Hirsimäki, R., Marttunen, M. & Raitio, J. 2019. Mihin erikoistuisin? Taloushallintoalan ja tilintarkastusalan pätevyudet. Tilisanomat. Luettavissa: <https://tilisanomat.fi/tyo-ja-ura/mihin-erikoistuisin>. Luettu: 7.12.2019.
- Holopainen, M. & Pulkkinen, P. 2012. Tilastolliset menetelmät. SanomaPro Oy. Helsinki.
- Juvonen, M. 2014. Yrityksen riskienhallinta. Toim. Juvonen, M., Koskensyrjä, M., Kuhanen, L., Ojala, V., Pentti, A., Porvari, P. & Talala, T. Hansaprint. Vantaa.
- Kananen, J. 2010. Opinnäytetyön kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Juvenes Print.

Kirjanpitoasetus 30.12.1997/1339. Finlex. Luettavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1997/19971339>. Luettu: 7.12.2019.

Kirjanpitolaki 30.12.1997/1336. Finlex. Luettavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1997/19971336>. Luettu: 7.12.2019.

KKO 1992:166. Vahingonkorvaus- toimeksianto. Antopäivä 18.11.1992. Luettavissa: <http://www.finlex.fi/fi/oikeus/kko/kko/1992/19920166>. Luettu: 29.10.2019.

KKO 1999:19. Vahingonkorvaus- sopimussuhteeseen perustuva vastuu. Antopäivä 16.2.1999. Luettavissa: <https://www.finlex.fi/fi/oikeus/kko/kko/1999/19990019?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=kirjanpit%C3%A4j%2A%20tilitoimist%2A>. Luettu: 27.10.2019.

KKO 2010:91. Kirjanpitorikos- Törkeä kirjanpitorikos. Antopäivä 15.12.2010. Luettavissa: <https://www.finlex.fi/fi/oikeus/kko/kko/2010/20100091?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=kirjanpit%C3%A4j%2A%20tilitoimist%2A>. Luettu: 27.10.2019.

KvantiMOTV 2004. Korrelaatio ja riippuvuusluvut. Yhteiskuntatieteellinen tietoarkiston. Menetelmäopetuksen tietovaranto. Luettavissa: <https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/korrelaatio/korrelaatio.html>. Luettu: 23.1.2020.

KvantiMOTV 2007. Mittaaminen: Muuttujien ominaisuudet. Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Menetelmäopetuksen tietovaranto. Luettavissa: <https://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/mittaaminen/ominaisuudet.html>. Luettu: 18.1.2020.

Laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseksi 28.6.2017/ 444. Finlex. Luettavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2017/20170444>. Luettu: 19.12.2019.

Metsä-Tokila, T. 2019. Taloushallintoalan toimialaraportti 2019. Työ- ja elinkeinoministeriö. Helsinki. Luettavissa: http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161842/TEM_2019_50_R.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Luettu: 7.12.2019.

Ojala, M. 2019. Tilitoimisto ja rikosoikeudellinen vastuu. Tilitoimistossa. Taloushallintoliitto. Luettavissa: <https://tilitoimistossa.taloushallintoliitto.fi/tilitoimiston-johtaminen/rikosoikeudellinen-vastuu>. Luettu: 9.2.2020.

Ojala, V. 2014. Yrityksen riskienhallinta. Toim. Juvonen, M., Koskensyrjä, M., Kuhanen, L., Ojala, V., Pentti, A., Porvari, P. & Talala, T. Hansaprint. Vantaa.

Rikoslaki 19.12.1889/39. Finlex. Luettavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001#L9>. Luettu: 20.12.2019.

Taloushallintoliitto 2018a. Kirjanpito, mitä se on ja miksi sitä pidetään. Taloushallintoliitto ry. Luettavissa: <https://taloushallintoliitto.fi/kirjanpidon-abc/kirjanpito-mita-se-on-ja-miksi-sita-pidetaan>. Luettu: 5.12.2019.

Taloushallintoliitto 2018b. Kirjanpidon vaatimukset määräytyvät yrityksen koon mukaan. Suomen taloushallintoliitto ry. Luettavissa: <https://taloushallintoliitto.fi/kirjanpidon-abc-mita-jokaisen-tulisi-tietaa-kirjanpidosta/kirjanpitovelvollisuus/pieni>. Luettu: 5.12.2019.

Taloushallintoliitto 2018c. Taloushallinnon toteutusmalleja. Suomen taloushallintoliitto ry. Luettavissa: <https://taloushallintoliitto.fi/kirjanpidon-abc-mita-jokaisen-tulisi-tietaa-kirjanpidosta/kirjanpitolakia-uudistetaan>. Luettu: 5.12.2019.

Taloushallintoliitto 2018d. Tilitoimiston palvelut. Suomen taloushallintoliitto ry. Luettavissa: <https://taloushallintoliitto.fi/tilitoimistoasiointi/tilitoimiston-palvelut>. Luettu: 8.12.2019.

Talousrikos. Kirjanpitorikokset. Finsta Attorneys Ltd. Luettavissa: <https://talousrikos.fi/kirjanpitorikokset/>. Luettu: 20.12.2019.

Tuomi-Sorjonen, P. 2018. Kirjanpito, tilinpäätös ja verotus. Sanoma Pro Oy. Helsinki.

Työ- ja elinkeinoministeriö. Kirjanpito. Työ- ja elinkeinoministeriö. Luettavissa: <https://tem.fi/kirjanpito>. Luettu: 7.12.2019.

Valtonen, M. 2017. Kirjanpitäjä- tunnistatko vastuusi? Kauppalehti. Blogi. Luettavissa: <https://blog.kauppalehti.fi/kilpailukyky-muutoksessa/kirjanpitaja-tunnistatko-vastuusi>. Luettu: 11.11.2019.

Virtanen, P. 2011. Vahingonkorvaus - laki ja käytännöt. Edita Publishing Oy. Porvoo.

Liitteet

Liite 1. Saatekirjelmä sähköpostissa kyselytutkimuksen yhteydessä

Hyvä vastaanottaja,

tämän tutkimuksen tavoitteena on kartuttaa tilitoimistoissa työskentelevien kirjanpitäjien tunteuksia ja kokemuksia omaan työhönsä liittyvästä oikeudellisesta vastuusta. Tuloksia hyödynnetään aihetta käsittelevässä opinnäytetyössä.

Tutkimuksessa keskitytään erityisesti kirjanpidon ammattilaisiin, jotka eivät ole suoranaisesti vastuussa toimeksiantosopimuksista. Pyydän siis ystävällisesti välittämään tämän sähköpostiviestin yrityksessänne kirjanpitoa tekeville työntekijöille. Tutkimukseen vastaaminen vie 5-10 minuuttia.

Yhteystiedot on saatu Bisnode-yritysrekisteristä. Tutkimusaineisto ja tulokset käsitellään luottamuksellisesti henkilötietolain edellyttämällä tavalla. Lopulliset tutkimustulokset raportoidaan niin, että vastauksia ei voida yhdistää yksittäisiin vastaajiin.

Vastaa tutkimukseen seuraavan linkin kautta viimeistään perjantaihin 15.11.2019 mennessä.

Julkinen linkki kyselyyn: <https://link.webropolsurveys.com/S/DC8D5C0A72666070>
(Jos linkki ei toimi, kopioi se osoitetietokenttään)

Kiitos osallistumisestasi!

Ystävällisin terveisin
Krista Kajander
Haaga-Helia ammattikorkeakoulu
krista.kajander@myy.haaga-helia.fi

Liite 2. Kyselytutkimuksen malli

Tilitoimistojen kirjanpitäjien oikeudellinen vastuu

Perustiedot:

Valitse seuraavissa kysymyksissä yksi itseäsi parhaiten kuvaava vaihtoehto.

1. Sukupuoli

- nainen
- mies

2. Koulutustaso (jos useita, valitse ylin)

- Merkonomi
- Tradenomi (AMK)
- Tradenomi (ylempi AMK)
- Kauppatieteiden kandidaatti
- Kauppatieteiden maisteri
- KLT-tutkinto
- Muu, mikä:

3. Työkokemus (kirjanpito)

- < 5 vuotta
- 5-9 vuotta
- 10-15 vuotta
- 15-20 vuotta
- >20 vuotta

4. Oletko asemasi puolesta vastuussa toimeksiannoista (omistaja, yrittäjä)?

- Kyllä
- En

5. Kirjanpidon asiakasyritysten koko ((valitse vaihtoehto, joka edustaa parhaiten tämänhetkistä asiakaskuntaasi)

- Mikroyrityksiä
- Pienyrityksiä
- Suuryrityksiä

Osio 1:

Valitse seuraavissa kysymyksissä asteikolta parhaiten osaamista vastaava vaihtoehto.

6. Hallitsen erinomaisesti kirjanpitäjän työtä ohjaavat lait ja asetukset

Täysin eri mieltä ① ② ③ ④ ⑤ Täysin samaa mieltä

7. Hallitsen erinomaisesti kirjanpitolain määrittelemän kirjanpitorikkomuksen kriteerit

Täysin eri mieltä ① ② ③ ④ ⑤ Täysin samaa mieltä

8. Tunnen erinomaisesti kirjanpitorikkomukselle määritellyt rikosseuraamukset

Täysin eri mieltä ① ② ③ ④ ⑤ Täysin samaa mieltä

9. Tiedän hyvin mikä on tilitoimiston vastuuvakuutus

Täysin eri mieltä ① ② ③ ④ ⑤ Täysin samaa mieltä

10. Tiedän hyvin mitä tarkoittaa vahingonkorvaukseen liittyen työnantajan ns. "isännänvastuu"

Täysin eri mieltä ① ② ③ ④ ⑤ Täysin samaa mieltä

11. Tiedän erinomaisesti, että vahingonkorvauslaissa on erikseen määritelty työntekijän korvausvastuusta työnantajalleen

Täysin eri mieltä ① ② ③ ④ ⑤ Täysin samaa mieltä

Osio 2:

Valitse seuraavissa kysymyksissä parhaiten omia tuntemuksiasi vastaava vaihtoehto.

12: Olen huolissani...	Usein	Toisinaan	Hyvin harvoin	En lainkaan
oman ammattitaitoni riittävydestä.	0	0	0	0
mahdollisesti tekemistäni virheistä.	0	0	0	0
seuraamuksista huolimattomuusvirheiden sattuessa.	0	0	0	0
seuraamuksista osaamattomuudestani johtuvien virheiden sattuessa.	0	0	0	0

13. Koen ...	Täysin samaa mieltä				Täysin eri mieltä
saavani tarpeeksi koulutusta työssäni ammattitaidon ylläpitämiseksi.	0	0	0	0	0
joutuvani opiskelemaan itsenäisesti omalla ajallani ammattitaidon ylläpitämiseksi.	0	0	0	0	0
ammattitaidon ylläpitämisen alallamme todella helpoksi.	0	0	0	0	0

14. Minulla on niin hyvä kuva asiakasyritykseni ... että, voin havaita mahdollisia poikkeamia tai väärinkäytöksiä.

	Kaikkien yritysten osalta	Lähes kaikkien yritysten osalta	Joidenkin yritysten osalta	Vain harvojen yritysten osalta
liiketoiminnasta	0	0	0	0
taloudellisesta tilanteesta	0	0	0	0

Osio 4:

Tässä voit halutessasi kertoa vielä omin sanoin ajatuksiasi.

15. Tässä kohtaa sana on vapaa. Herättikö kysely jotain ajatuksia aiheeseen liittyen, jäikö jotain oleellista mielestäsi kysymättä tai haluatko jakaa tähän liittyen kokemuksia urasi varrelta.

Kiitos vastauksestasi, ihanaa syksyn jatkoa ja ennen kaikkea jaksamista kevään kiireisiin!

Liite 3. Tietosuoja-suunnitelma

Selvitys	Opinnäytetyön tutkimuksellisen osion tekemiseksi joudutaan käsittelemään henkilötietoja ja tällä suunnitelmalla huomioidaan EU:n tietosuoja-asetuksen (GDPR) vaatimukset.
Henkilötiedot	Käsiteltävät henkilötiedot kerätään Bisnode-yritysrekisteristä, josta haetaan Haaga-Helian tunnuksia hyödyntäen Excel-muotoinen lista Suomen tilioimistoista, jotka ovat sinne antaneet yhteystietonsa. Lista koostuu yhteyshenkilöiden nimistä ja sähköpostiosoitteista sekä yrityksen perustiedoista. Listan keruuseen ja hyödyntämiseen käytetään avuksi Haaga-Helian omaa henkilökuntaa.
Käsittelyperuste	Sähköpostiosoitteisiin lähetetään kyselytutkimus, joka on suunnattu tilioimiston kirjanpitäjille. Saatekirjeessä yhteyshenkilöä pyydetään lähettämään kyselytutkimus edelleen yrityksen kirjanpitoa tekeville työntekijöille. Tiedostosta ei käytetä opinnäytetyöhön liittyen muita tietoja kuin yritysten vastuuhenkilöiden sähköposteja.
Vastuut	Opinnäytetyöllä ei ole toimeksiantajaa, joten toteuttava opiskelija vastaa käsitellyistä henkilötiedoista.
Rekisterin kesto	Rekisteri laaditaan kyselyn teettämisen yhteydessä.
Rekisterin säilyttäminen	Excel-muodossa tallennettua tiedostoa säilytetään koulun järjestelmässä opiskelija omien henkilökohtaisten tunnusten takana.
Rekisterin hävittäminen	Tiedostoa säilytetään vain tarpeellisen ajan eli opinnäytetyön laatimisen ja tarkastamisen ajan. Tiedosto hävitetään poistamalla järjestelmistä viimeistään toukokuun (2020) viimeiseen päivään mennessä.

Rekisteristä vastaavan opiskelijan tunnistetiedot:

Krista Kajander - Haaga-Helia

Opiskelijanro. 1603545

Liite 4. Opinnäytetyön aikataulu

OPINNÄYTETYÖN AIKATAULU JA ETENEMISEN SEURANTA		
Tehtävä	Aloitus	Valmis
Konto-ilmoittautuminen	12.8.2019	12.8.2019
Aihe-ehdotus	20.8.2019	20.8.2019
Opinnäytetyön ensimmäinen yhteinen tapaaminen	22.8.2019	22.8.2019
Alustavan idean esittely	22.8.2019	22.8.2019
Arviointi kriteereihin tutustuminen	29.8.2019	29.8.2019
Alustavan aikataulun laatiminen	22.8.2019	29.8.2019
Tavoitemääräajat Kontoon	29.8.2019	26.9.2019
Tavoitteiden asettaminen	24.8.2019	26.9.2019
Opinnäytetyösuunnitelman laatiminen:	22.8.2019	10.10.2019
1. Tietoperusta	29.8.2019	10.10.2019
2. Tutkimusmenetelmä	29.8.2019	10.10.2019
3. Opinnäytetyön rakenne	29.8.2019	10.10.2019
4. Ongelmat ja riskit	15.9.2019	10.10.2019
Opinnäytetyösuunnitelman palautus	10.10.2019	14.10.2019
Kielenhuollon testi	12.9.2019	15.9.2019
Opinnäytetyön laatiminen:	24.8.2019	31.1.2020
1. Johdanto	24.8.2019	31.1.2020
2. Tietoperusta	5.9.2019	30.11.2019
Tutkimussuunnitelma ja peittomatriisi	22.9.2019	6.10.2019
Menetelmäpajat (viikoilla 40 ja 43)	26.9.2019	24.10.2019
Välipalautus (teoriaosuus)	11.11.2019	11.11.2019
3. Kvantit. Tutkimuksen perusta	15.10.2019	31.11.2019
4. Tutkimuksen toteutus	03.10.2019	15.12.2019
4.1 Kyselylomakkeen laatiminen	03.10.2016	17.10.2019
4.2. Koetestausta ja korjaukset	17.10.2019	24.10.2019
4.3 Kyselyiden lähetys	-	31.10.2019
4.4 kyselyiden keruu (tark. Määrä)	-	15.11.2019
4.5 Aineiston kuvaileminen	15.11.2019	15.12.2019
5. Aineiston analyysit	1.12.2019	31.12.2019'
Välipalautus (tutkimuk. osuus valmis)	31.12.2019	31.12.2019
6. Pohdinta	1.1.2020	31.1.2020
7. Lähteiden ja viittausten tarkistus	1.2.2020	28.2.2020
8. Oikeinkirjoituksen tarkistus	1.2.2020	28.2.2020
Työn palauttaminen	01.01.2020	28.2.2020
Seminaari-esitys	01.01.2020	30.03.2020
Urkund-tarkistus	01.01.2020	30.03.2020
Pakolliset/mahdolliset muutokset	01.01.2020	30.03.2020
Arvioitavan version palautus	01.01.2020	30.03.2020
Opinnäytetyön julkaisu	01.02.2020	30.03.2020
Kypsyysnäyte	01.02.2020	30.03.2020